

**ΜΕΛΕΤΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ
ΤΟΥ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΖΩΓΡΑΦΙΚΟΥ – ΠΛΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΑΚΟΣΜΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΟΥ
ΚΤΗΡΙΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΔΑ 99
ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΠΑΝΤΕΛΗΜΟΝΑ-ΑΧΑΡΝΩΝ**
(Ζωγραφικός διάκοσμος, ξύλινα στοιχεία, μαρμάρινα, γύψινα, μεταλλικά
διακοσμητικά, κεραμικά πλακίδια)

**Τεύχος Α΄
ΚΕΙΜΕΝΟ–ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ**

ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ & ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

«ΘΕΟΦΙΛΑΚΟΣ Π. & ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Γ Ο.Ε.»

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε΄ 6Β ΝΙΚΑΙΑ, ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΤΗΛ-ΦΑΞ: 210 5324084, ΚΙΝ: 6974365402

**Αθήνα
Ιούλιος 2012**

ΕΡΓΟ: Μελέτη αποκατάστασης και συντήρησης του υφιστάμενου ζωγραφικού - πλαστικού διακόσμου του διατηρητέου κτηρίου επί της οδού Μιχαήλ Βόδα 99 στον Άγιο Παντελεήμονα – Αχαρνών.

ΘΕΣΗ: Άγιος Παντελεήμονας, Αχαρναί Αττικής.

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΕΡΓΟΥ: «Θεοφιλάκος Π. & Γεωργιάδης Γ.Ο.Ε.»

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΜΕΛΕΤΗΣ: Για τα ζωγραφικά και ξύλινα τμήματα
Παναγιώτης Θεοφιλάκος
Συντηρητής Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης
Αρ. Μητρώου ΥΠ.ΠΟ.585

Γεώργιος Γεωργιάδης
Συντηρητής Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης
Αρ. Μητρώου ΥΠ.ΠΟ. 681

Για τα γύψινα, πλακίδια, κεραμικά, μεταλλικά, λίθινα δομικά
και διακοσμητικά στοιχεία
Ελπίδα Βαμβακάρη
Συντηρήτρια Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης
ΜΑ Μουσειολογίας
Αρ. Μητρώου ΥΠ.ΠΟ. 730

Περιεχόμενα

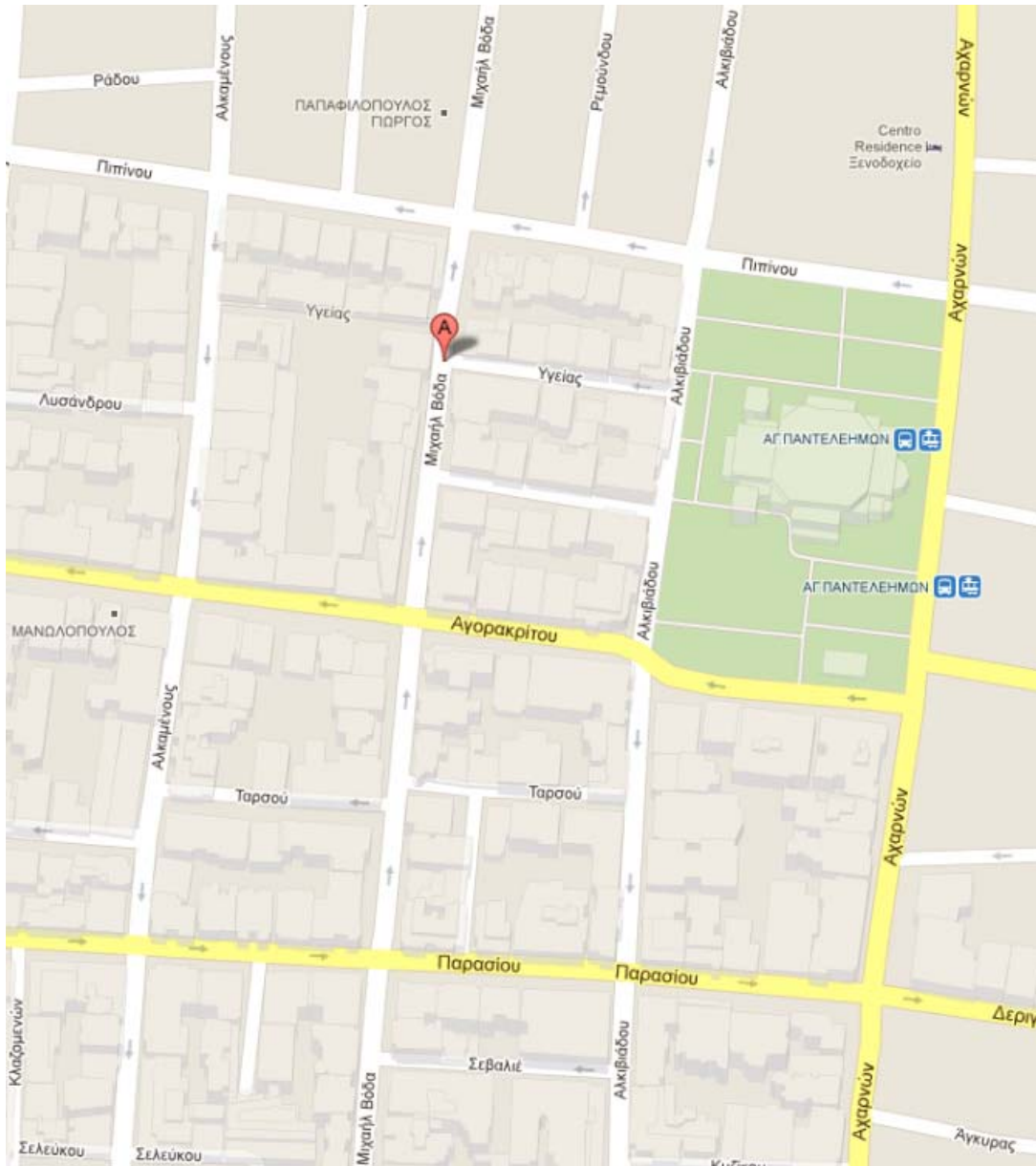
1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΚΤΗΡΙΟΥ	5
1.1 Ιστορικά στοιχεία	5
1.2 Περιγραφή και κατάσταση διατήρησης του εξωτερικού του κτηρίου.....	8
1.2.1 Ανατολική Όψη.....	8
1.2.2 Δυτική Όψη	11
1.2.3 Κατάσταση διατήρησης του εξωτερικού του κτηρίου	13
1.3 Περιγραφή και κατάσταση διατήρησης του εσωτερικού του κτηρίου	14
1.3.1 Υπόγειο.....	15
1.3.2 Ισόγειο.....	15
1.3.3 Α' όροφος	16
1.3.4 Β' όροφος	18
1.3.5 Δώμα	19
1.3.6 Κατάσταση διατήρησης του εσωτερικού του κτηρίου	20
2. ΖΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ	21
2.1 Τεχνολογία κατασκευής	21
2.1.1 Υποστήριγμα	21
2.1.2 Υπόστρωμα οροφολογίας	23
2.1.3 Ζωγραφική επιφάνεια.....	23
2.2 Περιγραφή και κατάσταση διατήρησης του ζωγραφικού διακόσμου	24
2.2.1 Ισόγειο.....	28
2.2.2 Α' όροφος	39
2.2.3 Β' όροφος	51
2.3 Προτάσεις συντήρησης του ζωγραφικού διακόσμου.....	61
2.3.1 Καθαίρεση τοιχογραφιών-αποτοίχιση τμημάτων	62
2.3.2 Αναπαραγωγή νέων τοιχογραφημένων περιοχών	63
2.3.3 Αισθητική αποκατάσταση των εξωτερικών επιχρισμάτων	63
3. ΞΥΛΙΝΑΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	64
3.1 Κλιμακοστάσια	64
3.1.1 Τεχνολογία κατασκευής και περιγραφή των ξύλινων κλιμακοστασίων	68
3.1.2 Κατάσταση διατήρησης κλιμακοστασίων.....	72
3.1.3 Προτάσεις συντήρησης των ξύλινων κλιμακοστασίων	73
3.2 Θύρες και παράθυρα	75
3.2.1 Εξωτερικά ξύλινα κουφώματα-Κατάσταση διατήρησης	75
3.2.2 Εσωτερικά ξύλινα κουφώματα - Κατάσταση διατήρησης.....	79
3.2.3 Χρωματισμοί των κουφωμάτων	82
3.2.4 Προτάσεις για τα εξωτερικά ξύλινα κουφώματα	83
3.2.5 Προτάσεις συντήρησης των εσωτερικών ξύλινων κουφωμάτων.....	84
3.3 Δάπεδα	84
3.3.1 Κατάσταση διατήρησης ξύλινων δαπέδων.....	85
3.3.2 Προτάσεις για τα ξύλινα δάπεδα.....	86

4. ΓΥΨΙΝΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ	87
4.1 Τεχνολογία κατασκευής και περιγραφή γύψινου διακόσμου	87
4.2 Κατάσταση διατήρησης γύψινου διακόσμου	102
4.3 Προτάσεις συντήρησης γύψινου διακόσμου	104
5. ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΑ ΠΛΑΚΙΔΙΑ ΔΑΠΕΔΩΝ	106
5.1 Τεχνολογία κατασκευής και περιγραφή διακοσμητικών πλακιδίων	106
5.2 Κατάσταση διατήρησης διακοσμητικών πλακιδίων	120
5.3 Προτάσεις συντήρησης διακοσμητικών πλακιδίων.....	124
6. ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	126
6.1 Τεχνολογία κατασκευής και περιγραφή μεταλλικών στοιχείων	126
6.2 Κατάσταση διατήρησης μεταλλικών στοιχείων.....	130
6.3 Προτάσεις συντήρησης μεταλλικών στοιχείων	131
7. ΛΙΘΙΝΑ ΔΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	133
7.1 Τεχνολογία κατασκευής και περιγραφή λίθινων στοιχείων.....	133
7.2 Κατάσταση διατήρησης λίθινων στοιχείων	136
7.3 Προτάσεις συντήρησης λίθινων στοιχείων.....	137
8. Συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας – οργάνωση εργοταξίου	140
9. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	141

1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΚΤΗΡΙΟΥ

1.1 Ιστορικά στοιχεία

Το εξεταζόμενο κτήριο βρίσκεται στην άμεση περιοχή του Αγίου Παντελεήμονος Αχαρνών επί της οδού Μιχαήλ Βόδα 99 στην Αθήνα, στο Ο.Τ. 86074, το οποίο ορίζεται από τις οδούς Μιχαήλ Βόδα, Αγορακρίτου, Αλκαμένους και τον πεζόδρομο Υγείας.

Εικόνα 1. Σχετικός χάρτης περιοχής, όπου σημειώνεται η θέση του νεοκλασικού κτηρίου.

Εικόνα 2. Άποψη της ανατολικής όψης του νεοκλασικού κτηρίου.

Πρόκειται για κτήριο τριών ορόφων με υπόγειο και βατό δώμα κατασκευασμένο για κατοικίες την περίοδο του μεσοπολέμου με την κύρια όψη του (Ανατολική) στην οδό Μ. Βόδα. Το οικόπεδο ανήκει στον Ο.Σ.Κ. Α.Ε., όπως και τα δύο εκατέρωθεν κτήρια πολυκατοικιών, που οικοδομήθηκαν μεταγενέστερα. Στον Ο.Σ.Κ. Α.Ε. ανήκει και το σχολικό συγκρότημα του 99ου Δημοτικού Σχολείου, που βρίσκεται στο ίδιο Οικοδ. Τετράγωνο και εφάπτεται με την εσωτερική αυλή (ακάλυπτος) που διαθέτει στο πίσω τμήμα του κτηρίου.

Το κτήριο μετά την ολοκλήρωση της πρώτης φάσης κατασκευής, δεν έχει προσθήκες ή αλλού είδους αλλοιώσεις. Στην ευρύτερη περιοχή υπάρχουν, ακόμη, οικοδομές-κατοικίες της ίδιας εποχής και αρχιτεκτονικού ύφους.

Η μορφολογία του κτηρίου, καθώς και οι πληροφορίες το κατατάσσουν αρχιτεκτονικά στην περίοδο του μεσοπολέμου και μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για ένα νεοκλασικό κτήριο.

Η αρχιτεκτονική τάση του νεοκλασικισμού κυριάρχησε κατά τον 19ο και τις αρχές του 20ου αιώνα, όχι μόνο στη δημόσια, αλλά και στην ιδιωτική αρχιτεκτονική του ελληνικού κράτους, υιοθετώντας στοιχεία της αρχαιότητας. Την περίοδο κατά την οποία ο νεοκλασικισμός θριάμβευε, η αρχιτεκτονική στόχευε να εξυπηρετήσει την πλειοψηφία του πληθυσμού, για αυτό και μιμήθηκε τα «καλλιμάρμαρα» μνημειακά κτήρια, κάνοντας, όμως, χρήση φθηνότερων υλικών. Έτσι, λοιπόν, δημιουργήθηκε μια περισσότερο τυποποιημένη αρχιτεκτονική, με μεγάλη οικονομία στα υλικά, άλλα και τη διακόσμηση, που ταίριαζε απόλυτα στις εκάστοτε οικονομικές και κλιματικές τοπικές συνθήκες και αποτέλεσε υπόδειγμα για την κατασκευή μεσοαστικών κατοικιών.

Εικόνα 3. Λήψη φωτογραφίας από παράθυρο του 2ου ορόφου του εξεταζόμενου κτηρίου, απ' όπου φαίνεται το προαύλιο του 99ου Δημοτικού Σχολείου, καθώς και η μάντρα που χωρίζει αυτόν και τον ακάλυπτο χώρο του νεοκλασικού.

Οι εκπρόσωποι της τάσης του νεοκλασικισμού στην αρχιτεκτονική διαμόρφωσαν το νέο τύπο αρχιτεκτονικής με βασικά χαρακτηριστικά τα εξής:

- Συμμετρία
- Αξονικότητα
- Τρίμερη κάτοψη: συμμετρική διάταξη με κεντρικό προθάλαμο και παράταξη χωρών εκατέρωθεν
- Ρυθμική επαναληπτικότητα (άξονες ανοιγμάτων)

Το 2007 το κτήριο επί της Μιχαήλ Βόδα 99 με απόφαση του ΥΠ.ΠΟ. με αριθ. ΔΙ.Ν.Ε.Σ.Α.Κ./62745/1700/22-8-07 χαρακτηρίζεται διατηρητέο μνημείο.

Το όνομα του αρχιτέκτονα, δυστυχώς, παραμένει άγνωστο μέχρι σήμερα.

1.2 Περιγραφή και κατάσταση διατήρησης του εξωτερικού του κτηρίου

Το νεοκλασικό κτήριο της Μιχαήλ Βόδα 99 είναι κτισμένο σε οικόπεδο με εμβαδόν 276,40 μ² και επιτρεπόμενη κάλυψη 194,70 μ², ενώ αποτελείται από υπόγειο, ισόγειο, α' όροφο και β' όροφο.

1.2.1 Ανατολική Όψη

Παρατηρώντας την ανατολική όψη του νεοκλασικού διαπιστώνεται τόσο η κατακόρυφη συμμετρική οργάνωση, όσο και ο οριζόντιος τριμερής διαχωρισμός των ορόφων που αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής. Το κτήριο, εποχής μεσοπολέμου, έχει έντονα στοιχεία συμμετρίας στην κυρίως όψη του και ιδιαίτερα τονισμένους τους κατακόρυφους άξονες, με αλληπάλληλη συμμετρική διαδοχή πεσσών και ανοιγμάτων. Οι πεσσοί καταλήγουν σε διακοσμητικό επίκρανο (με απόδοση ανθεμίων, ανθών του λωτού, ρόδακες, κ.ά.) .

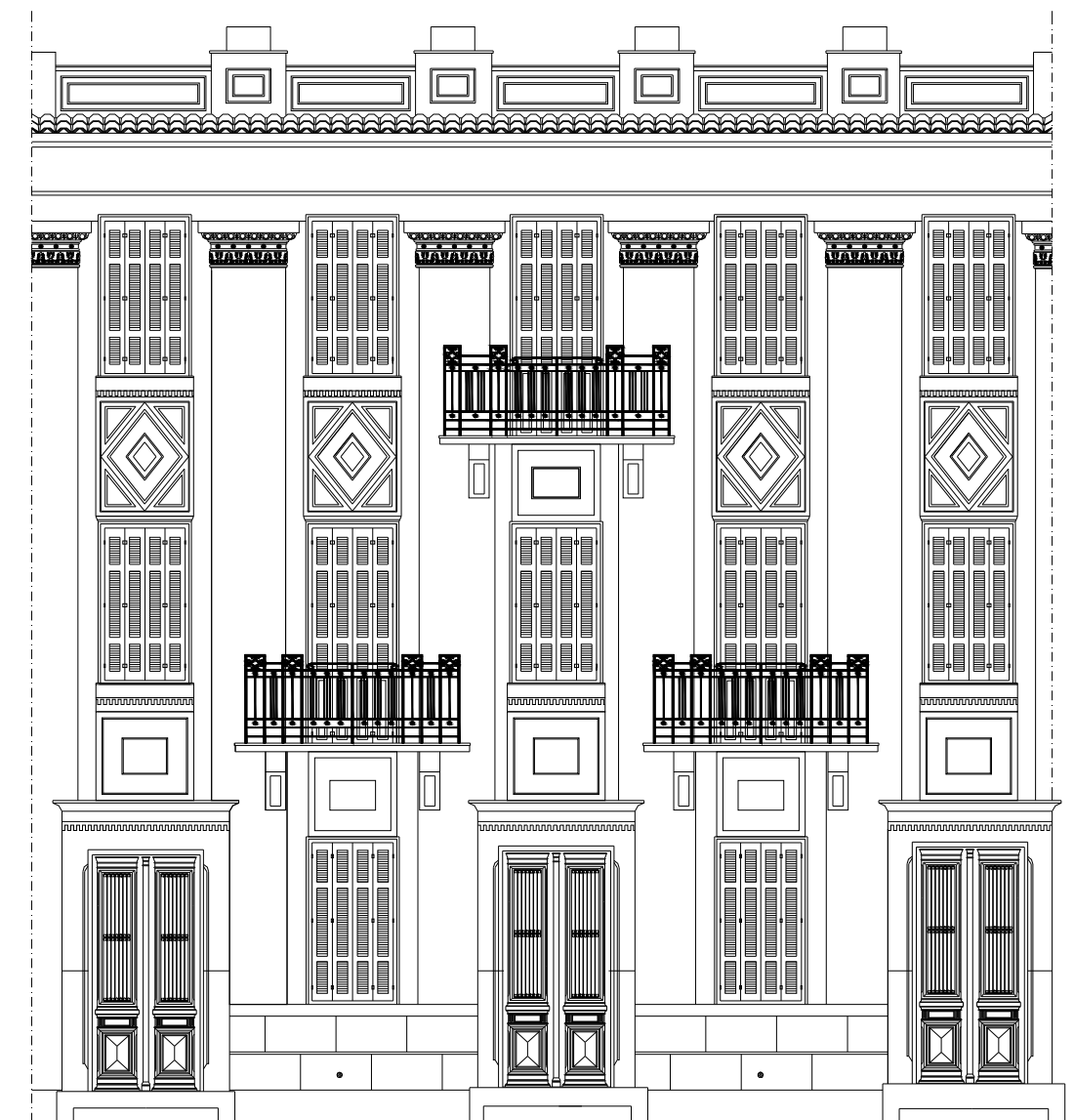
Στην εικόνα 4 που ακολουθεί παρουσιάζονται οι αρχές οργάνωσης των όψεων βασιζόμενες στην αρχιτεκτονική του νεοκλασικισμού που επικράτησε την περίοδο του μεσοπολέμου στην Αθήνα. Στην τρίτη σειρά και τέταρτη στήλη συναντούμε πανομοιότυπη όψη με αυτή του εξεταζόμενου κτηρίου.

Εικόνα 4. Αρχές Οργάνωσης των Όψεων – Τυπολογία (Μ.Μπίρη).

Προχωρώντας στην ανάλυση της πρόσοψης του κτηρίου καταγράφονται στην στάθμη του ισόγειου τρεις ανεξάρτητες εισοδοί, που καταλήγουν η καθεμία χωριστά σε αντίστοιχο αριθμό ορόφων. Η κεντρική είσοδος καταλήγει στην ισόγεια ανεξάρτητη κατοικία, η βόρεια είσοδος οδηγεί στην κατοικία του α' ορόφου, ενώ η νότια είσοδος ανήκει στο β' όροφο. Οι θύρες εισόδου είναι δίφυλλες, ξύλινες ταμπλαδωτές, με καδρέττα. Πάνω στα φύλλα έχουν τζαμιλίκι ανοιγόμενο και σιδεριές απλής γραμμικής μορφής. Τέλος στη βάση του κτηρίου παρατηρείται λευκή μαρμάρινη επένδυση σε ισόδομο σύστημα και διαχωριστική μαρμάρινη λωρίδα μικρής διατομής.

Η ισόγεια κατοικία φέρει δύο ανοίγματα εκατέρωθεν της εισόδου στην ανατολική όψη του κτηρίου, τα οποία, όπως και τα υπόλοιπα στους άνω ορόφους, αποτελούνται από υαλοπίνακες στερεωμένους σε ξύλινο πλέγμα εσωτερικά, ενώ εξωτερικά από ξύλινα δίφυλλα πατζούρια γαλλικού τύπου. Στα παράθυρα υπάρχουν ποδιές με φατνώματα που ενοποιούνται με τα υπέρθυρα του κάτω ορόφου, τονίζοντας έτσι τους κατακόρυφους άξονες.

Εικόνα 5. Ανατολική όψη του νεοκλασικού κτηρίου επί της Μιχαήλ Βόδα 99.

Στη στάθμη του α' ορόφου παρατηρούμε να εναλλάσσονται πέντε διαδοχικά ανοίγματα, όπως παράθυρα και μπαλκονόπορτες. Όπως γίνεται αντιληπτό και από την αρχιτεκτονική απεικόνιση που έχει προηγηθεί στην στάθμη του α' ορόφου, στη θέση που τοποθετούνται οι μπαλκονόπορτες (δύο τον αριθμό) εκτείνονται εξώστες διαστάσεων 2,40μ.χ1,00μ., ενώ περιμετρικά των προβόλων τους υψώνονται μεταλλικά κιγκλιδώματα. Οι εξώστες φέρουν ανάγλυφα φουρούσια από σκυρόδεμα, ενώ τα σιδηρά καρφωτά κιγκλιδώματα φέρουν χαρακτηριστικά της περιόδου του μεσοπολέμου.

Αντίθετα στη στάθμη του β' ορόφου η διάταξη των ανοιγμάτων αλλάζει, καθώς συναντούμε τέσσερα παράθυρα και μια μπαλκονόπορτα, η οποία καταλαμβάνει το κεντρικό άνοιγμα. Όπως και στον α' όροφο έτσι και εδώ στη θέση της μπαλκονόπορτας

εκτείνεται εξώστης ιδίων διατάσεων και περιμετρικά του προβόλου του υψώνεται μεταλλικό κιγκλίδωμα ίδιων χαρακτηριστικών.

Μεταξύ των ανοιγμάτων, κατά την κατακόρυφη διάσταση, παρατηρούμε κορμούς ορθογώνιου τύπου που καταλήγουν σε διακοσμητικές ταινίες, ενώ πάνω από τους κορμούς διατρέχουν οριζόντιες διαχωριστικές ταινίες. Επιπλέον, η κορυφή του κτηρίου απολήγει σε στηθαία οδοντωτής μορφής με διακοσμητικές ορθογώνιες ταινίες. Επίσης, στη στάθμη της πλάκας του δώματος, υπάρχει κεραμοσκεπή με βυζαντινά κεραμίδια, η οποία προεξέχει 0,80 μ.

Ολοκληρώνοντας την περιγραφή της ανατολικής όψης πρέπει να συμπληρώσουμε ότι ανάμεσα στα ανοίγματα και κατά την οριζόντια διάσταση καταγράφονται διακοσμητικές ταινίες, άλλοτε σε σχηματισμό ρόμβων, άλλοτε σε σχηματισμό ορθογώνιου και άλλοτε σε τριγωνικό σχεδιασμό. Επιπλέον, η στέψη του κτηρίου γίνεται με οριζόντιο γείσο από οπλισμένο σκυρόδεμα πλάτους 0,80 μ., κάτω από το οποίο υπάρχει οριζόντια διακοσμητική ζώνη και συμπαγές στηθαίο που διακόπτεται από τους πεσσούς της όψης. Η οροφή και οι εξώστες του κτηρίου είναι από πλάκες οπλισμένου σκυροδέματος.

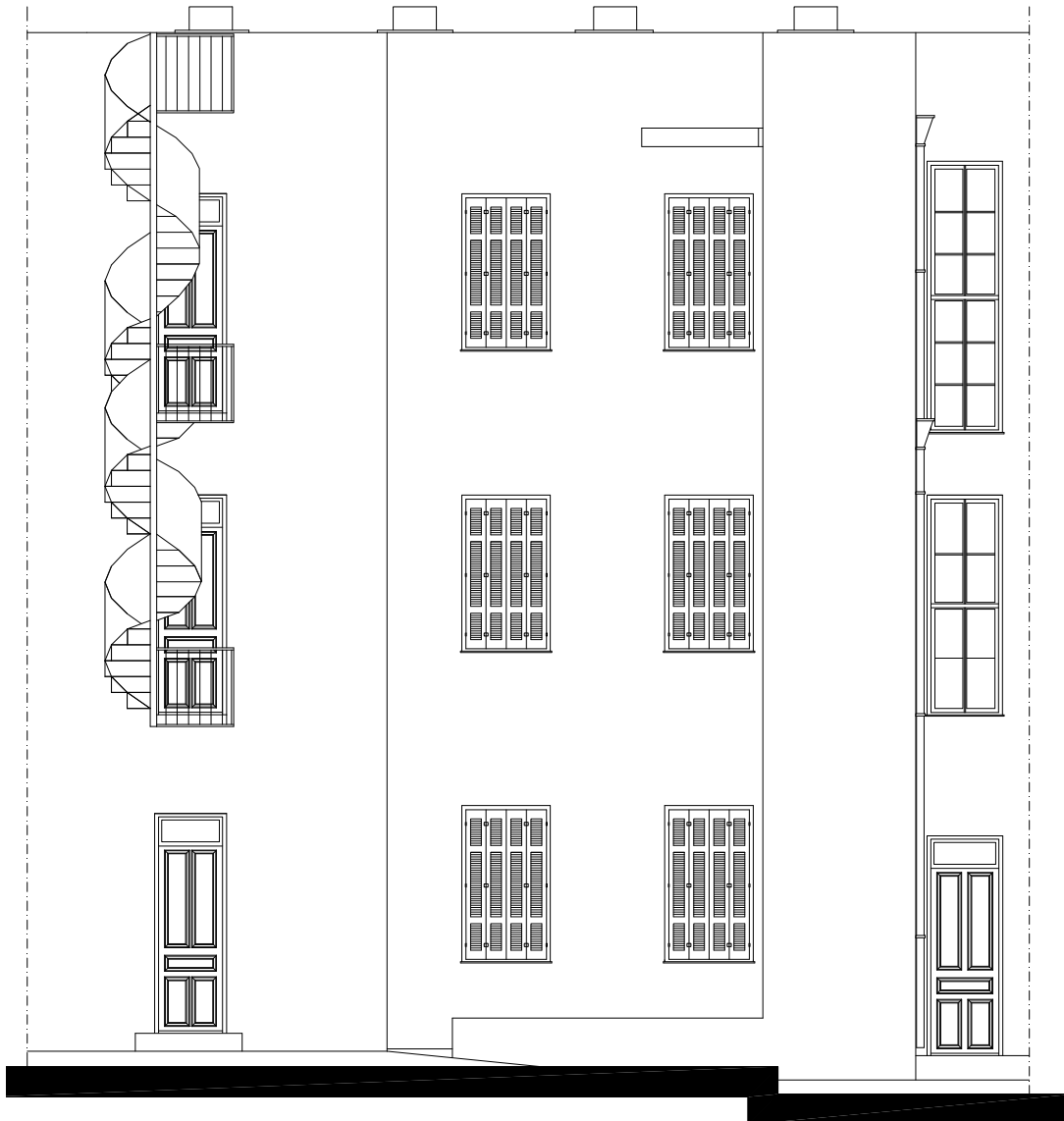
1.2.2 Δυτική Όψη

Με μια πρώτη ματιά στη δυτική όψη του κτηρίου διαπιστώνεται ξανά η συμμετρικότητα των αρχιτεκτονικών στοιχείων, αλλά και ο τριμερής διαχωρισμός των ορόφων. Η εσωτερική όψη διαμορφώνεται μόνο από τα ανοίγματα, χωρίς περαιτέρω διακοσμητικά στοιχεία.

Ειδικότερα, στη βόρεια πλευρά της δυτικής όψης, τόσο στο ισόγειο, όσο και στους άλλους δύο ορόφους, συναντάται ξύλινη ταμπλαδωτή πόρτα. Στην αντίστοιχη πόρτα του α' ορόφου ξεκινάει μεταλλική σκάλα υπηρεσίας (Κλ.6), τύπου σπирάλ, η οποία επικοινωνεί με το β' όροφο για να καταλήξει στο βατό δώμα του κτηρίου.

Στον κεντρικό κατακόρυφο άξονα της εν λόγω όψης βρίσκονται ανοίγματα-παράθυρα ιδίου τύπου με αυτά της ανατολικής όψης. Ο αριθμός των παραπάνω παραθύρων είναι δύο σε κάθε όροφο.

Επίσης, στο νότιο μέρος στη στάθμη του ισόγειου υπάρχει ξύλινη πόρτα που οδηγεί από το εσωτερικό του β' ορόφου στον ακάλυπτο χώρο, όπως και η αντίστοιχη πόρτα της ίδιας στάθμης της βόρειας πλευράς.

Εικόνα 6. Δυτική όψη του νεοκλασικού κτηρίου της Μιχαήλ Βόδα 99.

Εκτός από τα παράθυρα γαλλικού τύπου και τις ταμπλαδωτές πόρτες, στη νότια πλευρά και πάνω από την έξοδο που αναφέρθηκε στην παραπάνω παράγραφο, αναπτύσσονται στον α' και β' όροφο υαλοστάσια σε ξύλινο πλέγμα, χωρίς πατζούρια, καθώς αποτελούν μέρος της κλίμακας του β' ορόφου, εξυπηρετώντας το φωτισμό.

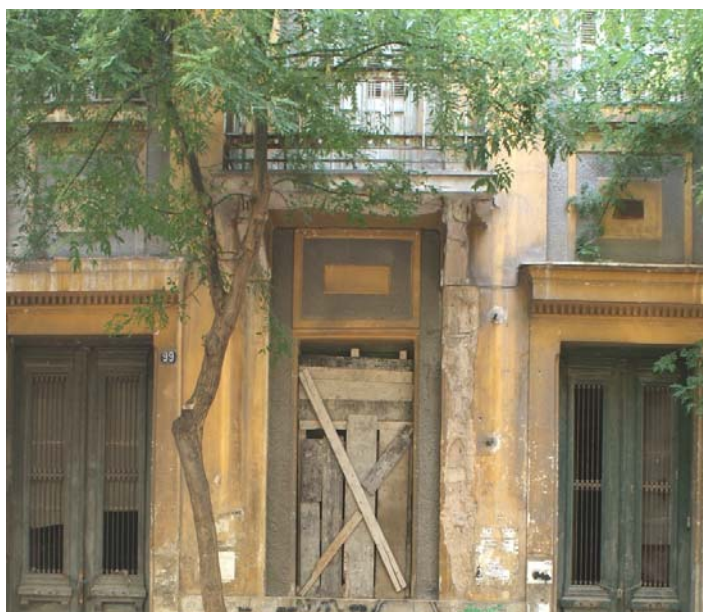
Επιπλέον, μέσω του ακάλυπτου χώρου γίνεται η πρόσβαση στον υπόγειο χώρο του κτηρίου, καθώς υπάρχει σκάλα (Κλ.5) που οδηγεί σε αυτόν. Η εσωτερική αυλή έχει επιφάνεια 81,70 μ², ενώ το δάπεδό της βρίσκεται σε στάθμη -0,30 μ. από το επίπεδο του δρόμου. Στο σύνολό της είναι στρωμένη με τσιμεντόπλακες διαστάσεων 30x30 εκ., λευκές και κόκκινες. Σε κεντρικό σημείο παρατηρείται υποχώρηση του δαπέδου και

εκτιμάται ότι είναι το σημείο του βόθρου. Τέλος, στις τρεις πλευρές της αυλής υπάρχει μαντρότοιχος ύψους $\approx 2,00$ μ.

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση των εξωτερικών τμημάτων του νεοκλασικού κτηρίου, θα πρέπει να γίνει αναφορά και στην κατάσταση διατήρησης του, η οποία χρήζει άμεσης συντήρησης.

1.2.3 Κατάσταση διατήρησης του εξωτερικού του κτηρίου

Όσον αφορά στην κατάσταση διατήρησης του εξωτερικού του κτηρίου παρατηρούνται ρωγμές και τοπικές απώλειες των κονιαμάτων. Επιπλέον, τα εξωτερικά επιχρίσματα στην κύρια όψη της Μιχαήλ Βόδα, παρουσιάζουν αποκολλήσεις στο σθηαίο με αποτέλεσμα να έχουν σχεδόν εξαφανιστεί τα ανάγλυφα διακοσμητικά στοιχεία. Αποκολλήσεις συναντάμε και στην κάτω επιφάνεια του στεγάστρου, στα φου-

Εικόνα 7. Τμήμα της ανατολικής όψης του κτηρίου όπου είναι εμφανής η κακή κατάσταση διατήρησης του εξωτερικού του κτηρίου.

ρούσια των εξωστών και σε λαμπάδες ορισμένων ανοιγμάτων. Αν και κάποια από τα διακοσμητικά στοιχεία της ανατολικής όψης έχουν υποστεί φθορές σε γενικές γραμμές διατηρούνται σε πολύ καλή κατάσταση.

Οι εξώστες παρουσιάζουν βλάβες που οφείλονται σε οξείδωση του οπλισμού και αποφλοιώση σκυροδέματος, ενώ τα κάγκελα των εξωστών παρουσιάζουν περιορισμένες οξειδώσεις που είναι εύκολο να αποκατασταθούν.

Τα χρώματα που συναντάμε κατά τη χρονική στιγμή της αποτύπωσης είναι τα εξής:

- Λευκό του μαρμάρου στους λαμπάδες των κεντρικών θυρών, την ορθομαρμάρωση και τις ποδιές των παραθύρων.
- Πράσινο κυπαρισσί στις κεντρικές εξώθυρες.

- Όχρα στην κύρια όψη
- Μπεζ στα διακοσμητικά στοιχεία
- Γκρι στα περιθώρια των κουφωμάτων, στα διακοσμητικά στοιχεία στις μπαλκονόπορτες, στα παράθυρα και στα κιγκλιδώματα.

Παρόλα αυτά οι χρωματισμοί του κτηρίου έχουν υποστεί αλλοιώσεις σε πολλά σημεία. Σε όλες τις εξωτερικές επιφάνειες υπάρχουν επικαθήσεις αιθάλης και σκόνης, καθώς επίσης επιφανειακές αλλοιώσεις εξαιτίας των όμβριων υδάτων. Ιδιαίτερα στα ανώτερα τμήματα του κτηρίου, στις διαχωριστικές ταινίες μεταξύ των ορόφων, αλλά και στο χαμηλότερο τμήμα, που έρχεται σε επαφή με το έδαφος, παρατηρούνται φθορές στα κονιάματα και στα επιχρίσματα, ενώ στα τμήματα αυτά η διάβρωση που προκαλείται είναι πιο έντονη.

Εικόνα 8. Άποψη κεντρικής εισόδου (εξώθυρα με κυπαρισσί χρωματισμό).

Στην όψη της αυλής παρατηρούνται διαβρώσεις από τα όμβρια ύδατα στη στάθμη του δώματος και στην περιοχή της αυλής. Εκτεταμένες αποκολλήσεις συμβαίνουν στο σύνολο του φωταγωγού.

1.3 Περιγραφή και κατάσταση διατήρησης του εσωτερικού του κτηρίου

Το εξεταζόμενο κτήριο καταλαμβάνει συνολική επιφάνεια ορόφων 667,70 μ², ενώ αποτελείται από **υπόγειο** (83,60 μ²), **ισόγειο** (194,70 μ²), **α' όροφο** (194,70 μ²), **β' όροφο** (194,70 μ²) και **δώμα**. Κάθε όροφος αποτελεί ανεξάρτητη κατοικία, έχει δική του είσοδο από την κύρια όψη επί της Μιχαήλ Βόδα, ενώ στους ορόφους α' και β' οδηγούν αντίστοιχες κλίμακες.

Μετά από μια γενική παρατήρηση των κατόψεων του κτηρίου διαπιστώνεται ότι η λειτουργική δομή του κάθε ορόφου παραμένει η ίδια και στις τρεις στάθμες. Υπάρχει ένας κεντρικός χώρος (hall) εκατέρωθεν του οποίου, προς την πλευρά της αυλής και προς την οδό Μ. Βόδα, διατάσσονται τα δωμάτια διημέρευσης. Στη βορειοδυτική πλευρά υπάρχει διάδρομος, που οδηγεί στην κουζίνα, το λουτρό, το W.C. και το πατάρι. Αντίθετα

στη βορειοανατολική πλευρά υπάρχει φωταγωγός – αεραγωγός, ο οποίος ξεκινάει από το υπόγειο και καταλήγει στο δώμα.

Στις επόμενες παραγράφους γίνεται περιγραφή κάθε επιπέδου του κτηρίου ξεχωριστά.

1.3.1 Υπόγειο

Το υπόγειο καλύπτει μέρος της κάτοψης του κτηρίου με εμβαδόν 83,60 m², προς την πλευρά της αυλής. Διαθέτει τρεις βοηθητικούς χώρους Υ-1, Υ-2, και Υ-3 και τον φωταγωγό Υ-4. Μέσα σε κάθε χώρο υπάρχει χτιστό πλυντήριο, με σκάφη για πλύση στο χέρι. Τα δάπεδα είναι επικαλυμμένα με πατητή τσιμεντοκονία.

Η πρόσβαση γίνεται από την εσωτερική αυλή, με τσιμεντένια σκάλα (Κλ.6). Λόγω της ύπαρξης θυρών στον δεξί διάδρομο ΙΣ-9 και στον χώρο Υ-2 προς τον φωταγωγό, εκτιμάται ότι υπήρχε επικοινωνία του υπογείου με το ισόγειο, μέσω του φωταγωγού με μικρή σκάλα, η οποία δεν υπάρχει σήμερα. Επίσης μέσω του φωταγωγού και του Υ2, επικοινωνούσε το διαμέρισμα του α'ορόφου με την αυλή.

1.3.2 Ισόγειο

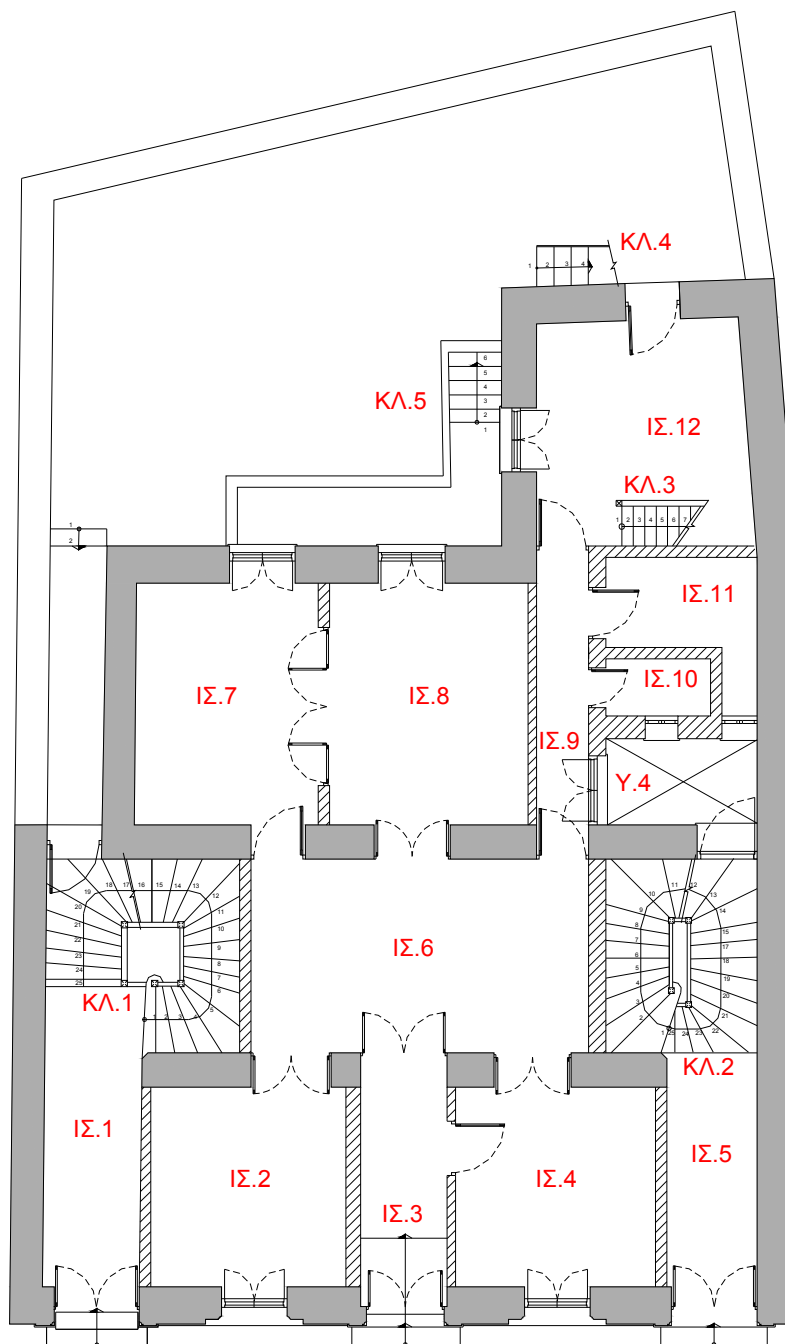
Στο **ισόγειο** (Εικόνα 9) η είσοδος γίνεται από την κεντρική θύρα του κτηρίου που οδηγεί σε προθάλαμο και από τον προθάλαμο μέσω του hall γίνεται η πρόσβαση στους παρακείμενους χώρους. Οι χώροι επικοινωνούν μεταξύ τους με ανοίγματα.

Εδώ υπάρχουν δέκα συνολικά χώροι, εκ των οποίων οι πέντε είναι κύρια δωμάτια. Έτσι έχουμε δύο κύρια δωμάτια στην πλευρά της ανατολικής όψης, δύο στην πλευρά της αυλής (δυτική όψη) και ένα κεντρικό (hall), το οποίο δεν έχει άμεσο φωτισμό και αερισμό, αλλά εξυπηρετεί τη διέλευση προς τους υπόλοιπους χώρους. Επιπλέον, έχουμε το διάδρομο της εισόδου (ΙΣ.3), καθώς και το διάδρομο (ΙΣ.9) που οδηγεί στο λουτρό, το W.C., την κουζίνα, καθώς και το πατάρι.

Στην κουζίνα (ΙΣ.12) υπάρχει ξύλινη κλίμακα Κλ.3, από την οποία γίνεται η επικοινωνία με το πατάρι που βρίσκεται πάνω από το λουτρό (ΙΣ.11) και το W.C. (ΙΣ. 10). Επίσης υπάρχει χτιστή εστία - μαγειρείο και μαρμάρινος νεροχύτης στο άνοιγμα του παραθύρου.

Οι χώροι υγιεινής, το πατάρι και ο διάδρομός τους δέχονται φυσικό φωτισμό και αερισμό, από τον φωταγωγό Υ4.

Στο επίπεδο αυτό υπάρχουν οι ανεξάρτητοι διάδρομοι (ΙΣ.1 και ΙΣ.5) και οι κλίμακες των υπεράνω ορόφων.

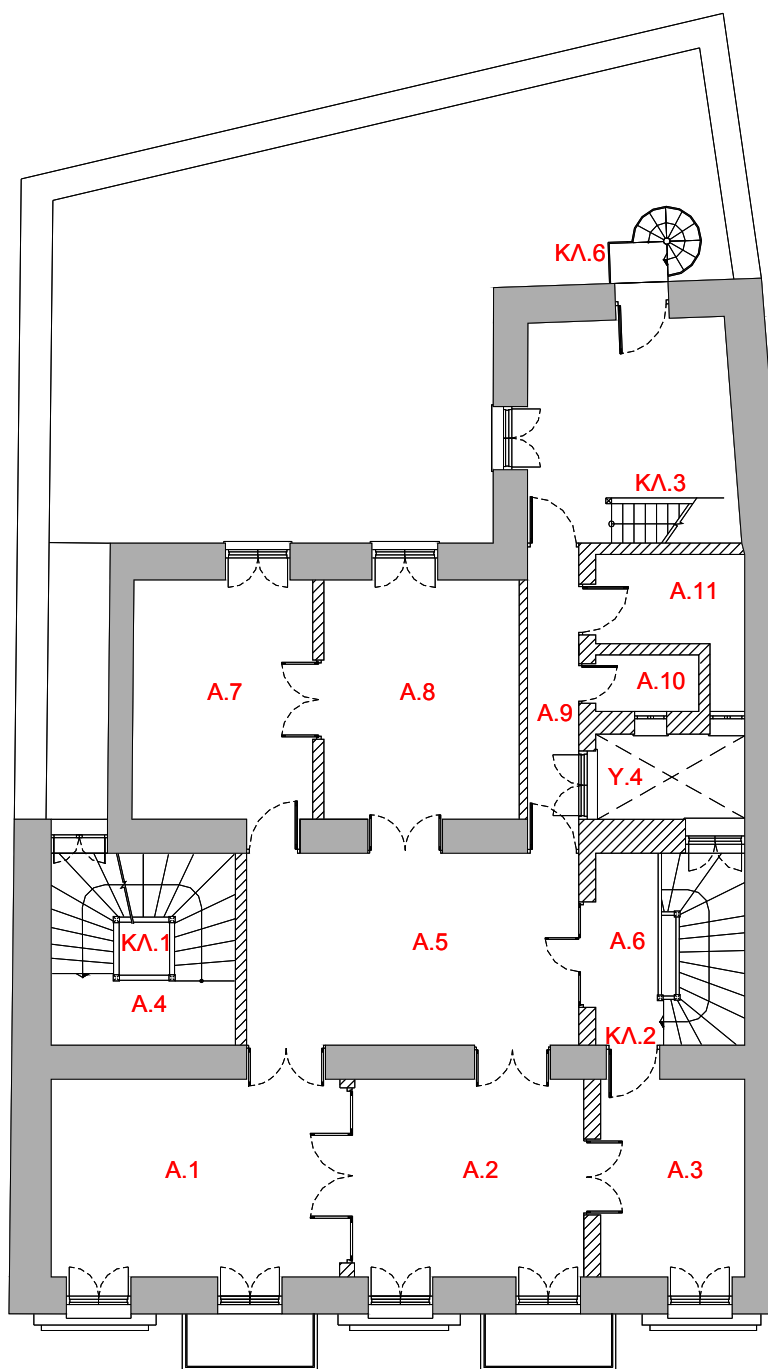
Εικόνα9. Κάτοψη ισογείου.

1.3.3 Α' όροφος

Η είσοδος του **α' ορόφου** (Εικόνα 10) γίνεται από τη βόρεια θύρα του κτηρίου και μέσω του διαδρόμου (ΙΣ.5), που βρίσκεται στη στάθμη του ισογείου, προσεγγίζεται η κλίμακα (Κλ.2), η οποία στην συνέχεια καταλήγει σε έναν κεντρικό χώρο υποδοχής. Από

τον τελευταίο γίνεται η πρόσβαση στους υπόλοιπους χώρους, οι οποίοι επικοινωνούν μεταξύ τους με ανοίγματα.

Έτσι, στον α' όροφο υπάρχουν συνολικά έντεκα χώροι, εκ των οποίων οι έξι είναι κύρια δωμάτια. Στην ανατολική πλευρά του κτηρίου υπάρχουν τρία δωμάτια εκ των οποίων τα δύο (Α.1 και Α.2), με εξώστες προς τον δρόμο, ενοποιούνται με τετράφυλλη τζαμωτή πόρτα και αποτελούν τους χώρους υποδοχής. Το τρίτο (Α.3) έχει και ανεξάρτητη είσοδο από την Κλ.2.

Εικόνα 10. Κάτοψη α' ορόφου.

Επιπλέον, υπάρχει ένας κεντρικός χώρος (A.5), ο οποίος δεν έχει άμεσο φωτισμό και αερισμό, άλλοι δύο χώροι στην πλευρά της αυλής (A.7 και A.8) και τον διάδρομο (A.9) που οδηγεί στο λουτρό, το W.C., την κουζίνα, καθώς και το πατάρι.

Στην κουζίνα (A.12) υπάρχει ξύλινη κλίμακα από την οποία γίνεται η επικοινωνία με το πατάρι. Το πατάρι βρίσκεται πάνω από το λουτρό (A11) και το W.C. (A10). Επίσης υπάρχει χτιστή εστία - μαγειρείο και νεροχύτης στο άνοιγμα του παραθύρου.

Η κουζίνα επικοινωνεί με σιδερένια εξωτερική «σκάλα υπηρεσίας» με την αυλή και την ταράτσα.

Οι χώροι υγιεινής, το πατάρι, ο διάδρομός τους και η ξύλινη κλίμακα εισόδου, δέχονται φυσικό φωτισμό και αερισμό από τον φωταγωγό (Υ.4).

1.3.4 Β' όροφος

Η νότια είσοδος του κτηρίου ανήκει στον β' όροφο (Εικόνα 11), η οποία δια μέσου ενός διαδρόμου οδηγεί στη ξύλινη κλίμακα (Κλ.1), καθώς και στην εσωτερική αυλή που επικοινωνεί με το ισόγειο.

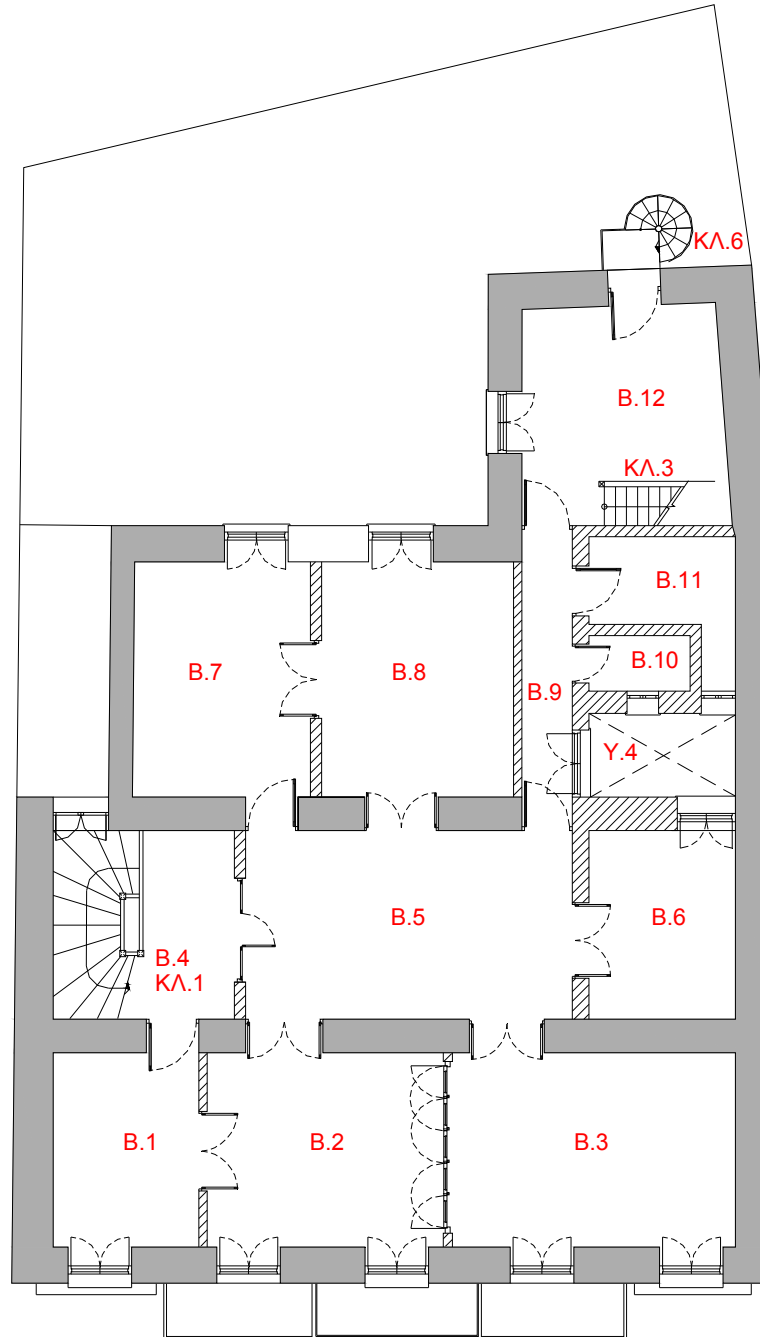
Στον **β' όροφο** απαριθμούνται συνολικά δώδεκα χώροι, ένας επιπλέον από τον **α' όροφο**, ο οποίος καταλαμβάνει την αντίστοιχη θέση της κλίμακας (Κλ. 1), με παράθυρο στο φωταγωγό.

Όπως και στους άλλους ορόφους, έτσι και εδώ μέσω του hall (B.5), το οποίο δεν έχει άμεσο φωτισμό και αερισμό, γίνεται δυνατή η πρόσβαση στους υπόλοιπους χώρους του ορόφου. Έτσι, έχουμε συνολικά έξι κύρια δωμάτια, τρία στην πλευρά της κύριας όψης, όπου τα δύο ενοποιούνται με πεντάφυλλη περίτεχνη, τζαμωτή πόρτα και αποτελούν τους χώρους υποδοχής. Δύο κύρια δωμάτια συναντούνται στην πλευρά της αυλής, όπου η πρόσβαση σε αυτά γίνεται μέσω του κεντρικού δωματίου (B.5), ενώ ο διάδρομος οδηγεί στο λουτρό, το W.C., την κουζίνα, καθώς και το πατάρι.

Στην κουζίνα (B.12) υπάρχει ξύλινη κλίμακα από την οποία γίνεται η επικοινωνία με το πατάρι (B.13), το οποίο βρίσκεται πάνω από το λουτρό (B.11) και το W.C. (B.10). Επίσης υπάρχει χτιστή εστία - μαγειρείο και νεροχύτης στο άνοιγμα του παραθύρου.

Η κουζίνα επικοινωνεί με σιδερένια εξωτερική «σκάλα υπηρεσίας», με την αυλή και το δώμα.

Οι χώροι υγιεινής, το πατάρι, ο διάδρομός τους και η ξύλινη κλίμακα εισόδου Κλ.2, δέχονται φυσικό φωτισμό και αερισμό από τον φωταγωγό.

Εικόνα 11. Κάτοψη β' ορόφου.

1.3.5 Δώμα

Το δώμα είναι βατό και επικοινωνεί με την ίδια σιδερένια εξωτερική «σκάλα υπηρεσίας», με την αυλή και όλους τους ορόφους.

Το δάπεδο είναι στρωμένο με τσιμεντόπλακες 30/30. Περιμετρικά υπάρχει χτιστό στηθαίο.

Στο δώμα, όπως αναφέρθηκε, καταλήγει ο φωταγωγός-αεραγωγός, ο οποίος ξεκινάει από το υπόγειο.

Στην κύρια όψη, στη στάθμη της πλάκας του δώματος, υπάρχει κεραμοσκεπή (με βυζαντινά κεραμίδια), προεξοχή πλάτους 0,80μ. Στην κάτω επιφάνειά της έχει διακοσμητικά καδρέττα σε εσοχή.

1.3.6 Κατάσταση διατήρησης του εσωτερικού του κτηρίου

Όσον αφορά στην γενική κατάσταση διατήρησης του εσωτερικού του κτηρίου έχουμε να αντιμετωπίσουμε αρκετά προβλήματα, κυρίως λόγω της κακής κατάστασης που παρουσιάζουν οι οροφές και οι κάθετοι τοίχοι. Ρωγμές και αποκολλήσεις επιχρισμάτων σε τοίχους και την οροφή είναι η πιο συχνή εικόνα που παρατηρούμε βρισκόμενοι στο εσωτερικό του κτηρίου, ενώ και τα ξύλινα δάπεδα παρουσιάζουν αρκετά προβλήματα.

Ένα ακόμη πολύ σημαντικό πρόβλημα είναι η κακή κατάσταση διατήρησης του κλιμακοστασίου του β' ορόφου που πραγματικά χρήζει άμεσων επεμβάσεων, καθώς η μετατόπιση της δοκού του φαναριού δημιουργεί απόλυτη αστάθεια.

Σε επόμενο κεφάλαιο θα αναλύσουμε διεξοδικά τον κάθε χώρο που φέρει τοιχογραφημένες περιοχές και τα προβλήματα που παρουσιάζει.

2. ΖΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ

2.1 Τεχνολογία κατασκευής

Γενικά η κατασκευαστική μορφολογία των οροφωγραφιών και τοιχογραφιών απαρτίζεται από τρία διαστρωματικά στοιχεία:

α) Το υποστήριγμα των οροφωγραφιών και των τοιχογραφιών (ξύλο ή τοιχοδομή αντίστοιχα)

β) Το υπόστρωμα (κονίαμα)

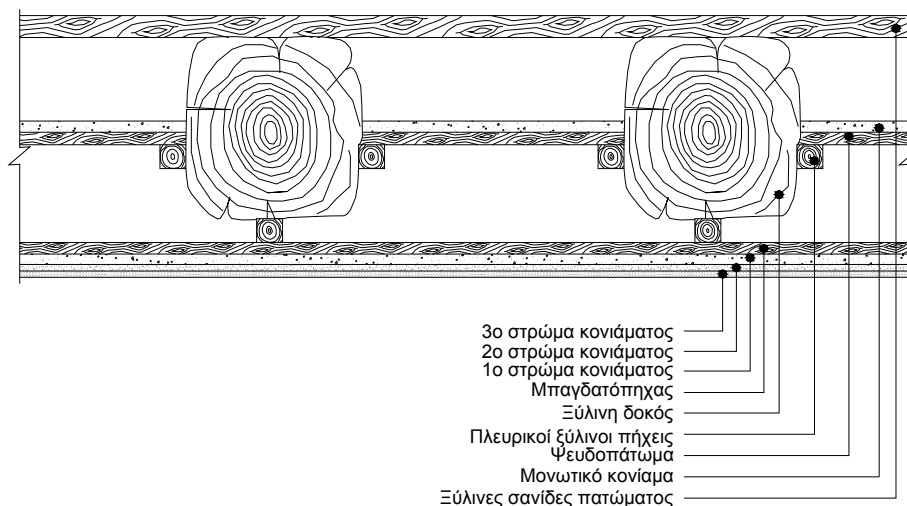
γ) Τη ζωγραφική επιφάνεια.

2.1.1 Υποστήριγμα

Αναφέροντας τον όρο υποστήριγμα στην περίπτωση των **τοιχογραφιών**, εννοείται η τοιχοποιία του κτηρίου, η οποία τις περισσότερες φορές, όπως και στο εν λόγω εξεταζόμενο κτήριο, αποτελείται κυρίως από μεγάλους ασβεστόλιθους, πυκνά τοποθετημένους στους εξωτερικούς τοίχους και από πλίνθους μικρότερων διαστάσεων στους εσωτερικούς τοίχους.

Η συγκράτηση και η πλήρωση της λιθοδομής γίνεται με τη βοήθεια ασβεστοκονιάματος, το οποίο αφήνει ένα μικρό κενό στους εξωτερικούς αρμούς των πλίνθων, έτσι ώστε να συμπληρωθεί με το κονίαμα του υποστρώματος των τοιχογραφιών.

Το υποστήριγμα των **οροφωγραφιών** ακολουθεί διαφορετική κατασκευαστική τεχνική, γνωστή ως μπαγδατί ή τσασμάς. Η διαδικασία υποστήριξης της οροφωγραφίας με την μέθοδο του μπαγδατί γίνεται με την εξής σειρά: σε πρώτο στάδιο και εφόσον η λιθοδομή φτάσει στο απαραίτητο ύψος, τοποθετούνται σε τακτή παραλληλία μονοκόμματες δοκοί μεγάλης διατομής, οι οποίες αποτελούν τον αυτοτελή σκελετό της οροφής του κάθε δωματίου. Ο τύπος της ξυλείας που χρησιμοποιείται στην κατασκευή της οροφής των νεοκλασικών είναι συνήθως πελεκητή ξυλεία ελάτης, που διαθέτει μεγάλου μήκους ευθύγραμμους κορμούς, διευκολύνοντας έτσι τη διαμόρφωση επίπεδων επιφανειών, ικανών να δεχθούν μεγάλες δυνάμεις διάτμησης. Σε δεύτερη φάση πάνω από αυτές τις δοκούς στερεώνονται κάθετα οι ξύλινες σανίδες του υπερκείμενου πατώματος.

Εικόνα12. Σχεδιαστική αποτύπωση της κατασκευής της οροφής με τη μέθοδο του μπαγδατί.

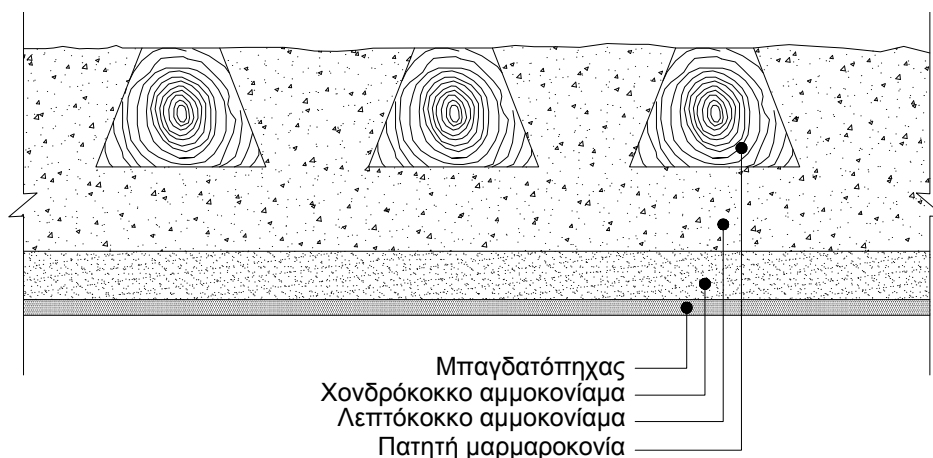
Η επόμενη κατά σειρά διαδικασία είναι η τοποθέτηση πλευρικών λεπτών ξύλινων πήχων κατά μήκος όλων των δοκών. Εν συνεχεία πάνω στους πήχεις αυτούς τοποθετούνται σανίδες μικρού μήκους, οι οποίες συμπληρώνουν τα κενά διαστήματα μεταξύ των δοκών, διαμορφώνοντας το λεγόμενο ψευδοπάτωμα. Την άνω επιφάνεια που ορίζουν οι σανίδες καλύπτει ένα λεπτό και ισόπαχο στρώμα κονιάματος, το οποίο εξασφαλίζει τη στεγανοποίηση της υποκείμενης κατασκευής, καθώς και την ηχητική και θερμική μόνωση μεταξύ των δύο ορόφων. Σε όλο το μήκος της κάτω πλευράς των μεγάλων δοκών τοποθετούνται πήχεις, πάνω στους οποίους και κάθετα προς αυτούς, στερεώνονται σε πυκνή παραλληλία, λεπτοί μπαγδατόπηχες ορθογώνιας διατομής, με ενδιάμεση απόσταση μεταξύ τους 1,5εκ. Σημειώνεται ότι η κατεργασία των τελευταίων δεν φτάνει μέχρι τη τελική λείανση του ξύλου, ώστε να εξασφαλιστεί καλύτερη πρόσφυση του ασβεστοκονιάματος που θα αποτελεί το υπόστρωμα της ζωγραφικής επιφάνειας.

Εικόνα 13. Άποψη φθοράς στην οροφή του α' ορόφου όπου γίνεται αντιληπτή η τεχνική κατασκευής με τη μέθοδο του μπαγδατί.

2.1.2 Υπόστρωμα οροφωγραφίας

Είναι σύνηθες το υπόστρωμα να αποτελείται από τρία διαδοχικά στρώματα διαφορετικού πάχους, ποιοτικής και ποσοτικής σύνθεσης μεταξύ τους. Το πρώτο στρώμα, από πάνω, αποτελείται από ασβεστοκονίαμα αναμεμιγμένο με χονδρόκοκκη άμμο και εμπλουτισμένο με ζωική τρίχα ή άχυρο, τα οποία εξασφαλίζουν μεγαλύτερη συνοχή και ελαστικότητα στο κονίαμα. Το επόμενο στρώμα είναι λεπτότερο, αποτελούμενο από αμμοκονίαμα μικρότερης κοκκομετρίας, προκειμένου να επιτευχθεί απολύτως επίπεδη επιφάνεια. Η τελική επίστρωση έχει γίνει με πατητή μαρμαροκονία, δημιουργώντας μια επιφάνεια εντελώς λεία για την τοποθέτηση των χρωματικών στρωμάτων (Εικόνα 14).

Εικόνα14. Σχεδιαστική αποτύπωση τομής των στρωμάτων κονιάματος.

2.1.3 Ζωγραφική επιφάνεια

Στα νεοκλασικά κτήρια, η εφαρμογή των χρωμάτων συνήθως γίνεται με την τεχνική της ξηρογραφίας (μέθοδος Secco). Κατά την μέθοδο αυτή, η οποία είναι και η πιο διαδεδομένη, η ανάμειξη των χρωμάτων με το συνδετικό μέσο, που κατά κανόνα χρησιμοποιείται, είναι η καζεΐνη ή κάποια ζωική κόλλα. Το συνδετικό υλικό βοηθά στη στερεοποίηση του ζωγραφικού φλοιού σε χημική ένωση με το επίχρισμα, δημιουργώντας μεγαλύτερη πρόσφυση με το υπόστρωμα και χαρίζοντας στιλπνότητα στη ζωγραφική επιφάνεια. Είναι γνωστό ότι η χρήση της ζωικής κόλλας με τέμπερα ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη στις τοιχογραφίες των εκκλησιών και των αρχοντικών σπιτιών στην Ελλάδα, καθώς από τα μέσα του 19ου αιώνα και μετά άρχισε να χρησιμοποιείται όλο και πιο συχνά.

Κατά την εφαρμογή της ξηρογραφίας η κατασκευή της οροφोगραφίας ξεκινά με την οριοθέτηση και χρωματισμό της επιφάνειας που θα αποτελέσει τον κάμπο της οροφोगραφίας. Στη συνέχεια, με βάση τις διαστάσεις των μοτίβων που θα κοσμοούν την περιμετρική ζώνη και βάσει των αναλογιών του κάθε χώρου, ορίζονται τα σημεία στα οποία θα τοποθετηθούν τα διακοσμητικά μοτίβα και οι περιμετρικές ταινίες. Κανόνες και νήματα βοηθούν στην ακρίβεια αυτής της διαδικασίας, ενώ η χρήση ειδικών οδηγών, τα λεγόμενα stencil, βοηθούν στην ακριβή αναπαραγωγή τους.

Τα stencil είναι λεπτά φύλλα από σκληρό χαρτόνι, μέταλλο ή κερωμένο χαρτί, πάνω στα οποία σχεδιάζεται το περίγραμμα του μοτίβου και αποκόπτεται το εσωτερικό του. Ο οδηγός τοποθετείται κατάλληλα στη θέση που θα αποδοθεί το μοτίβο και με πινέλο εφαρμόζεται το χρώμα. Για κάθε χρώμα που διαθέτει το μοτίβο αναλογεί και ξεχωριστός οδηγός για την απόδοσή του. Τα αντίστοιχα ισχύουν και για την απόδοση του κεντρικού διακόσμου ενός χώρου, τη ροζέτα, καθώς και για τη διακόσμηση των κάθετων τοίχων.

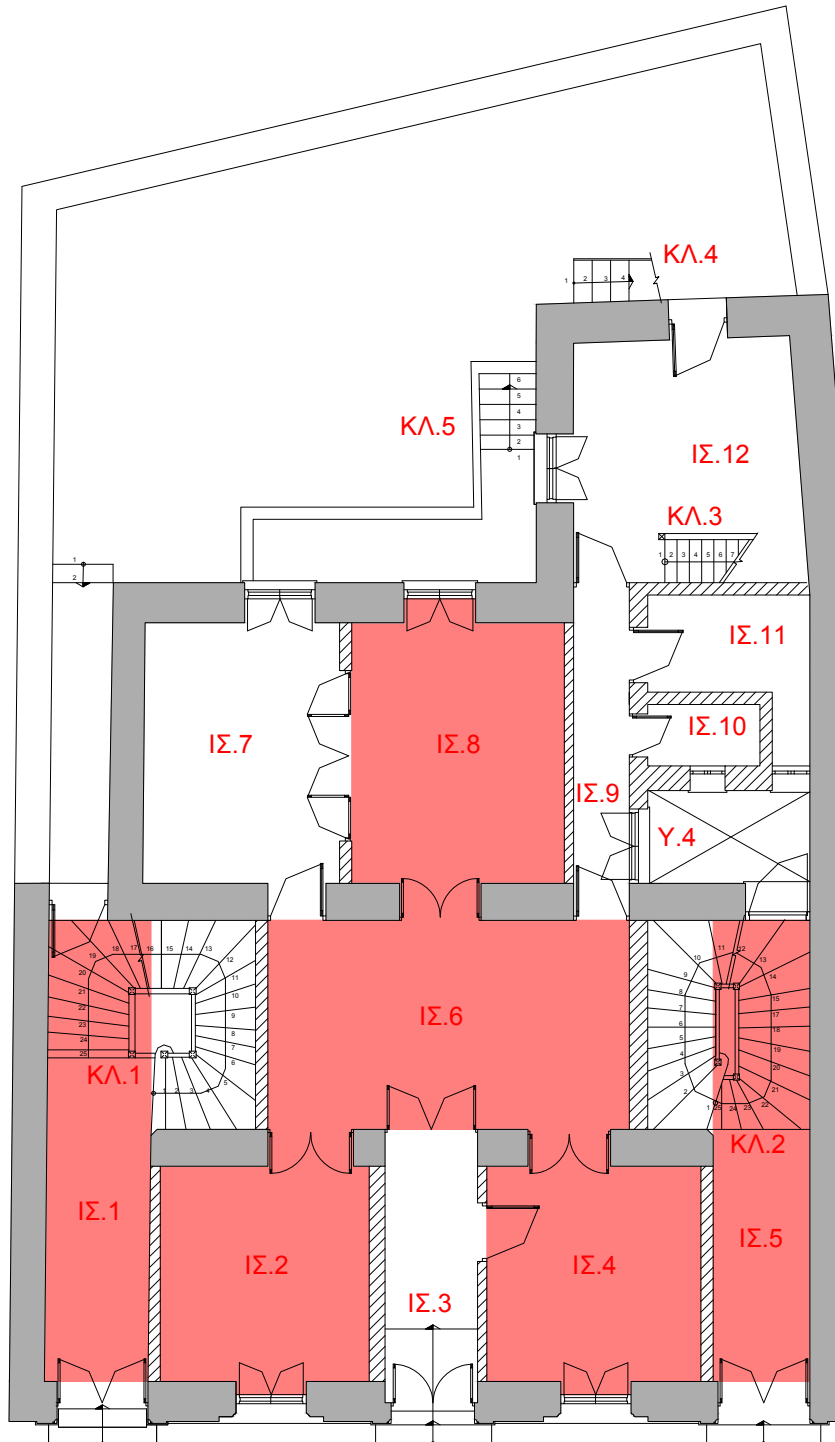
2.2 Περιγραφή και κατάσταση διατήρησης του ζωγραφικού διακόσμου

Για τη διαπίστωση ύπαρξης ή μη του αρχικού ζωγραφικού διακόσμου, καθώς και για το πώς αυτός αναπτύσσεται και σε τι κατάσταση διατηρείται, πραγματοποιήθηκαν **διερευνητικές τομές** σε όλους τους χώρους του κτηρίου. Η διερεύνηση αφορά στην αφαίρεση των νεώτερων επεμβάσεων και αποκάλυψη τμημάτων της περιμέτρου, του κέντρου της οροφής, της φρίζας και τμημάτων των κάθετων τοίχων. Σε κάθε περίπτωση οι διερευνητικές τομές έχουν τέτοιες διαστάσεις, ώστε να αποκαλυφθεί όσο γίνεται καλύτερα ο ζωγραφικός διάκοσμος, ακόμη και στους χώρους που φαίνεται να έχει καταστραφεί σε μεγάλο βαθμό.

Οι διερευνητικές τομές σε όλους τους χώρους του κτηρίου πραγματοποιήθηκαν κυρίως με μηχανικό τρόπο (νυστέρι ή σπάτουλα), σε κάποιες, όμως, περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκαν και κομπρέσες με απιονισμένο νερό σε συνδυασμό με τον μηχανικό καθαρισμό.

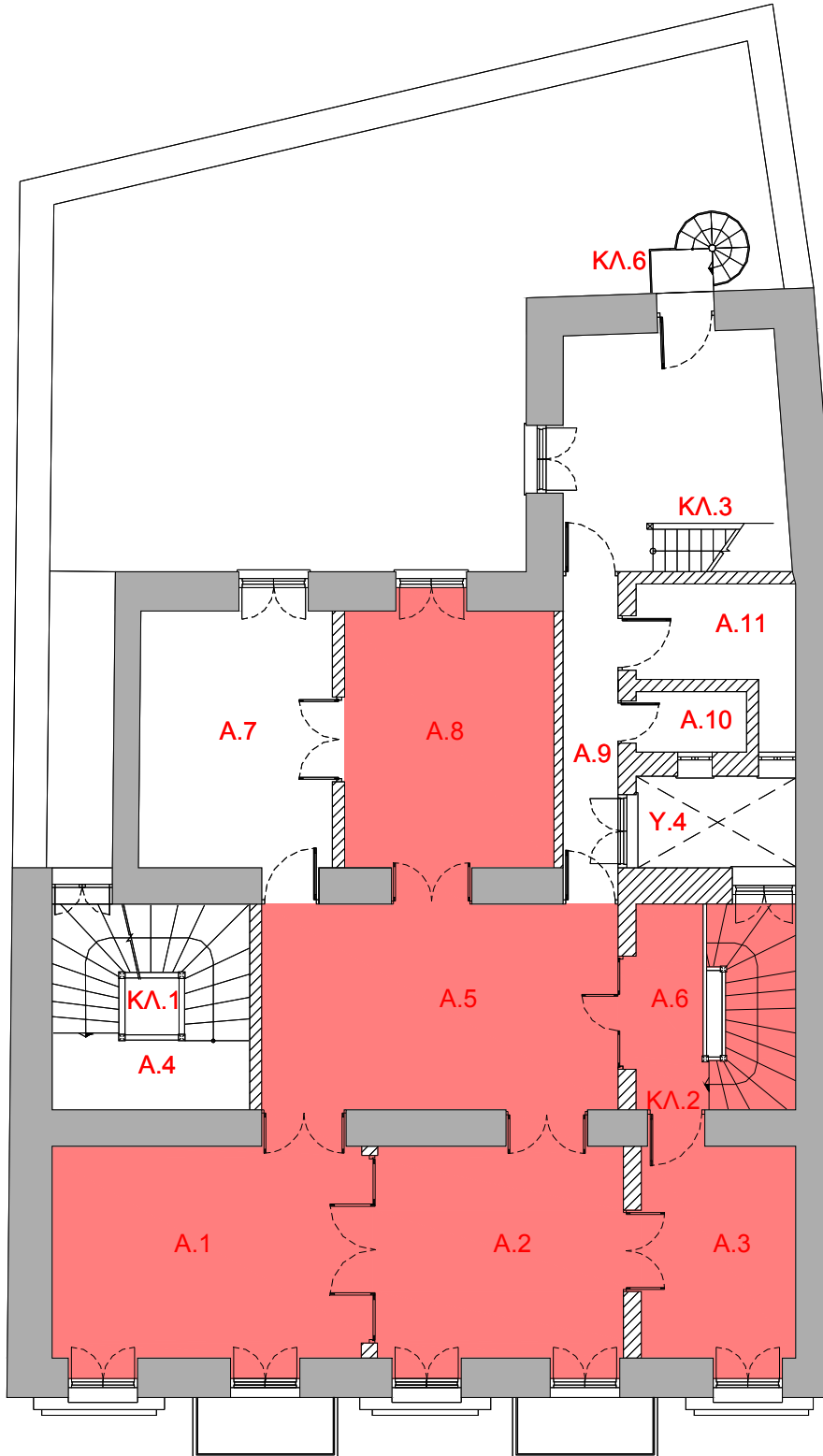
Στα σχέδια που ακολουθούν υποδεικνύονται με βαθύ ροζ χρώμα οι χώροι στους οποίους εντοπίστηκε ζωγραφική διακόσμηση, είτε σε καλή είτε σε κακή κατάσταση διατήρησης.

Στη στάθμη του ισογείου οι χώροι που φέρουν ζωγραφική διακόσμηση είναι οι: ΙΣ.1, ΙΣ.2, ΙΣ.4, ΙΣ.5, ΙΣ.6 και ΙΣ.8, ως αποτέλεσμα των διερευνητικών τομών που διενεργήθηκαν (Εικόνα 15).

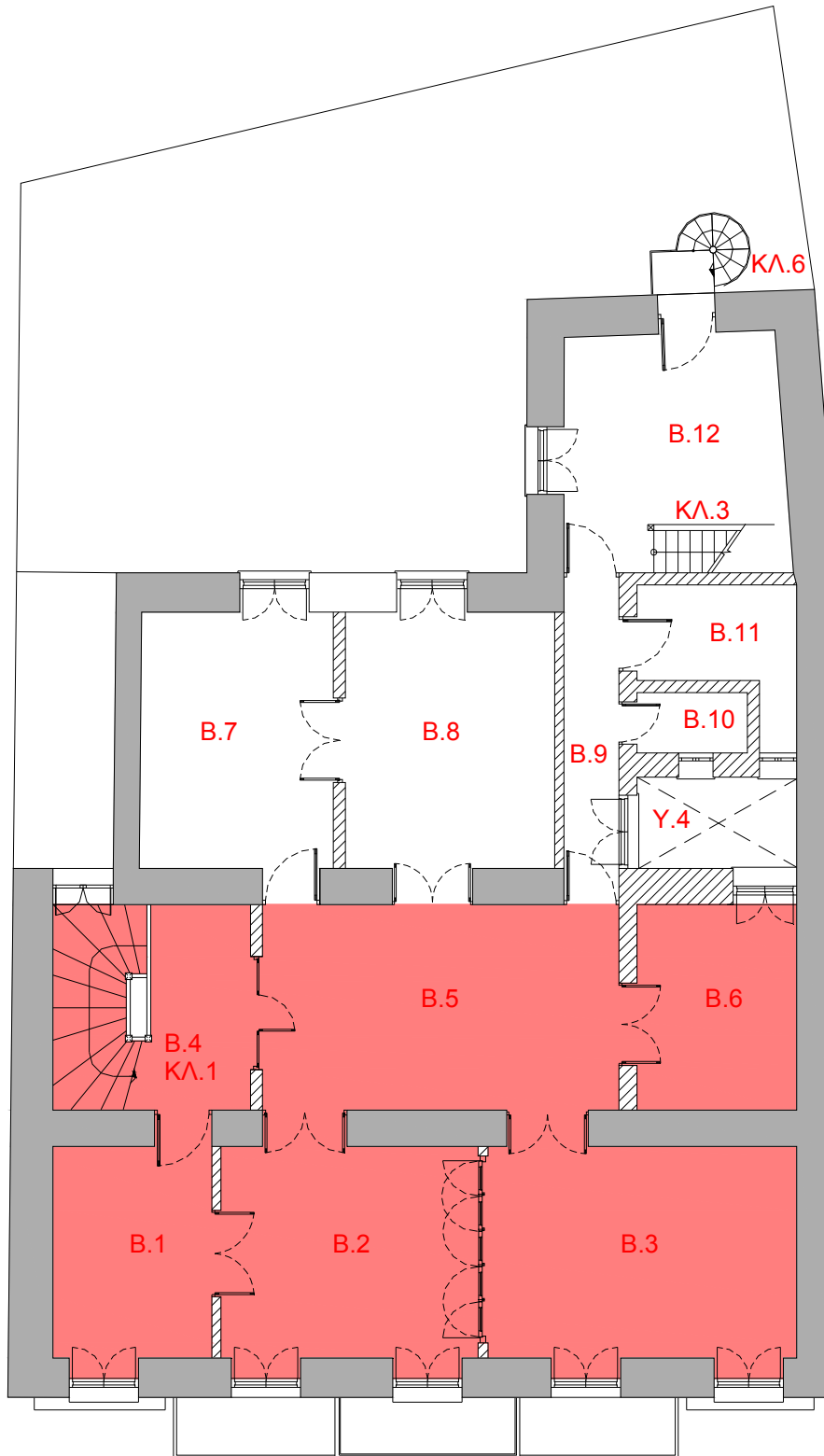
Εικόνα 15. Κάτοψη ισογείου με χρωματισμένους τους χώρους όπου βρέθηκε ζωγραφικός διάκοσμος.

Στη στάθμη του α' ορόφου οι χώροι στους οποίους εντοπίστηκε ζωγραφική διακόσμηση είναι οι: A.1, A.2, A.3, A.5, A.6 και A.8, μέσω των διερευνητικών τομών που διενεργήθηκαν (Εικόνα 16).

Εικόνα 16. Κάτοψη α' ορόφου με χρωματισμένους τους χώρους όπου βρέθηκε ζωγραφικός διάκοσμος.

Ενώ στην στάθμη του β' ορόφου οι χώροι που εντοπίστηκε ζωγραφική διακόσμηση είναι Β.1, Β.2, Β.3, Β.4, Β.5 και Β.6 μέσω των διερευνητικών τομών που διενεργήθηκαν (Εικόνα 17).

Εικόνα 17. Κάτοψη β' ορόφου με χρωματισμένους τους χώρους όπου βρέθηκε ζωγραφικός διάκοσμος.

Στους χώρους όπου διαπιστώθηκε η **ύπαρξη ζωγραφικής διακόσμησης**, πραγματοποιήθηκαν δοκιμαστικές τομές τέτοιων διαστάσεων, ώστε να παρέχουν επαρκείς πληροφορίες για το σχέδιο και την κατάσταση διατήρησης του διακόσμου. Στις δοκιμαστικές τομές, μετά την αφαίρεση με μηχανικό τρόπο του νεώτερου επιχρίσματος, ακολούθησε χημικός καθαρισμός με ακετόνη για την αφαίρεση των υπόλοιπων επικαθήσεων.

Ο καθαρισμός έγινε με μεγάλη προσοχή, καθώς, όπως διαπιστώθηκε, τα χρωματικά στρώματα ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητα και παρουσίαζαν κονιορτοποίηση. Στις επόμενες παραγράφους ακολουθεί η αναλυτική περιγραφή του κάθε χώρου ξεχωριστά, αλλά και η κατάσταση διατήρησής του.

2.2.1 Ισόγειο

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι χώροι του ισόγειου στους οποίους βρέθηκε κάποια ζωγραφική διακόσμηση κάτω από το νεώτερο επίχρισμα είναι οι: **ΙΣ.1, ΙΣ.2, ΙΣ.4, ΙΣ.5, ΙΣ.6** και **ΙΣ.8** (Εικόνα 15).

Χώρος ΙΣ.1

Ο χώρος ΙΣ.1 αποτελείται από την περιοχή του διάδρομου που ξεκινάει από τη νότια είσοδο του κτηρίου και καταλήγει στη σκάλα, η οποία οδηγεί στον β' όροφο.

Στους τοίχους του διαδρόμου της εισόδου ορίζεται μια περιοχή από το δάπεδο μέχρι ύψους 1,00μ. με μια διαχωριστική ξύλινη φάσα (Εικόνα 18). Η περιοχή αυτή είναι ζωγραφισμένη σε απομίμηση μαρμάρου και σε χρωματικές αποχρώσεις του καφέ. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,50$ μ., η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,40$ μ., ενώ στην οροφή του διαδρόμου συναντάμε περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

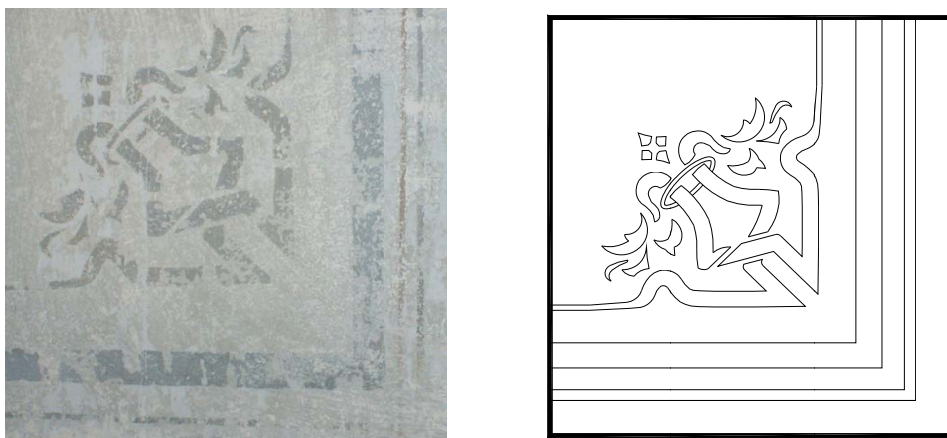
Με την πραγματοποίηση των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού

Εικόνα 18. Πασαμέντο με τεχνική απομίμησης μαρμάρου.

διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του διαδρόμου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφογραφίας.

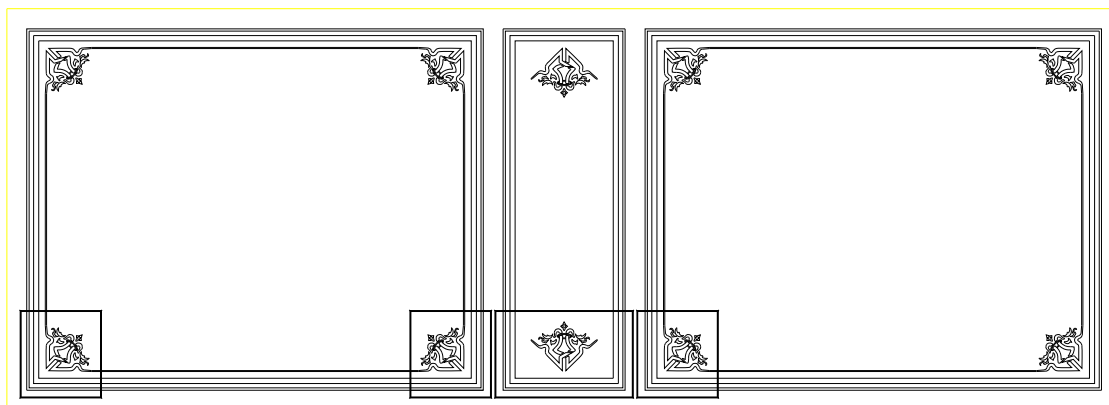
Στη φωτογραφία που ακολουθεί γίνεται εμφανές το ύφος της τοιχογράφησης του χώρου αυτού, καθώς και η επιλογή των χρωματικών τόνων. Ο ζωγραφικός διάκοσμος που έχει εφαρμοστεί στην επιφάνεια των τοίχων αποτελείται από περιμετρικές διακοσμητικές ταινίες, γεωμετρικά σχήματα και ανθέμια σε τόνους του γκρι και μπλε χρώματος, ενώ παράλληλα το φόντο είναι σε απόχρωση του ανοιχτού γκρι.

Εικόνα 19. Λεπτομέρεια Ζωγραφικού διακόσμου καθώς και σχεδιαστική προσέγγιση του (Χώρος ΙΣ.1)

Όπως και στον χώρο ΙΣ.1, παρομοίως και στον ΙΣ.5 η ανάπτυξη του ζωγραφικού μοτίβου που έχει εφαρμοστεί ξετυλίγεται στην επιφάνεια των τοίχων βασιζόμενος στο τύπο του πλαισίου. Έτσι και εδώ μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι πρόκειται για ένα πλαίσιο ζωγραφικού διακόσμου που ακολουθεί την παραλληλία του εκάστοτε τοίχου με τις διακοσμητικές ταινίες του ενώ στις γωνιές του πλαισίου αυτού αναπτύσσεται το σχέδιο της εικόνας 19. Η μόνη διαφορά που γίνεται αντιληπτή είναι ο αριθμός των πλαισίων που συναντάμε σε κάθε επιφάνεια τοίχου. Στο σχέδιο που ακολουθεί αυτή η ιδιομορφία γίνεται περισσότερο αντιληπτή.

Στην εικόνα 20 που αποτελεί ανάπτυγμα μιας τοιχογραφημένης επιφάνειας του χώρου ΙΣ.5, μπορούμε να διακρίνουμε εκτός από την διαφοροποίηση που γίνεται σε σχέση με τον αριθμό των πλαισίων και την περιστροφή του ζωγραφικού μοτίβου στο μεσαίο πλαίσιο. Έτσι, ενώ μέχρι τώρα συναντούσαμε τα ζωγραφικά μοτίβα να αναπτύσσονται στις γωνιές των πλαισίων με βασικό τους άξονα τις 45° τώρα παρατηρούμε την αλλαγή του άξονά με βάση τις 90°.

Εικόνα 20. Πιθανή σχεδιαστική ανάπτυξη ζωγραφικού διακόσμου βάσει των διερευνητικών τομών.

Ολοκληρώνοντας με τον χώρο ΙΣ.1 και σχετικά με την **παθολογία** της τοιχογραφίας παρατηρούνται έντονες ρωγμές στο κονίαμα και αποκολλήσεις από το υποστήριγμα, ιδιαίτερα περιμετρικά των φθορών και των απωλειών του υποστρώματος και του υποστηρίγματος. Ενώ, τέλος, τα χρωματικά στρώματα εμφανίζουν κονιορτοποίηση και μερικές απώλειες.

Χώρος ΙΣ.5

Όπως ο χώρος ΙΣ.1, ο οποίος αποτελείται από την περιοχή του διάδρομου που καταλήγει στον β' όροφο, έτσι και ο αντίστοιχος χώρος ΙΣ.5 αποτελείται από τον διάδρομο που ξεκινάει από τη νότια είσοδο του κτηρίου και καταλήγει στη σκάλα του α' ορόφου.

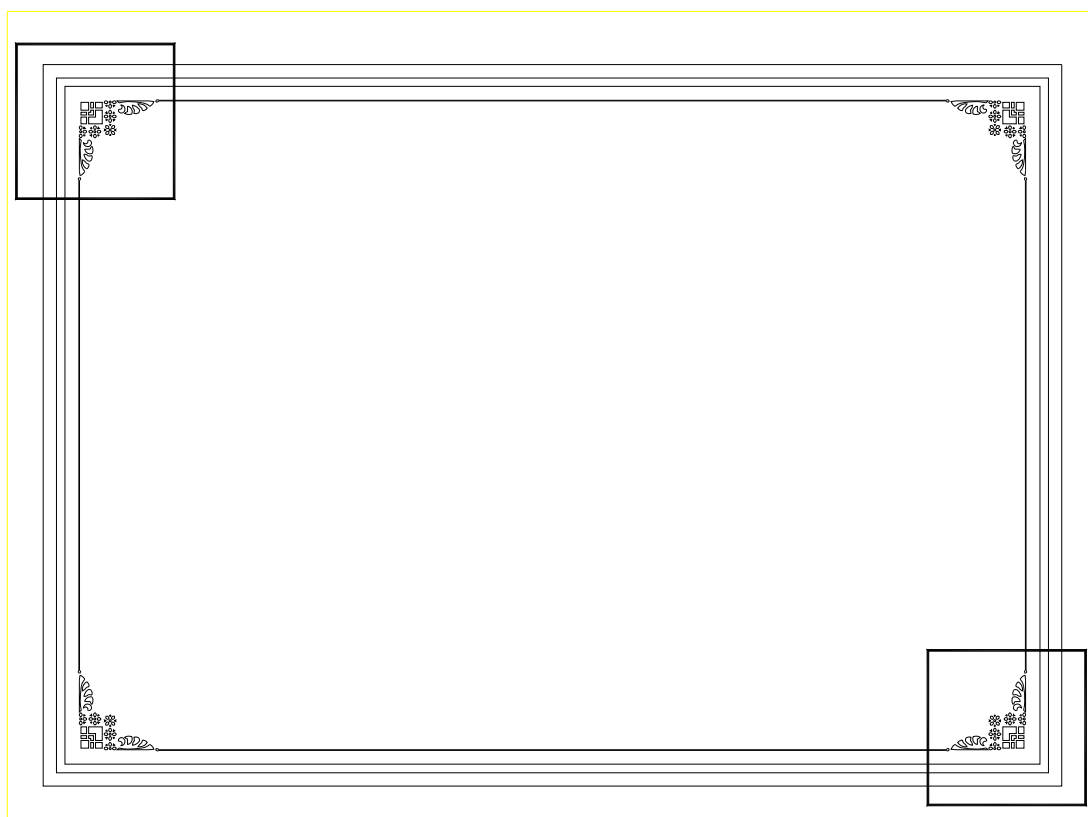
Στους τοίχους του διαδρόμου της εισόδου ορίζεται μια περιοχή από το δάπεδο μέχρι ύψους 1,00 μ. με μια διαχωριστική ξύλινη φάσα. Η περιοχή αυτή είναι ζωγραφισμένη σε απομίμηση μαρμάρου και σε χρωματικές αποχρώσεις του καφέ. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,50$ μ. η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,40$ μ., ενώ στην οροφή του διαδρόμου υπάρχει περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Με την πραγματοποίηση των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του διαδρόμου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφογραφίας.

Στη φωτογραφία 21 που ακολουθεί γίνεται εμφανές το ύφος της τοιχογράφησης του χώρου που εξετάζουμε, καθώς και η επιλογή των χρωματικών τόνων. Ο ζωγραφικός διάκοσμος που έχει εφαρμοστεί στην επιφάνεια των τοίχων αποτελείται από περιμετρικές διακοσμητικές ταινίες σε τόνους του καφέ χρώματος, καθώς και από γεωμετρικά σχήματα, αλλά και φυτικά μοτίβα. Αντίθετα το φόντο είναι σε απόχρωση του ανοιχτού μπλε. Όπως και στους περισσότερους χώρους η ανάπτυξη του ζωγραφικού μοτίβου που έχει εφαρμοστεί ξετυλίγεται στην επιφάνεια του κάθε τοίχου βασιζόμενος σε συγκεκριμένο τύπο. Στην εικόνα 22 που ακολουθεί μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι πρόκειται για ένα πλαίσιο ζωγραφικού διακόσμου που ακολουθεί την παραλληλία του εκάστοτε τοίχου με διακοσμητικές ταινίες, ενώ στις γωνιές του πλαισίου αυτού αναπτύσσεται ένα πιο πλούσιο μοτίβο (Εικόνα 23).

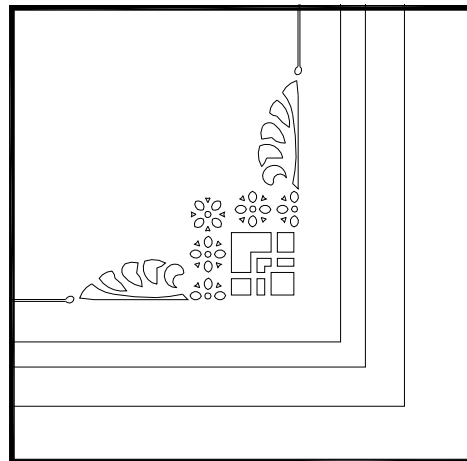

Εικόνα 21. Λεπτομέρεια ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή του ΙΣ.1

Εικόνα 22. Πιθανή σχεδιαστική ανάπτυξη ζωγραφικού διακόσμου βάσει των διερευνητικών τομών.

Παρατηρώντας το μοτίβο αυτό διαπιστώνεται αρχικά η απόλυτη συμμετρία που αναπτύσσεται και στους δύο άξονες, τόσο στον οριζόντιο, όσο και στον κάθετο. Όπως αναλύθηκε παραπάνω, το διακοσμητικό μοτίβο που επαναλαμβάνεται στις γωνίες του πλαισίου αποτελείται από γεωμετρικά σχήματα, άνθη και ανθέμια σε αποχρώσεις του καφέ.

Εικόνα 23. Λεπτομέρεια μοτίβου που επαναλαμβάνεται στις γωνίες του πλαισίου.

Τέλος, όσον αφορά στην **παθολογία** της τοιχογραφίας παρατηρούνται έντονες ρωγμές στο κονίαμα και αποκολλήσεις από το υποστήριγμα, ιδιαίτερα περιμετρικά των φθορών και των απωλειών του υποστρώματος και του υποστηρίγματος. Επίσης τα χρωματικά στρώματα εμφανίζουν κονιορτοποίηση και μερικές απώλειες.

Χώρος ΙΣ.2

Ο χώρος ΙΣ.2 αποτελεί δωμάτιο της στάθμης του ισογείου και βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του κτηρίου. Στο συγκεκριμένο χώρο η ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου, που εντοπίστηκε μετά τις διερευνητικές τομές, ξεκινάει παράλληλα με το σοβατεπί που υπάρχει περιμετρικά του πατώματος, καθώς εδώ δεν υπάρχει το πασαμέντο που συναντώνται σε άλλα δωμάτια.

Έτσι, από το σοβατεπί ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 3,20$ μ. η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,60$ μ., ενώ επιπλέον στην οροφή του δωματίου συναντάμε περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

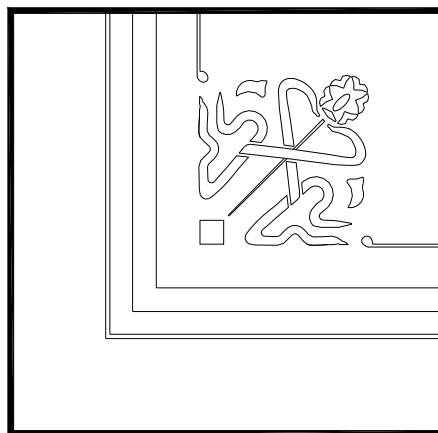
Μετά την πραγματοποίηση των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας ίδιου τύπου με τους χώρους ΙΣ.4, ΙΣ.6 και ΙΣ.8, αλλά διαφορετικής χρωματικής απόδοσης. Αντίθετα οι τομές που έλαβαν χώρο στην περιοχή των οροφών του δωματίου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφोगραφίας.

Στην φωτογραφία 24 γίνονται διακριτά ίχνη του ζωγραφικού διακόσμου, μετά την τομή που έλαβε χώρα στον εν λόγω χώρο, που μαρτυρούν την επιλογή του μοτίβου αλλά και των χρωματικών τόνων. Το χρώματα που έχουν χρησιμοποιηθεί στον χώρο ΙΣ.2 είναι καφέ ανοιχτό (μπεζ) για το φόντο, ενώ ανοιχτό μπλε (σιέλ) για το διακοσμητικό μοτίβο.

Βάσει των διάσπαρτων αποτυπωμάτων που έχουν σωθεί από τον ζωγραφικό διάκοσμο που έχει εφαρμοστεί στον χώρο ΙΣ.2 παραθέτουμε την πιθανή σχεδιαστική προσέγγιση σε συνάρτηση και με τους υπόλοιπους ζωγραφικούς διακόσμους άλλων χώρων.

Εικόνα 25. Ευρήματα του ζωγραφικού διακόσμου μετά τη διερευνητική τομή στον χώρο ΙΣ.2

Εικόνα 24. Πιθανή σχεδιαστική προσέγγιση του διακοσμητικού μοτίβου του χώρου ΙΣ.2

Σχετικά με την **παθολογία** της τοιχογραφίας, παρατηρούνται έντονες ρωγμές στο κονίαμα και αποκολλήσεις από το υποστήριγμα, ιδιαίτερα περιμετρικά των φθορών και των απωλειών του υποστρώματος και του υποστηρίγματος. Επίσης τα χρωματικά στρώματα εμφανίζουν κονιορτοποίηση και μερικές απώλειες.

Χώρος ΙΣ.4

Ο χώρος ΙΣ.4 αποτελεί δωμάτιο της στάθμης του ισογείου και βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του κτηρίου. Στον συγκεκριμένο χώρο η ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου ξεκινάει παράλληλα της διαχωριστικής ξύλινης φάσας, η οποία ορίζεται στο 1,00μ. από τη στάθμη του δαπέδου. Όπως και σε άλλους χώρους, έτσι και εδώ υπάρχει το πασαμέντο περιμετρικά του τοίχου του δωματίου ΙΣ.4. Στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι ζωγραφισμένο σε απομίμηση μαρμάρου ή ξύλου, αλλά είναι επιχρισμένο με τον ίδιο τόνο χρώματος με την υπόλοιπη επιφάνεια του δωματίου. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,20$ μ., η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,60$ μ. Επιπλέον, στην οροφή του χώρου συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Με την πραγματοποίηση των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του ΙΣ.4 δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα

οροφωγραφίας. Επίσης, όπως έχει προαναφερθεί η τυπολογία του ζωγραφικού διακόσμου που αποκαλύφθηκε στον εν λόγω χώρο ταιριάζει απόλυτα με τους υπόλοιπους τοιχογραφημένους χώρους του εσωτερικού του ισογείου με μόνη διαφοροποίηση την επιλογή των χρωματισμών.

Στη φωτογραφία που ακολουθεί γίνονται διακριτά ίχνη του ζωγραφικού διακόσμου, μετά την τομή που έλαβε χώρα στον εν λόγω χώρο, τα οποία μαρτυρούν την επιλογή του μοτίβου, αλλά και των χρωματικών τόνων. Τα χρώματα που έχουν χρησιμοποιηθεί στον χώρο ΙΣ.4 είναι ροζ για το φόντο, ενώ σκούρο μπλε-μωβ για το διακοσμητικό μοτίβο.

Εικόνα 26. Ευρήματα του ζωγραφικού διακόσμου μετά τη διερευνητική τομή στον χώρο ΙΣ.4.

Όπως και στην περίπτωση του ΙΣ.2 έτσι και εδώ τα όρια του ζωγραφικού διακόσμου δεν είναι ευανάγνωστα μετά τη διερευνητική τομή που έγινε.

Παρόλα αυτά, λόγω της συγκριτικής μελέτης των χώρων στους οποίους διατηρείται τοιχογράφηση, είμαστε σε θέση να πιθανολογούμε ότι πρόκειται για τον ίδιο τύπο μοτίβου με τον χώρο ΙΣ.2 που έχουμε παραθέσει στην εικόνα 25.

Τέλος, όσον αφορά στην **κατάσταση διατήρησης** του εν λόγω χώρου θα πρέπει να αναφερθεί η κακή κατάσταση στην οποία βρίσκεται το υπόστρωμα της ζωγραφικής επιφάνειας, καθώς τα όρια των σχεδίων είναι περιορισμένα λόγω της κονιορτοποίησης που έχει δημιουργηθεί. Οι έντονες ρωγμές στο κονίαμα και οι μερικές απώλειες, αλλά και αποκολλήσεις από το υποστήριγμα συναντώνται έντονα και σε αυτόν τον χώρο.

Χώρος ΙΣ.6

Ο χώρος ΙΣ.6 είναι μέρος της στάθμης του ισογείου και βρίσκεται στον κεντρικό τομέα του κτηρίου. Είναι ο χώρος που λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος για τα δωμάτια της δυτικής και της ανατολικής πλευράς, αλλά και το πέρασμα για τους βοηθητικούς χώρους. Στον χώρο ΙΣ.6 η ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου έχει την ίδια μορφή με αυτή του χώρου ΙΣ.4 με μόνη διαφορά τη χρωματική παλέτα που έχει χρησιμοποιηθεί για την απόδοση του ζωγραφικού διακόσμου της.

Και εδώ συναντάται η διαχωριστική ξύλινη φάσα, η οποία ορίζεται στο 1,00 μ. από τη στάθμη του δαπέδου, αλλά και το πασαμέντο περιμετρικά του τοίχου του δωματίου.

Όπως και στον χώρο ΙΣ.4 δεν είναι ζωγραφισμένο σε απομίμηση μαρμάρου ή ξύλου, αλλά είναι επιχρισμένο με τον ίδιο τόνο χρώματος με την υπόλοιπη επιφάνεια του τοίχου. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,20$ μ. η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,60$ μ. Αντίστοιχα με στους άλλους χώρους, έτσι και εδώ συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Με την πραγματοποίηση των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του ΙΣ.6 δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφογραφίας. Επίσης, όπως έχουμε προαναφέρει η τυπολογία του ζωγραφικού διακόσμου που αποκαλύφθηκε στον εν λόγω χώρο ταιριάζει απόλυτα με τους υπόλοιπους τοιχογραφημένους χώρους του εσωτερικού του ισογείου με μόνη διαφοροποίηση την επιλογή των χρωματισμών που εδώ κινούνται σε αποχρώσεις του πράσινου. Πιο συγκεκριμένα στη φωτογραφία 27 φαίνεται ο τύπος του ζωγραφικού διακόσμου που αποκαλύφθηκε μετά την διερευνητική τομή. Όσο για τα χρώματα που έχουν χρησιμοποιηθεί αυτά είναι το πολύ ανοιχτό πράσινο για το φόντο της επιφάνειας του τοίχου και πράσινο σκούρο για το γέμισμα του ζωγραφικού διακόσμου.

Εικόνα 27. Ευρήματα του ζωγραφικού διακόσμου μετά την διερευνητική τομή στον χώρο ΙΣ.6.

Οι φθορές που συναντώνται στον χώρο ΙΣ.6 δεν διαφέρουν κατά πολύ σε σχέση με τους προαναφερθέντες χώρους που ήδη εξετάσαμε. Και σε αυτόν το χώρο παρατηρούνται ρωγμές στο κονίαμα, απώλειες και αποκολλήσεις του υποστρώματος, αλλά και κονιορτοποίηση των χρωμάτων σε μικρότερο βαθμό.

Χώρος ΙΣ.8

Ο χώρος ΙΣ.8 βρίσκεται στη δυτική πλευρά του κτηρίου, ενώ η πρόσβαση προς αυτόν γίνεται μέσω του χώρου ΙΣ.6, που αποτελεί το hall του ισογείου. Αντίστοιχα και στον χώρο ΙΣ.8 ο ζωγραφικός διάκοσμος που αποκαλύφθηκε είναι της ίδιας μορφής με αυτής των υπόλοιπων χώρων της ίδιας στάθμης. Η μόνη διαφορά είναι οι χρωματικές αποχρώσεις που έχουν επιλεγεί.

Στον συγκεκριμένο χώρο η ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου ξεκινάει παράλληλα της διαχωριστικής ξύλινης φάσας, η οποία ορίζεται στο 1,00 μ. από τη στάθμη του δαπέδου. Όπως και στους περισσότερους χώρους, έτσι και εδώ υπάρχει το

πασαμέντο περιμετρικά του τοίχου του δωματίου ΙΣ.8. Η περιοχή αυτή είναι ζωγραφισμένη σε απομίμηση ξύλου και σε χρωματικές αποχρώσεις του καφέ. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,50$ μ., η οποία

Εικόνα 28. Ολική απώλεια υποστρώματος ζωγραφικής επιφάνειας στον χώρο ΙΣ.6

Εικόνα 29. Λεπτομέρεια ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή του ΙΣ.8.

καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,40$ μ., ενώ στην οροφή του χώρου συναντάμε περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Μετά την πραγματοποίηση των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ίδιου τύπου με τους χώρους ΙΣ.4, ΙΣ.6 και ΙΣ.2, αλλά διαφορετικής χρωματικής απόδοσης. Αντίθετα, οι τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του δωματίου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφογραφίας. Όσο για τα χρώματα που έχουν χρησιμοποιηθεί αυτά είναι το πολύ ανοιχτό πράσινο για το φόντο

Εικόνα 30. Άποψη ζωγραφισμένου πασαμέντου σε απομίμηση ξύλου στον χώρο ΙΣ.8.

της επιφάνειας του τοίχου και πράσινο σκούρο για το γέμισμα του ζωγραφικού διακόσμου.

Ολοκληρώνοντας την περιγραφή των τοιχογραφημένων χώρων της στάθμης του ισογείου, **οι φθορές** που παρατηρούνται στον χώρο ΙΣ.8 είναι έντονες ρωγμές στο κονίαμα και αποκολλήσεις από το υποστήριγμα, ιδιαίτερα περιμετρικά των φθορών και των απωλειών του υποστρώματος και του υποστηρίγματος. Επίσης τα χρωματικά στρώματα εμφανίζουν κονιορτοποίηση και μερικές απώλειες.

Τέλος, θα θέλαμε να αναφερθούμε στον χώρο ΙΣ.7, ο οποίος έχει ουσιαστικά καταρρεύσει και δεν ήταν δυνατή η πρόσβαση σε αυτόν για λόγους ασφαλείας. Έτσι, σε αυτόν τον χώρο δεν έγινε απόπειρα διερευνητικών τομών, ώστε να διαπιστωθεί εάν υπήρχαν ίχνη τοιχογράφησης.

Εικόνα 31. Φθορές του χώρου ΙΣ.8.

Εικόνα 32. Κατάρρευση οροφής του χώρου ΙΣ.8.

2.2.2 Α' όροφος

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι χώροι του α' ορόφου στους οποίους βρέθηκε κάποια ζωγραφική διακόσμηση κάτω από το νεώτερο επίχρισμα είναι οι **A.1, A.2, A.3, A.5, A.6, A.8** και **Κλ.2** (κλιμακοστάσιο του α' ορόφου) (Εικόνα 16).

Χώρος A.1

Ο χώρος A.1 βρίσκεται στην ανατολική πλευρά της στάθμης του α' ορόφου του κτηρίου. Στο συγκεκριμένο χώρο η ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου ξεκινάει παράλληλα της διαχωριστικής ξύλινης φάσας, η οποία ορίζεται στο 1,00 μ. από τη στάθμη του δαπέδου. Όπως και σε άλλους χώρους, έτσι και εδώ υπάρχει το πασαμέντο περιμετρικά του τοίχου του δωματίου A.1. Στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι ζωγραφισμένο σε απομίμηση μαρμάρου ή ξύλου, αλλά είναι επιχρισμένο με τον ίδιο τόνο χρώματος με την υπόλοιπη επιφάνεια των τοίχων του δωματίου. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,20$ μ., η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,60$ μ. Επιπλέον, στην οροφή του A.1 συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Με την πραγματοποίηση των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του A.1 δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφογραφίας. Η τυπολογία του ζωγραφικού διακόσμου που αποκαλύφθηκε στον εν λόγω χώρο ταιριάζει απόλυτα με τους υπόλοιπους τοιχογραφημένους χώρους, τόσο του ίδιου ορόφου, όσο και του ισογείου που εξετάστηκαν πιο πάνω.

Στην εικόνα 33 γίνεται ευδιάκριτος ο τύπος του ζωγραφικού διακόσμου που έχει εφαρμοστεί σε αυτόν τον χώρο. Μετά τη διερευνητική τομή που έλαβε χώρα στον χώρο A.1 γίνονται επίσης αντιληπτά τα χρώματα που έχουν χρησιμοποιηθεί: καφέ ανοιχτό (μπεζ) για το φόντο και ανοιχτό κόκκινο (κεραμιδί) για το διακοσμητικό μοτίβο. Το σχέδιο που

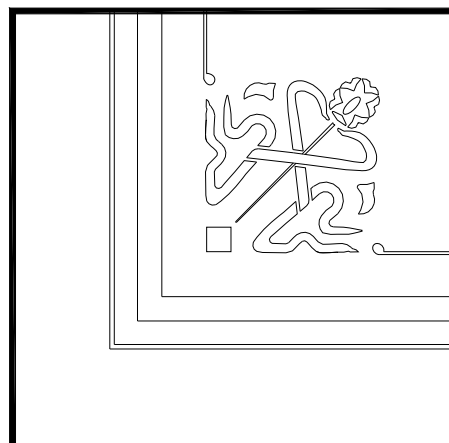
Εικόνα 33. Λεπτομέρεια ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή του A.1.

παρουσιάζεται εδώ αποτελείται από διακοσμητικές ταινίες, οι οποίες ακολουθούν την

παραλληλία του εκάστοτε τοίχου, ενώ στις γωνίες του πλαισίου που δημιουργείται αναπτύσσεται το σχέδιο της εικόνας 33. Πρόκειται για ένα μοτίβο με απόλυτη συμμετρία κατά τους δύο άξονες, τόσο στον οριζόντιο όσο και στον κάθετο. Το διακοσμητικό μοτίβο επαναλαμβάνεται στις γωνίες του πλαισίου και αποτελείται από γεωμετρικά σχήματα, τεθλασμένες γραμμές που δημιουργούν καρδιόσχημα ανθέμια και άνθη σε αποχρώσεις του κόκκινου.

Στην εικόνα 34 το σχέδιο αναπαριστά την πιθανή σχεδιαστική προσέγγιση που αναπτύσσεται στον χώρο Α.1.

Όσο για την κατάσταση διατήρησης του δωματίου Α.1 δεν φαίνεται να παρουσιάζει ιδιαίτερα προβλήματα, παρά μόνο περιορισμένες ρωγμές στο κονίαμα, μερικές απώλειες κονιάματος (σε μικρή έκταση), καθώς και κονιορτοποίηση των χρωμάτων στα αποκαλυφθέντα τμήματα.

Εικόνα 34. Πιθανή σχεδιαστική προσέγγιση του διακοσμητικού μοτίβου του χώρου Α.1

Χώρος Α.2

Ο χώρος Α.2 βρίσκεται στη στάθμη του α' ορόφου και καταλαμβάνει θέση στην ανατολική πλευρά του, η οποία αποτελείται από τρεις κύριους χώρους. Ο Α.2 εντοπίζεται ανάμεσα στους χώρους Α.1 και Α.3, είναι δηλαδή το κεντρικό δωμάτιο της ανατολικής πλευράς του α' ορόφου. Αυτό συνδέεται τόσο με τους παραπλεύρους προαναφερθέντες χώρους, όσο και με τον χώρο Α.5 που βρίσκεται στο κέντρο του ορόφου και εξυπηρετεί τη διέλευση και επικοινωνία όλων των χώρων του ορόφου.

Στον συγκεκριμένο χώρο η ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου ξεκινάει παράλληλα της διαχωριστικής ξύλινης φάσας, η οποία ορίζεται στο 1,00 μ. από τη στάθμη του δαπέδου. Το πασαμέντο ξεδιπλώνεται περιμετρικά του τοίχου του δωματίου Α.2, ενώ η περιοχή αυτή είναι ζωγραφισμένη σε απομίμηση ξύλου και σε χρωματικές αποχρώσεις του καφέ. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,20$ μ., η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,60$ μ., ενώ στην οροφή του χώρου συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Μετά την πραγματοποίηση των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ίδιου τύπου με τους χώρους Α.1, ΙΣ.2, ΙΣ.4, ΙΣ.6 και ΙΣ.8 και ίδιου χρώματος με τον Α.1. Αντίθετα, οι τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του δωματίου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφογραφίας.

Όπως γίνεται κατανοητό μετά την παρατήρηση της εικόνας 36, το μοτίβο που αποκαλύφθηκε στον χώρο Α.2 είναι πανομοιότυπο με αυτό του χώρου Α.1 και επαναλαμβάνεται με τον ίδιο τρόπο στην επιφάνεια των τοίχων.

Όσο για την κατάσταση διατήρησης του ζωγραφικού διακόσμου του δωματίου Α.2, αυτός παρουσιάζει όμοια προβλήματα με τους υπολοίπους χώρους, όπως ρωγμές στο κονιάμα, μερικές ή ολικές απώλειες κονιάματος, καθώς και κονιορτοποίηση των χρωμάτων.

Εικόνα 35. Διαχωριστική επιφάνεια σε απομίμηση ξύλου στον χώρο Α.2.

Εικόνα 37. Λεπτομέρεια ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή του Α.2.

Εικόνα 36. Απώλεια κονιάματος στην περιοχή της διαχωριστικής επιφάνειας στον χώρο Α.2.

Χώρος Α.3

Ο χώρος Α.3 ανήκει στη στάθμη του α' ορόφου και βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του κτηρίου. Η πρόσβαση σε αυτόν γίνεται μέσω δύο οδών: του χώρου Α.6 που αποτελεί μέρος του κλιμακοστασίου του ορόφου, καθώς και μέσω του χώρου Α.2. Η επιφάνεια που καταλαμβάνει η τοιχογράφηση υπολογίζεται από το σοβατεπί έως τα 3,20 μ., καθώς σε αυτόν τον χώρο δεν υπάρχει διαχωριστική επιφάνεια (πασαμέντο). Μετά τη στάθμη των 3,20μ ξεκινά η γύψινη διακοσμητική φρίζα ύψους 0,60 μ., ενώ στην οροφή του χώρου συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Εικόνα 38. Λεπτομέρεια ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή του Α.3.

Κατά τη διενέργεια των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη του παραπάνω ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ίδιου τύπου με αυτόν των χώρων Α.1, Α.2, ΙΣ.2, ΙΣ.4, ΙΣ.6 και ΙΣ.8 και ίδιας χρωματική απόδοσης με τους Α.1 και Α.2. Αντίθετα οι τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του δωματίου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφογραφίας.

Τα χρώματα εδώ διαβαθμίζονται από το ανοιχτό μπεζ για το φόντο και σκούρο καφέ-κόκκινο για το διακοσμητικό μοτίβο.

Τέλος, **οι φθορές** που συναντώνται στον χώρο Α.3 δεν διαφέρουν κατά πολύ σε σχέση με τους προαναφερθέντες χώρους που ήδη εξετάστηκαν. Και σε αυτόν το χώρο παρατηρούνται ρωγμές στο κονιάμα, απώλειες και αποκολλήσεις υποστρώματος, αλλά και κονιορτοποίηση των χρωμάτων.

Εικόνα 39. Μερική απώλεια του κονιάματος και τμηματική μεταγενέστερη συμπλήρωσή του με τσιμεντοκονίμα στον χώρο Α.3.

Χώρος Α.5

Ο χώρος Α.5 βρίσκεται στη στάθμη του α' ορόφου, στον κεντρικό άξονα του ορόφου, εξυπηρετώντας τη διέλευση και πρόσβαση τόσο στους κυρίους, όσο και στους βοηθητικούς χώρους.

Και σε αυτόν τον χώρο υπάρχει η διαχωριστική ξύλινη φάσα, η οποία ορίζεται στο 1,00 μ. από τη στάθμη του δαπέδου, αλλά και το πασαμέντο περιμετρικά του τοίχου του δωματίου. Η διαχωριστική αυτή επιφάνεια είναι ζωγραφισμένη σε απομίμηση μαρμάρου. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,20$ μ. η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,60$ μ. Ανάλογα με τους άλλους χώρους, έτσι και εδώ συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

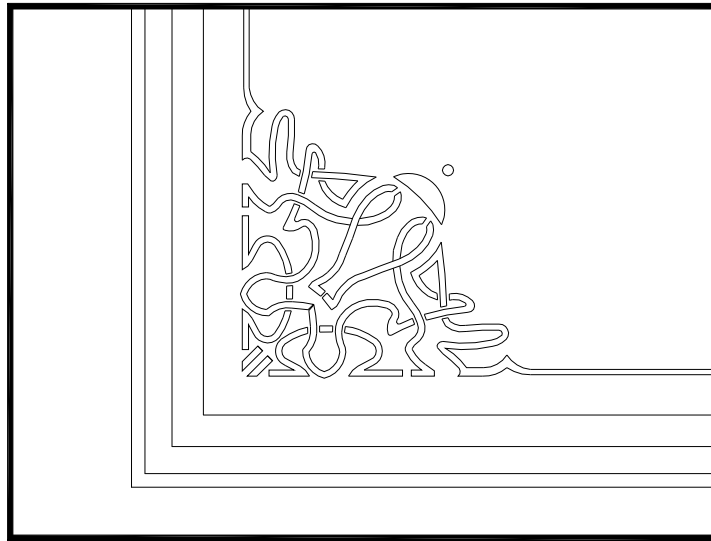
Βάσει των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του διαδρόμου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφोगραφίας.

Στην εικόνα 40 γίνεται εμφανές το ύφος της τοιχογράφησης του χώρου αυτού, καθώς και η επιλογή των χρωματικών τόνων. Ο ζωγραφικός διάκοσμος που έχει εφαρμοστεί στην επιφάνεια των τοίχων αποτελείται από περιμετρικές διακοσμητικές ταινίες, γεωμετρικά σχήματα, καθώς και τεθλασμένες γραμμές που δημιουργούν ελλείψεις και κοιλότητες σε τόνους του γκρι-μπλε χρώματος, ενώ παράλληλα το φόντο είναι σε απόχρωση του ανοιχτού γκρι.

Εικόνα 40. Λεπτομέρεια ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή του Α.5.

Όπως και στους υπόλοιπους χώρους που εξετάστηκαν ήδη, παρομοίως και στον Α.5 η ανάπτυξη του ζωγραφικού μοτίβου ξετυλίγεται στην επιφάνεια των τοίχων βασιζόμενη στον τύπο του πλαισίου. Έτσι και εδώ διαπιστώνεται ότι πρόκειται για ένα πλαίσιο ζωγραφικού διακόσμου που ακολουθεί την παραλληλία του εκάστοτε τοίχου με τις διακοσμητικές ταινίες του, ενώ στις γωνιές του πλαισίου αυτού αναπτύσσεται το σχέδιο της εικόνας 40. Επίσης στην εικόνα 41 αποδίδεται η πιθανή ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου στον χώρο Α.5.

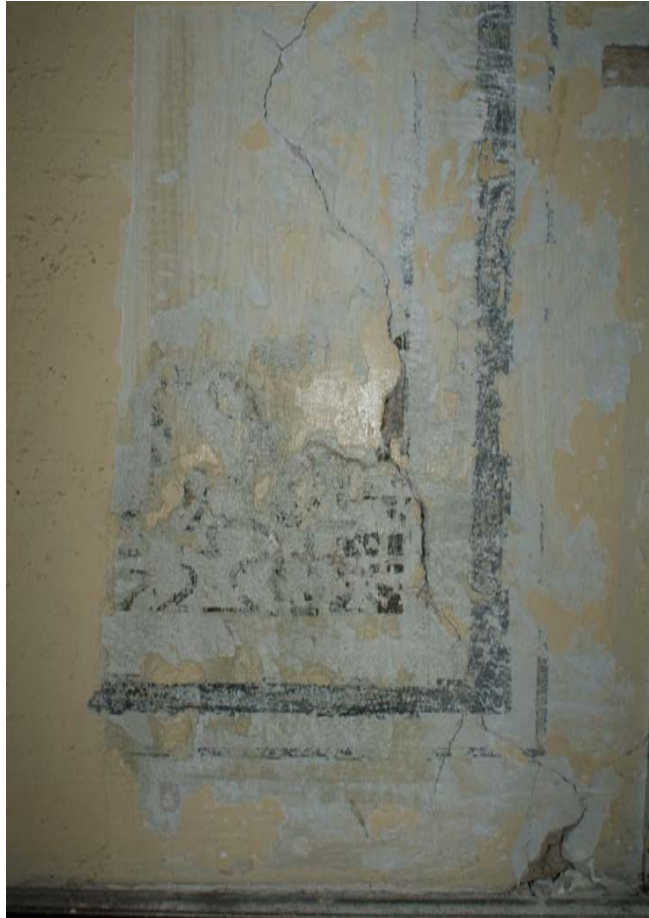

Εικόνα 41. Πιθανή σχεδιαστική προσέγγιση του διακοσμητικού μοτίβου του χώρου Α.5.

Όσον αφορά στην **παθολογία** του ζωγραφικού διακόσμου στο χώρο Α.5 εντοπίζονται απώλειες του υποστηρίγματος, εκτεταμένες ρωγμές στο υπόστρωμα, ενώ τα χρωματικά στρώματα παρουσιάζουν μερική απώλεια και κονιορτοποίηση.

Εικόνα 42. Απώλεια του υποστηρίγματος στον χώρο Α.5.

Εικόνα 43. Εκτεταμένες ρωγμές και μερικές απώλειες στο υπόστρωμα της τοιχογραφίας στον χώρο Α.5.

Χώρος Α.6 και Κλ.2

Ο χώρος Α.6 βρίσκεται στην κατάληξη του κλιμακοστασίου του α' ορόφου και λειτουργεί ως προθάλαμος της συγκεκριμένης στάθμης.

Στον εν λόγω χώρο η ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου ξεκινάει παράλληλα της διαχωριστικής ξύλινης φάσας, η οποία ορίζεται στο 1,00 μ. από τη στάθμη του δαπέδου. Το πασαμέντο ξεδιπλώνεται περιμετρικά του προθαλάμου του χώρου Α.6, ενώ η περιοχή αυτή είναι ζωγραφισμένη σε απομίμηση μαρμάρου και σε χρωματικές αποχρώσεις του καφέ. Επιπλέον, το πασαμέντο συνεχίζεται και στους τοίχους του κλιμακοστασίου ως συνέχεια του προθαλάμου. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους ≈ 2.20 μ. η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,60$ μ., ενώ στην οροφή του χώρου συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Με τη βοήθεια των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην

περιοχή των οροφών του χώρου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφोगραφίας. Ο τύπος του ζωγραφικού διακόσμου που αποκαλύφθηκε στον συγκεκριμένο χώρο είναι ο ίδιος με αυτόν του ΙΣ.1 τόσο σε μορφή, όσο και σε χρώματα.

Εικόνα 44. Αποκάλυψη ζωγραφικού διακόσμου μετά τη διερευνητική τομή στον χώρο του κλιμακοστασίου του α' ορόφου.

Επιπλέον, όπως και στους υπόλοιπους χώρους που εξετάστηκαν, έτσι και εδώ η ανάπτυξη του ζωγραφικού μοτίβου που έχει εφαρμοστεί ξετυλίγεται στην επιφάνεια των τοίχων βασιζόμενος στον τύπο του πλαισίου. Μεταξύ των άλλων ακολουθεί και την παραλληλία του εκάστοτε τοίχου με τις διακοσμητικές ταινίες του, ενώ στις γωνιές του πλαισίου αυτού αναπτύσσεται το σχέδιο της εικόνας 44. Αυτή η τεχνική καταγράφεται σε όλη την επιφάνεια του τοίχου, τόσο στον προθάλαμο Α.6, όσο και στους τοίχους του κλιμακοστασίου (Κλ. 2) έως την αρχή του διαδρόμου ΙΣ.5, όπου εντοπίστηκε διαφορετικός ζωγραφικός διάκοσμος και έχει αναλυθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Τέλος, η κατάσταση διατήρησης του χώρου Α.6 και του Κλ.2 σε ό,τι αφορά τις τοιχογραφημένες περιοχές δεν παρουσιάζει ιδιαίτερα προβλήματα πλην αυτών που συναντάμε και στους υπόλοιπους χώρους, όπως ρωγμές στο υπόστρωμα, ολικές ή μερικές απώλειες κονιάματος, καθώς και κονιορτοποίηση των χρωμάτων.

Εικόνα 45. Ρωγμές στους τοίχους του κλιμακοστασίου του α' ορόφου.

Χώρος Α.8

Ο χώρος Α.8 βρίσκεται στη δυτική πλευρά του κτηρίου, ενώ η πρόσβαση προς αυτόν γίνεται μέσω του χώρου Α.5 που αποτελεί το hall του α' ορόφου.

Η επιφάνεια που καταλαμβάνει η τοιχογράφηση σε αυτόν τον χώρο ξεκινάει από το σοβατεπί και καταλήγει στα 3,20 μ., όπου ξεκινά η γύψινη διακοσμητική φρίζα ύψους 0,60μ., ενώ στην οροφή του χώρου συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Μετά την εφαρμογή των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του Α.8 δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφογραφίας.

Στην εικόνα 46 που ακολουθεί γίνεται εμφανής η ζωγραφική διακόσμηση που αποκαλύφθηκε κατά την εφαρμογή των διερευνητικών τομών. Σε αυτή την περίπτωση πρόκειται για μια λιτή διακόσμηση που αποτελείται μόνο από διακοσμητικές ταινίες χρώματος καφέ, ενώ το φόντο είναι σε χρωματισμό του ανοιχτού καφέ (μπεζ). Στις γωνίες που δημιουργούν οι διακοσμητικές ταινίες δεν υπάρχει κάποιο ζωγραφικό μοτίβο, όπως σε προηγούμενες άλλες περιπτώσεις. Επιπλέον, οι διακοσμητικές ταινίες ακολουθούν την παραλληλία του τοίχου και δημιουργούν ένα περιμετρικό πλαίσιο σε κάθε τοίχο χωριστά.

Εικόνα 46. Διερευνητική τομή στον χώρο Α.8.

Όσον αφορά στην **κατάσταση διατήρησης** του χώρου Α.8 δεν διαφέρει πολύ από την κατάσταση διατήρησης που επικρατεί τόσο στα δωμάτια του ισογείου, όσο και στα δωμάτια του α' ορόφου. Έτσι, και εδώ παρατηρούνται ρωγμές στα όρια του κονιάματος, ολικές ή μερικές απώλειες κονιάματος, καθώς και κονιορτοποίηση των χρωμάτων.

Εικόνα 47. Φθορές που εντοπίζονται στο χώρο Α.8.

Τέλος, αναφορά γίνεται στον χώρο Α.7, ο οποίος, όπως και ο αντίστοιχος ΙΣ.7, έχει ουσιαστικά καταρρεύσει και δεν ήταν δυνατή η πρόσβαση σε αυτόν για λόγους ασφαλείας. Έτσι, σε αυτόν τον χώρο δεν έγινε απόπειρα διερευνητικών τομών, ώστε να διαπιστωθεί εάν υπήρχαν ίχνη τοιχογράφησης.

Εικόνα 48. Χώρος Α.7.

2.2.3 Β' όροφος

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι χώροι του β' ορόφου στους οποίους βρέθηκε κάποια ζωγραφική διακόσμηση κάτω από το νεώτερο επίχρισμα είναι οι **B.1, B.2, B.3, B.4, B.5, B.6** και **Κλ.1** (κλιμακοστάσιο του β' ορόφου) (Εικόνα 17).

Χώρος Β.1

Ο χώρος Β.1 ανήκει στη στάθμη του β' ορόφου και βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του κτηρίου. Η πρόσβαση σε αυτόν γίνεται μέσω δύο οδών, του χώρου Β.4 που αποτελεί μέρος του κλιμακοστασίου του ορόφου καθώς και μέσω του χώρου Β.2. Η επιφάνεια που καταλαμβάνει η τοιχογράφηση υπολογίζεται από το σοβατεπί έως τα 3,20 μ., καθώς σε αυτόν τον χώρο δεν υπάρχει διαχωριστική επιφάνεια (πασαμέντο). Μετά την στάθμη των 3,20 μ. ξεκινά η γύψινη διακοσμητική φρίζα ύψους 0,60 μ., ενώ στην οροφή του χώρου συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Με τη βοήθεια των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του χώρου Β.1 δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφολογίας. Ο τύπος του ζωγραφικού διακόσμου που αποκαλύφθηκε στον συγκεκριμένο χώρο είναι ο ίδιος με αυτόν του Α.6 και του ΙΣ.1 σε τυπολογία, αλλά σε διαφορετικούς χρωματισμούς.

Εικόνα 49. Διερευνητική τομή στον χώρο Β.1.

Στην εικόνα 48 διακρίνονται ίχνη του ζωγραφικού διακόσμου, μετά την τομή που έλαβε χώρα στον εν λόγω χώρο, που μαρτυρούν την επιλογή του μοτίβου, αλλά και των χρωματικών τόνων. Τα χρώματα που έχουν χρησιμοποιηθεί στον χώρο Β.1 είναι κίτρινη ώχρα για το φόντο, ενώ καφέ-πράσινο για το διακοσμητικό μοτίβο.

Όπως και στην περίπτωση των προαναφερθέντων χώρων, έτσι και εδώ τα όρια του ζωγραφικού διακόσμου δεν είναι πλήρως ευανάγνωστα στη διερευνητική τομή που πραγματοποιήθηκε. Παρόλα αυτά λόγω της συγκριτικής μελέτης των χώρων όπου παρουσιάζεται τοιχογράφηση είμαστε σε θέση να πιθανολογούμε ότι πρόκειται για τον ίδιο τύπο μοτίβου με τον χώρο ΙΣ.1 και Α.6 που έχουν αναλυθεί νωρίτερα.

Τέλος, και όσον αφορά στην κατάσταση διατήρησης του εν λόγω χώρου θα πρέπει να αναφερθεί η κακή κατάσταση στην οποία βρίσκεται το υπόστρωμα της ζωγραφικής επιφάνειας, καθώς τα όρια των σχεδίων είναι δυσδιάκριτα, λόγω της κονιορτοποίησης που έχει δημιουργηθεί. Οι έντονες ρωγμές στο κονίαμα και οι μερικές απώλειες, αλλά και αποκολλήσεις από το υποστήριγμα είναι συχνό φαινόμενο και σε αυτόν τον χώρο.

Χώρος Β.2

Ο χώρος Β.2 βρίσκεται στη στάθμη του β' ορόφου και καταλαμβάνει θέση στην ανατολική πλευρά του, η οποία αποτελείται από τρεις κύριους χώρους. Ο Β.2 εντοπίζεται ανάμεσα στον χώρο Β.1 και Β.3, είναι δηλαδή το κεντρικό δωμάτιο της ανατολικής πλευράς του β' ορόφου, το οποίο συνδέεται τόσο με τους παραπλεύρους προαναφερθέντες χώρους, όσο και με τον χώρο Β.5, που βρίσκεται στο κέντρο του ορόφου και εξυπηρετεί τη διέλευση και επικοινωνία όλων των χώρων του.

Στον συγκεκριμένο χώρο η ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου ξεκινάει παράλληλα της διαχωριστικής ξύλινης φάσας, η οποία ορίζεται στο 1,00 μ. από τη στάθμη του δαπέδου. Το πασαμέντο ξεδιπλώνεται περιμετρικά του τοίχου του δωματίου Β.2, ενώ η περιοχή αυτή είναι ζωγραφισμένη σε απομίμηση ξύλου και σε χρωματικές αποχρώσεις του καφέ. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,20$ μ., η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,60$ μ., ενώ στην οροφή του χώρου συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Μετά την πραγματοποίηση των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας ίδιου τύπου με τον χώρο Α.5, αλλά

διαφορετικού χρώματος. Αντίθετα οι τομές που έλαβαν χώρο στην περιοχή των οροφών του δωματίου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφογραφίας.

Εικόνα 50. Διερευνητική τομή στον χώρο B.2.

Παρατηρώντας την εικόνα 49 εύκολα διαπιστώνει κανείς ότι το μοτίβο που αποκαλύφθηκε στον χώρο B.2 είναι το ίδιο με αυτό του χώρου A.5 και επαναλαμβάνεται με τον ίδιο τρόπο στην επιφάνεια των τοίχων του χώρου. Η μόνη διαφορά είναι στη χρήση των χρωμάτων, καθώς στην περίπτωση του χώρου B.2 το φόντο αποδίδεται σε ανοιχτό πράσινο, ενώ το διακοσμητικό μοτίβο σε σκούρο πράσινο.

Όσο για την **κατάσταση διατήρησης** του ζωγραφικού διακόσμου του δωματίου B.2 αυτός παρουσιάζει όμοια προβλήματα με τους υπολοίπους χώρους, όπως ρωγμές στο κονίαμα, μερικές ή ολικές απώλειες κονιάματος, καθώς και κονιορτοποίηση των χρωμάτων.

Χώρος B.3

Ο χώρος B.3 βρίσκεται στην ανατολική πλευρά της στάθμης του β' ορόφου του κτηρίου. Επιπλέον, ο B.3 συνδέεται με πεντάφυλλη ξύλινη πόρτα με το γειτονικό του χώρο B.2. Στον συγκεκριμένο χώρο η ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου ξεκινάει παράλληλα της διαχωριστικής ξύλινης φάσας, η οποία ορίζεται στο 1,00μ. από τη στάθμη του δαπέδου. Όπως και σε άλλους χώρους, έτσι και εδώ υπάρχει το πασαμέντο περιμετρικά του τοίχου του δωματίου B.3, ενώ η περιοχή αυτή είναι ζωγραφισμένη σε απομίμηση ξύλου και σε χρωματικές αποχρώσεις του καφέ. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,20$ μ., η οποία καταλήγει στο κάτω

μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,60$ μ. Επιπλέον, στην οροφή του Β.3 συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Με την πραγματοποίηση των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του Β.3 δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφολογίας. Η τυπολογία του ζωγραφικού διακόσμου που αποκαλύφθηκε στον εν λόγω χώρο ταιριάζει απόλυτα με τον χώρο Β.2, που αναλύσαμε νωρίτερα.

Στην εικόνα που ακολουθεί γίνεται ευδιάκριτη η ομοιότητα του ζωγραφικού διακόσμου που έχει εφαρμοστεί σε αυτόν τον χώρο με αυτόν του Β.2 τόσο σε μορφή, όσο και σε χρώματα. Το σχέδιο που παρουσιάζεται εδώ αποτελείται από διακοσμητικές ταινίες, οι οποίες ακολουθούν την παραλληλία του εκάστοτε τοίχου, ενώ στις γωνίες του πλαισίου που δημιουργείται αναπτύσσεται το σχέδιο της εικόνας 51. Πρόκειται για ένα μοτίβο με απόλυτη συμμετρία κατά τους δύο άξονες, τόσο στον οριζόντιο, όσο και στον κάθετο. Το διακοσμητικό μοτίβο επαναλαμβάνεται στις γωνίες του πλαισίου.

Εικόνα 51. Διερευνητική τομή στον χώρο Β.3.

Εικόνα 52. Απώλεια κονιάματος στον χώρο Β.3.

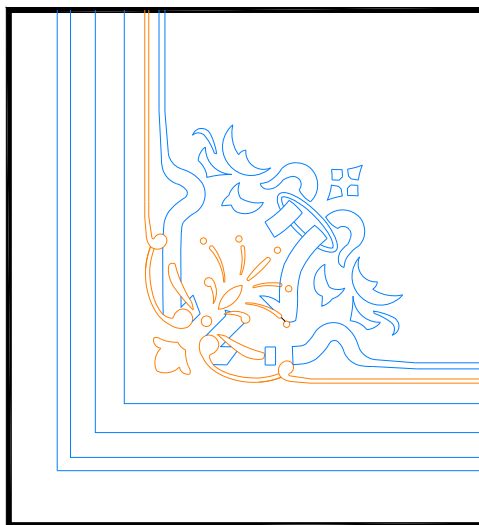
Όσον αφορά στην **κατάσταση διατήρησης** του χώρου Β.3 αυτή δεν διαφέρει πολύ από την κατάσταση διατήρησης που επικρατεί τόσο στα δωμάτια του ισογείου, όσο και στα δωμάτια του α' ορόφου. Έτσι και εδώ παρατηρούνται ρωγμές στα όρια του κονιάματος, ολικές ή μερικές απώλειες κονιάματος, καθώς και κονιορτοποίηση των χρωμάτων.

Χώρος Β.4 και Κλ.1

Ο χώρος Β.4 βρίσκεται στην κατάληξη του κλιμακοστασίου του β' ορόφου και λειτουργεί ως προθάλαμος της συγκεκριμένης στάθμης.

Στον εν λόγω χώρο η ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου ξεκινάει παράλληλα της διαχωριστικής ξύλινης φάσας, η οποία ορίζεται στο 1,00 μ. από τη στάθμη του δαπέδου. Το πασαμέντο ξεδιπλώνεται περιμετρικά του προθαλάμου του χώρου Β.4, ενώ η περιοχή αυτή είναι ζωγραφισμένη σε απομίμηση μαρμάρου και σε χρωματικές αποχρώσεις του καφέ. Επιπλέον το πασαμέντο συνεχίζεται και στους τοίχους του κλιμακοστασίου ως συνέχεια του προθαλάμου. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,20$ μ., η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,60$ μ., ενώ στην οροφή του χώρου συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Με τη βοήθεια των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του χώρου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφογραφίας. Ο τύπος του ζωγραφικού διακόσμου που αποκαλύφθηκε στον συγκεκριμένο χώρο είναι ο ίδιος με αυτόν του ΙΣ.1 τόσο σε μορφή, όσο και σε χρώματα. Εδώ όμως θα πρέπει να επισημανθεί ότι κατά τη διάρκεια των διερευνητικών τομών, εκτός από τον ζωγραφικό διάκοσμο που αποκαλύφθηκε και ταιριάζει απόλυτα με αυτόν του ΙΣ.1 (εικόνες 53,54), διαπιστώθηκε και άλλος τύπος ζωγραφικού διακόσμου που κατά πάσα πιθανότητα πρόκειται για νεότερη επιζωγράφιση (εικόνα 55).

Εικόνα 513. Σχεδιαστική αποτύπωση διερευνητικής τομής στον χώρο του Α.6.

Εικόνα 53. Διερευνητική τομή στον χώρο ΙΣ.1.

Εικόνα 52. Διερευνητική τομή στον χώρο Β.6.

Επιπλέον όπως και στους υπόλοιπους χώρους που εξετάστηκαν, έτσι και εδώ η ανάπτυξη του ζωγραφικού μοτίβου που έχει εφαρμοστεί, ξετυλίγεται στην επιφάνεια των τοίχων βασιζόμενος στον τύπο του πλαισίου. Μεταξύ των άλλων ακολουθεί και την παραλληλία του εκάστοτε τοίχου με τις διακοσμητικές ταινίες του, ενώ στις γωνιές του πλαισίου αυτού αναπτύσσεται κυρίως το σχέδιο της εικόνας 55. Αυτή η τεχνική καταγράφεται σε όλη την επιφάνεια του τοίχου τόσο στον προθάλαμο Β.4, όσο και στους τοίχους του κλιμακοστασίου (Κλ.1), αλλά και στον χώρο ΙΣ.1 που βρίσκεται στην στάθμη του ισογείου και αποτελεί τον διάδρομο που καταλήγει στην αφετηρία του κλιμακοστασίου (Κλ. 1) και το οποίο οδηγεί στο β' όροφο.

Τέλος, η **κατάσταση διατήρησης** του χώρου Β.4 σε ότι αφορά τις τοιχογραφημένες περιοχές παρουσιάζει αρκετά προβλήματα, κυρίως στα ψηλά σημεία των τοίχων. Και αυτό έχει συμβεί διότι μετά την κατάρρευση της γύψινης διακόσμησης από την οροφή αλλά και περιμετρικά της φρίζας έχουν δημιουργηθεί προβλήματα και στις τοιχογραφίες όπου παρουσιάζονται εκτεταμένες ρωγμές στο υπόστρωμα, αποκολλήσεις υποστρώματος, ολικές ή μερικές απώλειες κονιάματος, καθώς και κονιορτοποίηση των χρωμάτων.

Εικόνα 546. Άποψη οροφής χώρου Β.4 με εκτεταμένες φθορές που έχουν επηρεάσει άμεσα και έμμεσα τις τοιχογραφημένες επιφάνειες.

Εικόνα 557. Άποψη κλιμακοστασίου Κλ.1 με έντονες φθορές στους περιμετρικούς τοίχους.

Χώρος Β.5

Ο χώρος Β.5 βρίσκεται στη στάθμη του β' ορόφου, στον κεντρικό άξονά του, όπου εξυπηρετεί τη διέλευση και πρόσβαση τόσο στους κυρίους, όσο και στους βοηθητικούς χώρους.

Και σε αυτόν τον χώρο υπάρχει η διαχωριστική ξύλινη φάσα, η οποία ορίζεται στο 1,00 μ. από τη στάθμη του δαπέδου, αλλά και το πασαμέντο περιμετρικά του τοίχου του δωματίου. Η διαχωριστική αυτή επιφάνεια είναι ζωγραφισμένη σε απομίμηση μαρμάρου. Πάνω από τη διαχωριστική ξύλινη φάσα ξεκινάει επιχρισμένη περιοχή ύψους $\approx 2,20$ μ., η οποία καταλήγει στο κάτω μέρος της γύψινης διακοσμητικής φρίζας ύψους $\approx 0,60$ μ. Αντίστοιχα με τους άλλους χώρους, έτσι και εδώ συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

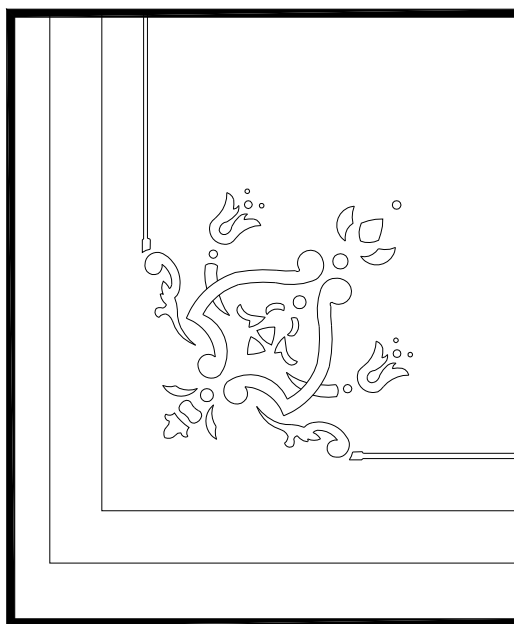
Βάσει των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του χώρου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφολογίας.

Στη φωτογραφία 56 γίνεται εμφανές το ύψος της τοιχογράφησης του χώρου αυτού, καθώς και η επιλογή των χρωματικών τόνων. Ο ζωγραφικός διάκοσμος που έχει εφαρμοστεί στην επιφάνεια των τοίχων αποτελείται από μια φαρδιά περιμετρική διακοσμητική ταινία, ενώ εσωτερικά της αναπτύσσεται πλούσιο μοτίβο με βασικά χαρακτηριστικά τα φυτικά στοιχεία. Όπως γίνεται αντιληπτό πρόκειται για πλούσιο ζωγραφικό μοτίβο αποτελούμενο από πολλά άνθη και ανθέμια, ενώ τα γεωμετρικά σχήματα είναι περιορισμένα έως ανύπαρκτα. Τα χρώματα που έχουν χρησιμοποιηθεί είναι η ανοιχτή ώχρα για το φόντο και καφέ για τον εσωτερικό διάκοσμο. Η φαρδιά περιμετρική ταινία είναι λευκού χρώματος.

Εικόνα 568. Διερευνητική τομή στον χώρο Β.5.

Όπως και στους υπόλοιπους χώρους που εξετάστηκαν ήδη, παρομοίως και στον Β.5 η ανάπτυξη του ζωγραφικού μοτίβου που έχει εφαρμοστεί ξετυλίγεται στην επιφάνεια των τοίχων βασιζόμενος στον τύπο του πλαισίου. Έτσι και εδώ διαπιστώνεται ότι πρόκειται για ένα πλαίσιο ζωγραφικού διακόσμου που ακολουθεί την παραλληλία του εκάστοτε τοίχου με τις διακοσμητικές ταινίες του, ενώ στις γωνιές του πλαισίου αυτού αναπτύσσεται το σχέδιο της εικόνας 58. Επίσης στην εικόνα που ακολουθεί παραθέτουμε την πιθανή ανάπτυξη του ζωγραφικού διακόσμου στον χώρο Α.5.

Εικόνα 579. Πιθανή σχεδιαστική προσέγγιση του διακοσμητικού μοτίβου του χώρου Β.5.

Όσον αφορά στην **παθολογία** του διακόσμου στο χώρο Β.5 σημειώνονται απώλειες του υποστρώματος, εκτεταμένες ρωγμές στο υπόστρωμα, ενώ τα χρωματικά στρώματα παρουσιάζουν μερική απώλεια και κονιορτοποίηση. Η εικόνα 60 από τον χώρο Β.5 μαρτυρά τη γενική κατάσταση διατήρησης των τοιχογραφιών.

Χώρος Β.6

Ο χώρος Β.6 βρίσκεται στον κεντρικό άξονα του β' ορόφου, ενώ η πρόσβαση προς αυτόν γίνεται μέσω του χώρου Β.5 που αποτελεί το hall του β' ορόφου.

Η επιφάνεια που καταλαμβάνει η τοιχογράφηση σε αυτόν τον χώρο ξεκινάει από το σοβατεπί και καταλήγει στα 3,20 μ., όπου ξεκινά η γύψινη διακοσμητική φρίζα ύψους 0,60 μ., ενώ στην οροφή του χώρου συναντάται περιμετρική γύψινη διακόσμηση.

Μετά τη διενέργεια των διερευνητικών τομών διαπιστώθηκε η ύπαρξη ζωγραφικού διακόσμου στην περιοχή της τοιχοποιίας, ενώ αντίθετα τομές που έλαβαν χώρα στην περιοχή των οροφών του χώρου δεν αποκάλυψαν παλαιότερα τμήματα οροφογραφίας.

Στην εικόνα 61 είναι εμφανής η ζωγραφική διακόσμηση που αποκαλύφθηκε κατά τη διενέργεια των

διερευνητικών τομών. Σε αυτή την περίπτωση πρόκειται για μια λιτή διακόσμηση που αποτελείται μόνο από διακοσμητικές ταινίες χρώματος ανοιχτού καφέ, ενώ το φόντο

Εικόνα 59. Εκτεταμένες φθορές σε τμήμα του χώρου Β.5.

Εικόνα 58. Διερευνητική τομή στον χώρο Β.6.

είναι σε χρωματισμό του ροζ. Στις γωνίες που δημιουργούν οι διακοσμητικές ταινίες δεν υπάρχει κάποιο ζωγραφικό μοτίβο, όπως σε προηγούμενες άλλες περιπτώσεις. Επιπλέον οι διακοσμητικές ταινίες ακολουθούν την παραλληλία του τοίχου και δημιουργούν ένα περιμετρικό πλαίσιο σε κάθε τοίχο χωριστά.

Όσον αφορά στην **κατάσταση διατήρησης** του διακόσμου του χώρου Β.6 αυτή δεν διαφέρει πολύ από την κατάσταση διατήρησης που επικρατεί τόσο στα δωμάτια του ισογείου, όσο στα δωμάτια του α' και β' ορόφου. Έτσι και εδώ παρατηρούνται ρωγμές στα όρια του κονιάματος, ολικές ή μερικές απώλειες κονιάματος, καθώς και κονιορτοποίηση των χρωμάτων.

Τέλος, γίνεται αναφορά στον χώρο Β.7 ο οποίος όπως και ο αντίστοιχος ΙΣ.7 και Α.7 έχει ουσιαστικά καταρρεύσει και δεν ήταν δυνατή η πρόσβαση σε αυτόν για λόγους ασφαλείας. Έτσι, σε αυτόν τον χώρο δεν έγινε απόπειρα διερευνητικών τομών, ώστε να διαπιστωθεί εάν υπήρχε τοιχογράφιση.

2.3 Προτάσεις συντήρησης του ζωγραφικού διακόσμου

Στόχος των επεμβάσεων συντήρησης είναι η διατήρηση και η ανάδειξη της ιστορικής και αισθητικής αξίας του ζωγραφικού διακόσμου. Ως εκ τούτου, πρωταρχικό ρόλο παίζει ο σεβασμός στα υλικά κατασκευής και στα αυθεντικά στοιχεία, έτσι ώστε να επιβάλλονται αυστηρά όρια στην επιλογή των υλικών, της μεθοδολογίας, αλλά και των τεχνικών.

Σύμφωνα με τις διερευνητικές τομές που πραγματοποιήθηκαν σε όλους τους χώρους του κτηρίου διαπιστώθηκε ότι οι χώροι που έφεραν ζωγραφικό διάκοσμο ήταν οι εξής:

Ισόγειο: **ΙΣ.1, ΙΣ.2, ΙΣ.4, ΙΣ.5, ΙΣ.6** και **ΙΣ.8**

Α' όροφος: **Α.1, Α.2, Α.3, Α.5, Α.6, Α.8** και **ΚΛ.2**

Β' όροφος: **Β.1, Β.2, Β.3, Β.4, Β.5, Β.6** και **ΚΛ.1**

Λαμβάνοντας υπόψη το βαθμό και την κατάσταση διατήρησης του ζωγραφικού διακόσμου διαμορφώνονται οι παρακάτω προτάσεις.

2.3.1 Καθαίρεση τοιχογραφιών-αποτοίχιση τμημάτων

Η κατάσταση διατήρησης του κτηρίου είναι τέτοια που, βάσει των προτάσεων αποκατάστασής του, σύμφωνα με τις γενικές αρχές επεμβάσεων των Νεωτέρων Μνημείων και τις τελικές υποδείξεις της Διεύθυνσης Αναστήλωσης Νεωτέρων Μνημείων και Σύγχρονων Μνημείων του ΥΠ.ΠΟ.Τ., όπως και τον στατικό μελετητή, επιβάλλεται η καθαίρεση των εσωτερικών επιχρισμάτων για την ενίσχυση των φερουσών λιθοδομών¹. Συνεπώς για να διατηρηθεί ο ζωγραφικός διάκοσμος του κτηρίου θα πρέπει να συλλεχθούν στοιχεία που θα επιτρέψουν την πιστή αναπαραγωγή του. Αυτά τα στοιχεία είναι οι φωτογραφίες του διακόσμου², οι αποτυπώσεις των σχεδίων σε κλίμακα 1:1 και η διατήρηση αυθεντικών τμημάτων τοιχογραφιών με τη μέθοδο της αποτοίχισης. Βάσει αυτών των στοιχείων και μετά τις εργασίες στις τοιχοδομές του κτηρίου θα γίνει η αναπαραγωγή του ζωγραφικού διακόσμου, τόσο ως προς τα αρχικά σχέδια, όσο και ως προς τους αρχικούς χρωματισμούς.

Τα τμήματα που θα αποτοιχιστούν είναι κατά βάση αυτά που αποκαλύφθηκαν στις διερευνητικές τομές και τα οποία αποτελούν τα βασικά στοιχεία του ζωγραφικού διακόσμου, τα οποία επαναλαμβάνονται με τον τρόπο που περιγράφηκε παραπάνω.

Οι εργασίες αποτοίχισης θα γίνουν ως εξής:

Αφού επιλεγθούν τα τμήματα του ζωγραφικού διακόσμου που θα αποτοιχιστούν σε κάθε χώρο, θα γίνει προστασία τους με επικόλληση προστατευτικής γάζας με ακρυλική ρητίνη σε διάλυμα με τον κατάλληλο διαλύτη που δεν θα επηρεάζει τα χρώματα της ζωγραφικής (π.χ. Paraloid B72 σε ακετόνη). Μπορούν να τοποθετηθούν και δύο στρώματα γάζας, τοποθετημένα σταυρωτά μεταξύ τους, για καλύτερη ενίσχυση και προστασία της ζωγραφικής. Στη συνέχεια θα κοπούν στα καθορισμένα σημεία τα τμήματα του διακόσμου με τη βοήθεια τροχού και με λάμες αποτοίχισης θα γίνει η απόσπαση των τμημάτων της διακόσμησης από τους τοίχους. Τα αποτοιχισμένα τμήματα θα τοποθετηθούν σε κατάλληλο υπόστρωμα, δηλαδή τεμάχια κόντρα πλακέ μεγαλύτερων διαστάσεων από αυτές των αποτοιχισμένων τμημάτων, ενώ θα προστεθούν οι απαραίτητες ενδείξεις. Τα τμήματα του διακόσμου θα φυλαχθούν σε

¹ Οι εργασίες αναφέρονται αναλυτικά στην εισήγηση του Ο.Σ.Κ.

² Οι φωτογραφίες αφορούν στο διάκοσμο που αποκαλύφθηκε στις διερευνητικές τομές ή σε νέες τομές που θα γίνουν, εφόσον κριθεί απαραίτητο.

κατάλληλο χώρο και θα αποτελέσουν τους οδηγούς για την πιστή αναπαραγωγή του διακόσμου μετά τις εργασίες αναστήλωσης του κτηρίου.

2.3.2 Αναπαραγωγή νέων τοιχογραφημένων περιοχών

Η αναπαραγωγή των νέων ζωγραφικών διακόσμων θα γίνει, όπως έχει ήδη αναφερθεί, βάσει των φωτογραφιών, των αποτυπώσεων και των αποτοιχισμένων τμημάτων των τοιχογραφιών.

Η εργασία αναπαραγωγής των ζωγραφικών διακόσμων θα γίνει με την βοήθεια της τεχνικής του *stencil*, ενώ οι χρωματισμοί τόσο του φόντου, όσο και των διακοσμητικών στοιχείων, θα διατηρηθούν απόλυτα βάσει των αυθεντικών. Για την κατασκευή των οδηγών (*stencil*) θα χρησιμοποιηθούν χαρτόνια στα οποία θα αναπαραχθεί κάθε σχέδιο, το εσωτερικό του οποίου θα αποκοπεί. Στη συνέχεια ο οδηγός θα τοποθετηθεί και θα στερεωθεί πρόχειρα στο κατάλληλο σημείο και με πινέλο θα αποτυπωθεί το σχέδιο στον τοίχο. Η αναπαραγωγή του διακόσμου θα γίνει με χρώματα σε μορφή σκόνης και συνδετικό μέσο υδατοδιαλυτή ακρυλική διασπορά (γαλάκτωμα). Το αποτέλεσμα των συγκεκριμένων χρωμάτων θα είναι όσο το δυνατόν όμοιο με τα αυθεντικά χρώματα, τόσο ως προς τους τόνους των χρωμάτων, όσο και ως προς την υφή τους.

2.3.3 Αισθητική αποκατάσταση των εξωτερικών επιχρισμάτων

Λόγω των αλλοιώσεων των εξωτερικών επιχρισμάτων από επικαθήσεις αιθάλης και σκόνης, καθώς επίσης επιφανειακές αλλοιώσεις εξαιτίας των όμβριων υδάτων οι εξωτερικές όψεις έχουν αποχρωματιστεί. Μετά από διερεύνηση των αρχικών χρωματισμών, προτείνεται ο χρωματισμός της κύριας όψης σε τόνους της ώχρας, ενώ τα διακοσμητικά στοιχεία της να χρωματιστούν σε τόνους του μπεζ και του γκρι. Επίσης προτείνεται η χρήση του λευκού του μαρμάρου για τους λαμπάδες των κεντρικών θυρών, την ορθομαρμάρωση και τις ποδιές των παραθύρων. Τέλος προτείνεται να χρησιμοποιηθεί πράσινο κυπαρισσί στις κεντρικές εξώθυρες και γκρι στα περιθώρια των κουφωμάτων, στις μπαλκονόπορτες, στα παράθυρα και στα κιγκλιδώματα.

3. ΞΥΛΙΝΑΣΤΟΙΧΕΙΑ

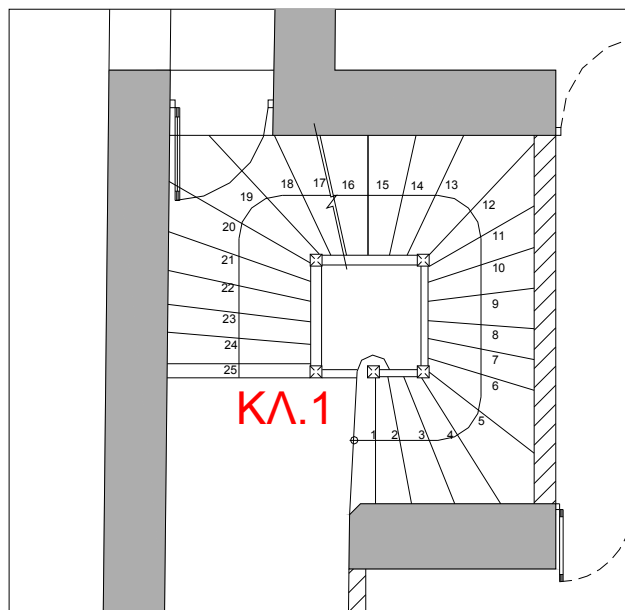
Όπως έχει γίνει κατανοητό μετά από την περιγραφή του κτηρίου, το νεοκλασικό της Μιχαήλ Βόδα φέρει ξύλινα κλιμακοστάσια, εσωτερικές και εξωτερικές ξύλινες θύρες, ξύλινα παράθυρα και πατζούρια καθώς και ξύλινα δάπεδα.

Στις παρακάτω παραγράφους θα γίνει μια σύντομη αναφορά στο σύνολο των μελών αυτών με συνοπτική περιγραφή της κατάστασης διατήρησής τους.

3.1 Κλιμακοστάσια

Κλιμακοστάσιο Κλ.1

Το κλιμακοστάσιο Κλ.1 αποτελεί την κλίμακα που εξυπηρετεί την πρόσβαση στον β' όροφο, η οποία είναι ξύλινη περιστρεφόμενη με φανάρι στο κέντρο. Η στήριξή της γίνεται με ανάρτηση από τα πλατύσκαλα και τους πλευρικούς βαθμιδοφόρους, ενώ τα χαρακτηριστικά που φέρει μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για επιμελημένη κατασκευή.

Εικόνα 602. Κλιμακοστάσιο Κλ.1 που ξεκινάει από την στάθμη του ισογείου για να καταλήξει στην στάθμη του β' ορόφου.

Επιπροσθέτως, στον χώρο του κλιμακοστασίου Κλ.1 αναπτύσσονται στη στάθμη του α' και β' ορόφου υαλοστάσια σε ξύλινο πλέγμα, χωρίς πατζούρια, καθώς αποτελούν μέρος της κλίμακας του β' ορόφου και εξυπηρετούν το φωτισμό του.

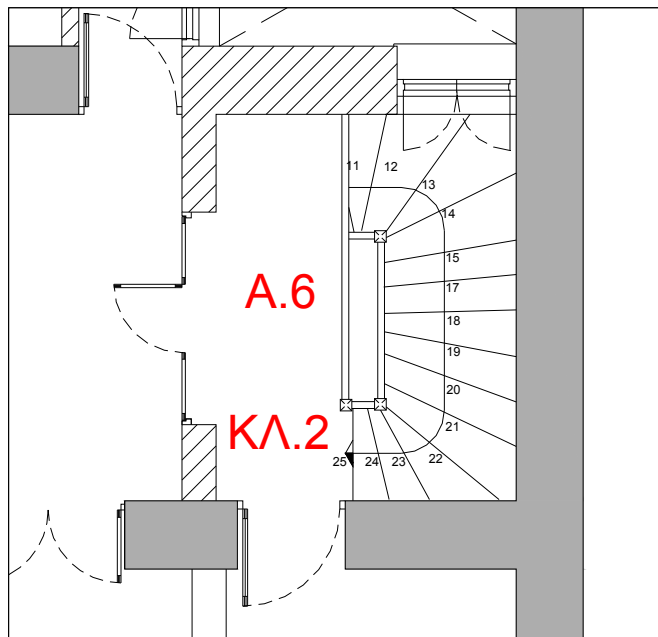

Εικόνα 613,64. Υαλοστάσια κλιμακοστασίων α' και β' ορόφων αντίστοιχα.

Κλιμακοστάσιο Κλ.2

Το κλιμακοστάσιο Κλ.2, αντίστοιχα, αποτελεί την κλίμακα που εξυπηρετεί την πρόσβαση στον α' όροφο, η οποία, επίσης, είναι ξύλινη περιστρεφόμενη με φανάρι στο κέντρο. Όπως και η Κλ.1, έτσι και Κλ.2 στηρίζεται με ανάρτηση από τα πλατύσκαλα και τους πλευρικούς βαθμιδοφόρους. Πρόκειται για κλίμακα με χαρακτηριστικά επιμελημένης κατασκευής.

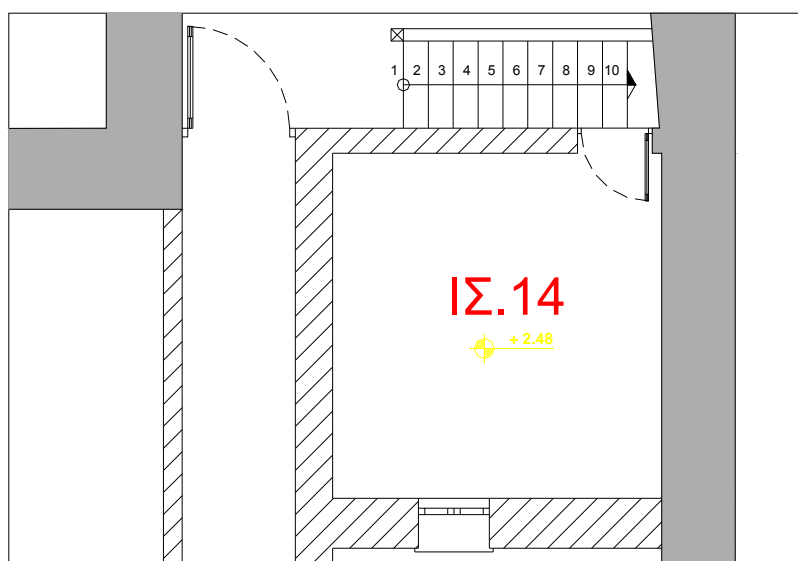
Επιπλέον όπως και στο κλιμακοστάσιο Κλ.1 υπάρχει υαλοστάσιο σε ξύλινο πλέγμα, χωρίς πατζούρια, που λειτουργεί ως φωτιστικό μέσο της κλίμακας από τον φωταγωγό.

Εικόνα 62. Κλιμακοστάσιο ΚΛ.2 που ξεκινάει από την στάθμη του ισογείου για να καταλήξει στη στάθμη του α' ορόφου.

Κλίμακα ΚΛ.3

Η κλίμακα με κωδικό αριθμό ΚΛ.3 βρίσκεται στον χώρο της κουζίνας και επαναλαμβάνεται και στους τρεις ορόφους, εξυπηρετώντας την πρόσβαση στο πατάρι, που βρίσκεται πάνω από το λουτρό και το W.C. Οι σκάλες στις κουζίνες είναι ευθύγραμμες, απλής μορφής, χρωματισμένες με ελαιόχρωμα.

Εικόνα 63. Κάτοψη Κλιμακοστασίου ΚΛ.3 που συνδέει την κουζίνα με το πατάρι που βρίσκεται πάνω από το λουτρό και το W.C.

Εικόνα 64. Σκάλα που οδηγεί στο πατάρι του ισογείου μέσω της κουζίνας.

Εικόνα 65. Σκάλα που οδηγεί στο πατάρι του α' ορόφου μέσω της κουζίνας.

Εικόνα 66. Σκάλα που οδηγεί στο πατάρι του β' ορόφου μέσω της κουζίνας.

3.1.1 Τεχνολογία κατασκευής και περιγραφή των ξύλινων κλιμακοστασίων

Τα ξύλινα κλιμακοστάσια αποτελούνται από διαφορετικά κατασκευαστικά μέρη, όπως είναι τα σκαλοπάτια (πάτημα και ρίχτι), την κουπαστή, που αποτελείται από ξύλινα κολωνάκια και τον χειρολισθήρα. Το είδος της ξυλείας που έχει χρησιμοποιηθεί για την κατασκευή των κλιμακοστασίων δεν μας είναι γνωστό, παρόλα αυτά πρόκειται για ξύλα σκληρού τύπου με καλή μηχανική αντοχή, καθώς οι κλίμακες δέχονται έντονες μηχανικές καταπονήσεις.

Η σύνδεση των ξύλινων στοιχείων μεταξύ τους δεν γίνεται ευδιάκριτη, ωστόσο τα υλικά που πρέπει να έχουν χρησιμοποιηθεί δεν είναι άλλα από καρφιά, ξύλινοι σύνδεσμοι και ενδεχομένως κάποιου είδους κόλλα.

Εικόνα 67. Λεπτομέρεια κλιμακοστασίου Κλ.2

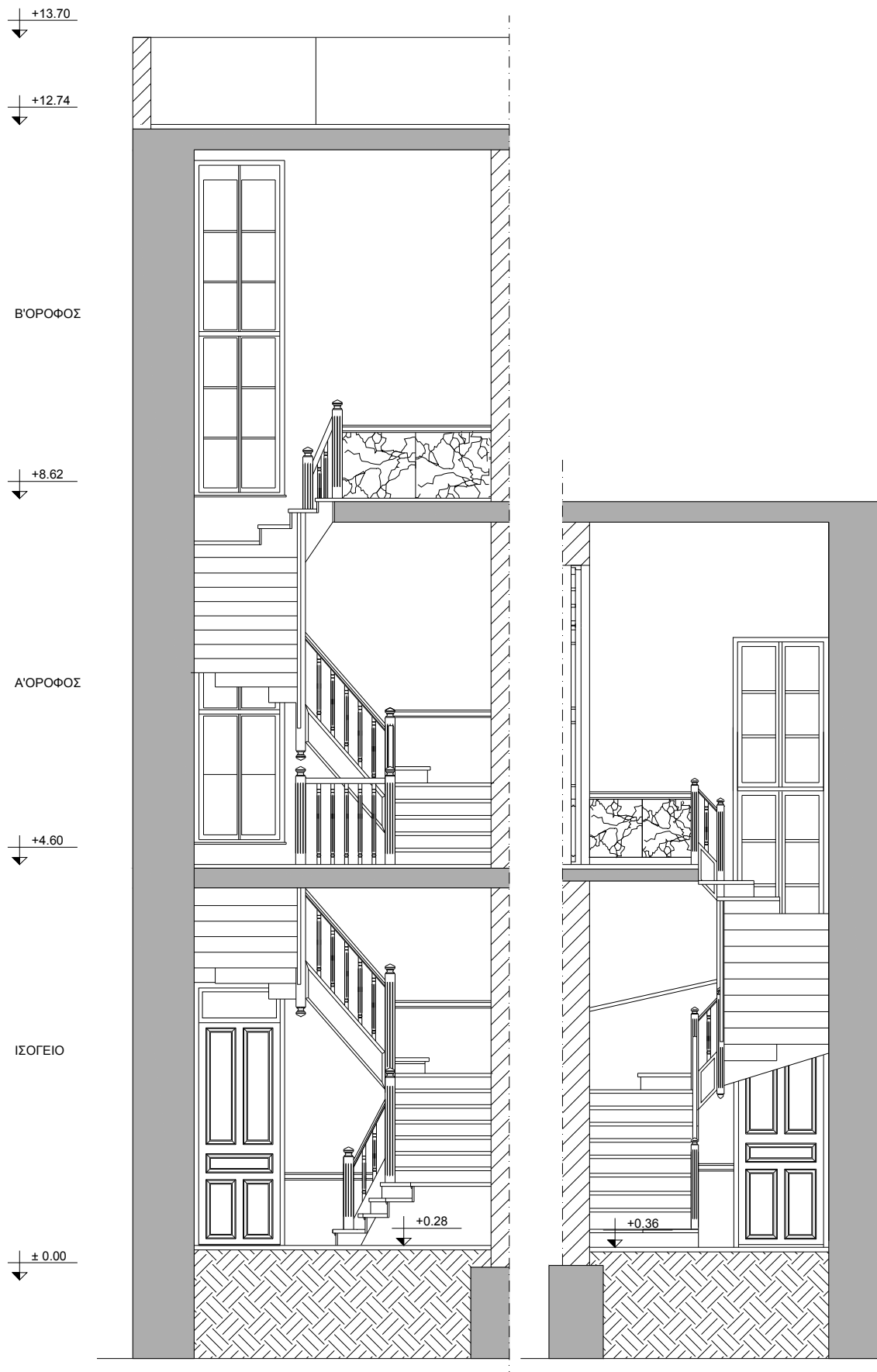
Κατά την υλοποίηση των κλιμακοστασίων Κλ.1 και Κλ.2 ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δόθηκε στην επεξεργασία των μελών, όπως τα κολωνάκια της κουπαστής και των χειρολισθήρων, καθώς παρουσιάζονται με επιμελημένες εγκοπές και σκαλίσματα, αλλά και με κονιώδη τελειώματα.

Εικόνα 68. Ξύλινη σκάλα Κλ.2.

Εικόνα 69. Ξύλινη σκάλα Κλ.1.

Εικόνα 70. Σχεδιαστική αποτύπωση κλιμακοστασίων Κλ.1 και Κλ.2.

3.1.2 Κατάσταση διατήρησης κλιμακοστασίων

Το κλιμακοστάσιο Κλ.1 παρουσιάζει εκτεταμένες φθορές που εντοπίζονται κυρίως στην μετατόπιση που έχει υποστεί η δοκός του φαναριού, με αποτελέσματα να έχει παραμορφωθεί μεγάλο τμήμα της σκάλας. Επιπλέον, εξαιτίας της κατάρρευσης μέρους της οροφής του κλιμακοστασίου Κλ.1 στη στάθμη του β' ορόφου έχουμε διαρροή ομβρίων υδάτων από την τελευταία πλάκα με αποτέλεσμα να έχει επηρεαστεί όλη η κατάσταση διατήρησης του εν λόγω κλιμακοστασίου.

Η κλίμακα Κλ.2 βρίσκεται σε καλύτερη κατάσταση, χωρίς κάποιες ιδιαίτερες ζημιές ή καταστροφές, παρά μόνο λόγω της εγκατάλειψης του κτηρίου.

Όσον αφορά στις εσωτερικές κλίμακες, στις κουζίνες διατηρούνται καλά εκτός της φθοράς από την ανθρώπινη χρήση.

Έπειτα από τις διερευνητικές τομές που πραγματοποιήθηκαν δεν διαπιστώθηκε να έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν επεμβάσεις αποκατάστασης, προσθήκες ή αλλαγή χρωματισμού. Και αυτό γιατί στις δοκιμαστικές τομές που πραγματοποιήθηκαν πάνω σε κάποια από τα κάθετα κολωνάκια, αλλά και τον χειρολιστήρα, δεν εντοπίστηκαν μεταγενέστερες επεμβάσεις, παρά μόνο ένα στρώμα βερνικιού, που πιθανόν να είχε εφαρμοστεί κατά την κατασκευή της κλίμακας.

Την ίδια λογική συναντάμε και στο πασαμέντο της κλίμακας, καθώς μετά το επίχρισμα που έχει περαστεί, ώστε να ταιριάζει απόλυτα με τους χρωματισμούς του ξύλου της σκάλας, έχει εφαρμοστεί και ένα στρώμα βερνικιού.

Εικόνα 71. Διερευνητική τομή σε κάθετο κολωνάκι της σκάλας.

Εικόνα 72. Λεπτομέρεια απομίμησης ξύλου με βερνίκι στο πασαμέντο της σκάλας.

3.1.3 Προτάσεις συντήρησης των ξύλινων κλιμακοστασίων

Οι εργασίες συντήρησης των ξύλινων κλιμακοστασίων θα λάβουν χώρα μόνο στις κλίμακες Κλ.1 και Κλ.2, δεδομένου ότι στη θέση που υφίστανται σήμερα οι σκάλες στις κουζίνες, πρόκειται να αφαιρεθούν, καθώς στο σημείο αυτό θα δημιουργηθούν W.C. για Α.Μ.Ε.Α., σύμφωνα με τις τελικές υποδείξεις της Διεύθυνσης Αναστήλωσης Νεωτέρων Μνημείων και Σύγχρονων Μνημείων του ΥΠ.ΠΟ.Τ., όπως και την αρχιτεκτονική μελέτη.

Η κλίμακα που παρουσιάζει τα περισσότερα προβλήματα εκ των δύο είναι η Κλ.1, η οποία θα πρέπει αρχικά να επανέλθει στην αρχική της θέση, καθώς έχει μετατοπιστεί, λόγω της φθοράς της δοκού του φαναριού και έπειτα θα ακολουθήσουν οι υπόλοιπες εργασίες.

Προκειμένου να συντηρηθεί η εν λόγω σκάλα θα πρέπει να ακολουθηθεί η εξής σειρά εργασιών: σταθεροποίηση της σκάλας, αποκατάσταση τοπικών φθορών των ξύλων, καθαρισμός, προστασία των ξύλων και τελικά αισθητική αποκατάσταση στους αρχικούς χρωματικούς τόνους, σύμφωνα με τα δείγματα που πραγματοποιήθηκαν.

Στερέωση των ξύλων

Πιο συγκεκριμένα, σε περιπτώσεις όπου παρατηρείται εξασθένιση των ξύλων ή προσβολή από ξυλοφάγα έντομα θα γίνει εμποτισμός τους με στερεωτικό υλικό, το οποίο προτείνεται να είναι η ακρυλική ρητίνη Paraloid B72 σε διάλυμα με ακετόνη (5-8%). Η εφαρμογή του στερεωτικού θα γίνει από φθορές των ξύλων ή από τις τρύπες εξόδου των εντόμων με σύριγγα ή πινέλο.

Στερέωση μετακινημένων τμημάτων

Για τη στερέωση τυχόν μετακινημένων τμημάτων θα γίνει επαναφορά στις αρχικές τους θέσεις και στερέωσή τους με ακρυλική κόλλα για ξύλα με τη βοήθεια ξυλουργού. Επίσης όπου κριθεί αναγκαίο θα γίνουν νέα ξύλινα στηρίγματα για την καλύτερη σταθεροποίηση της σκάλας.

Καθαρισμός της επιφάνειας

Θα ακολουθήσει ο καθαρισμός των ξύλινων κλιμακοστασίων, δηλαδή η αφαίρεση των επιφανειακών ρύπων και του βερνικιού. Προτείνεται να αφαιρεθούν τα νεώτερα στρώματα βερνικιών μέχρι την επιφάνεια του φυσικού ξύλου. Ο καθαρισμός θα γίνει με

χημικό και μηχανικό τρόπο, με χρήση χημικών διαλυτών, όπως είναι η ακετόνη, ή και με ουδέτερα απορρυπαντικά, κατόπιν δοκιμών καθαρισμού.

Προστασία από βιολογική προσβολή-απεντόμωση

Για την προστασία των ξύλων από πιθανή βιολογική προσβολή θα γίνει εμποτισμός τους με κατάλληλο απεντομωτικό υλικό (τύπου Woodshield), το οποίο εμποδίζει την μελλοντική τους προσβολή.

Αισθητική αποκατάσταση

Τέλος, όσον αφορά στην αισθητική αποκατάσταση των ξύλινων κλιμακοστασίων, προτείνεται να εφαρμοστούν νέα βερνίκια σε φυσικές αποχρώσεις ξύλων, ως εξής: σκούρο καφέ στα σκαλιά και στον χειρολιστήρα της κουπαστής, καθώς και στα κολωνάκια της, καθώς και στην εξωτερική πλευρά της σκάλας, με σκοπό την αποκατάσταση της αρχικής όψης της.

3.2 Θύρες και παράθυρα

Στο εσωτερικό του κτηρίου συναντώνται δέκα διαφορετικοί τύποι ξύλινων θυρών, όπως μονόφυλλες, δίφυλλες, τρίφυλλες, τετράφυλλες και μια πεντάφυλλη στον β' όροφο. Οι περισσότερες από αυτές είναι ταμπλαδωτές ή ταμπλαδωτές με αδιαφανές τζάμι στο πάνω μέρος. Ένας άλλος τύπος που συναντάται είναι τζαμόπορτες με σύνθετη σχεδίαση και ταμπλά στο κάτω μέρος, όπως οι είσοδοι των διαμερισμάτων στις κεντρικές αίθουσες από τα πλατύσκαλα και οι ενδιάμεσες στα καθιστικά των α' και β' ορόφων.

Ξύλινες είναι επίσης οι μπαλκονόπορτες που οδηγούν στους εξώστες, καθώς και τα εξωτερικά παράθυρα. Τα παράθυρα είναι γαλλικού τύπου με ανοιγόμενα τζαμλίκια, ανακλινόμενους φεγγίτες και εξώφυλλα. Ομοίως είναι κατασκευασμένες και οι μπαλκονόπορτες, με τη διαφορά ότι έχουν ταμπλά στο κάτω μέρος. Επιπλέον στην εξωτερική όψη συναντώνται έξι διαφορετικοί τύποι κουφωμάτων:

(α) Στην όψη της αυλής (εσωτερική), στη στάθμη του υπογείου, υπάρχουν τρεις πόρτες των υπογείων, με σανίδες ραμποτέ και τρία μικρά παράθυρα με τζαμόφυλλα και γρίλια.

(β) Στο κυρίως κτήριο υπάρχουν τρεις εξωτερικές κουζινόπορτες και μία στο δεξιό διάδρομο του ισόγειου, ταμπλαδωτές, με φεγγίτη στο πάνω μέρος. Επίσης, υαλοστάσια που αντιστοιχούν στον α' και στον β' όροφο της κλίμακας Κλ.2 και Κλ.1. Στο άνοιγμα προς τον φωταγωγό δεν υπάρχει πορτόφυλλο.

(γ) Τέλος, στην όψη της Μιχαήλ Βόδα υπάρχουν τρεις όμοιες πόρτες-είσοδοι.

Η κατάσταση διατήρησης των θυρών και παραθύρων ποικίλει ανάλογα τη θέση που καταλαμβάνουν, καθώς οι συνθήκες στις οποίες εκτίθενται είναι διαφορετικές. Έτσι, οι εσωτερικές θύρες και τα εσωτερικά τμήματα των παραθύρων διατηρούνται σε καλύτερη κατάσταση, ενώ όλα τα εξωτερικά στοιχεία -θύρες και παράθυρα- έχουν υποστεί σημαντικές φθορές. Οι φθορές οφείλονται κυρίως στη δράση της υγρασίας και της υπερϊώδους ακτινοβολίας του ήλιου (για τα εξωτερικά ξύλινα στοιχεία), σε μηχανικές καταπονήσεις και στον ανθρώπινο παράγοντα.

3.2.1 Εξωτερικά ξύλινα κουφώματα-Κατάσταση διατήρησης

Τα παράθυρα του κτηρίου, όπως και οι θύρες που οδηγούν στους εξώστες συνίστανται από το εσωτερικό τμήμα, το οποίο αποτελείται από ξύλινο σκελετό που

φέρει τους υαλοπίνακες και το εξωτερικό τμήμα που είναι εξολοκλήρου ξύλινο (πατζούρια). Το εσωτερικό τμήμα των παραθύρων διατηρείται γενικά σε σχετικά καλή κατάσταση, ενώ κατά τόπους εμφανίζονται μηχανικές φθορές και φθορές στους χρωματισμούς, εξαιτίας της ανθρώπινης δραστηριότητας. Επικαθήσεις σκόνης και άλλων ρύπων υπάρχουν σε όλες τις επιφάνειες, εξαιτίας της εγκατάλειψης του κτηρίου και των περιβαλλοντικών συνθηκών.

Σε χειρότερη κατάσταση βρίσκονται τα εξωτερικά τμήματα των παραθύρων και των θυρών, τα οποία είναι εκτεθειμένα άμεσα στις εξωτερικές περιβαλλοντικές συνθήκες και σε βανδαλισμούς, κυρίως αυτά των υπόγειων και οι κουζινόπορτες. Σε ορισμένες περιπτώσεις απουσιάζουν εντελώς. Τα όμβρια ύδατα και η υπεριώδης ακτινοβολία, οι έντονες αυξομειώσεις της υγρασίας και της θερμοκρασίας είναι όλοι παράγοντες διάβρωσης, αποσάθρωσης και εξασθένησης των ξύλων. Στις περιπτώσεις αυτές παρατηρούνται απώλειες ξύλινων τμημάτων, εξαιτίας της εξασθένησης και αποσάθρωσης των ξύλων. Επιπρόσθετα εντοπίζεται προσβολή από βιολογικούς παράγοντες φθοράς και βιολογικές επικαθήσεις (μύκητες, δράση ξυλοφάγων εντόμων, κλπ.). Οι χρωματισμοί, που λειτουργούν προστατευτικά για τα ξύλα στις εξωτερικές συνθήκες, έχουν σχεδόν χαθεί και έχει αποκαλυφθεί η ξύλινη επιφάνεια.

Επιπλέον, οι τρεις σύνθετες πόρτες των εισόδων έχουν περιορισμένες ζημιές, όπως αφαίρεση των χειρολαβών, σπασμένα τζάμια. Είναι όμως δυνατή η αποκατάσταση και επανάχρησή τους.

Εικόνα 76. Παράθυρο γαλλικού τύπου με ανοιγόμενα τζαμιλίκια, ανακλινόμενους φεγγίτες και εξώφυλλα.

Εικόνα 77. Εσωτερική άποψη κουφώματος.

Εικόνα 78. Παράθυρο γαλλικού τύπου με ανοιγόμενα τζαμιλίκια, ανακλινόμενους φεγγίτες και εξώφυλλα.

Εικόνα 79. Ξύλινο πατζούρι γαλλικού τύπου.

Εικόνα 80. Άνοιγμα επί της οδού Μιχ.Βόδα

Εικόνα 81. Μπαλκονόπορτα γαλλικού τύπου με ανοιγόμενα τζαμλίκια, ανακλινόμενους φεγγίτες και εξώφυλλα και ταμπλά στο κάτω μέρος.

Εικόνα 82. Η κεντρική θύρα εισόδου.

3.2.2 Εσωτερικά ξύλινα κουφώματα - Κατάσταση διατήρησης

Στις εσωτερικές θύρες παρατηρούνται μηχανικές φθορές, κυρίως στα χαμηλά τμήματά τους, που οφείλονται κυρίως στην ανθρώπινη δραστηριότητα. Ενώ σε καλή κατάσταση βρίσκονται οι σύνθετες τζαμόπορτες, όπου με την ανάλογη μέριμνα είναι δυνατόν να επαναχρησιμοποιηθούν. Επίσης οι χρωματισμοί παρουσιάζουν φθορές, όπως απολεπίσεις, εκδορές, απώλειες. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι λαβές των θυρών έχουν απολεσθεί ή δεν λειτουργούν, λόγω οξείδωσης των μετάλλων.

Εικόνα 83. Τετράφυλλη ξύλινη θύρα στον α' όροφο.

Εικόνα 84. Πεντάφυλλη ξύλινη θύρα στον β' όροφο.

Εικόνα 85. Ταμπλαδωτή θύρα με αδιαφανές τζάμι.

Εικόνα 86. Ξύλινη Ταμπλαδωτή Θύρα.

Εικόνα 87. Ταμπλαδωτή θύρα με αδιαφανές τζάμι.

Εικόνα 88. Ξύλινη Ταμπλαδωτή Θύρα.

Εικόνα 89. Ξύλινη τετράφυλλη ταμπλαδωτή θύρα.

Εικόνα 90. Τζαμόπορτα με σύνθετη σχεδίαση και ταμπλά στο κάτω μέρος.

3.2.3 Χρωματισμοί των κουφωμάτων

Έπειτα από διερευνητικές τομές που εφαρμόστηκαν σε εσωτερικά και εξωτερικά κουφώματα διαπιστώθηκαν τα εξής :

Στις εσωτερικές θύρες καφέ χρώματος διαπιστώθηκε ότι πρόκειται για λουστραρισμένες πόρτες σε απόχρωση του ξύλου, ενώ αντίθετα στις θύρες λευκού χρώματος συναντώνται δύο περιπτώσεις:

(α) Στις θύρες που φέρουν υαλοστάσια διαπιστώθηκε ότι έχει εφαρμοστεί το λευκό χρώμα και από πάνω έχει περαστεί ένα διαφανές φιλμ βερνικιού.

(β) Στην περίπτωση των λευκών ταμπλαδωτών θυρών διαπιστώθηκε η ύπαρξη δύο υποκείμενων διαδοχικών χρωμάτων. Τα χρώματα που αποκαλύφθηκαν είναι αποχρώσεις του καφέ-πράσινου, ενώ παρατηρώντας τα από έξω προς τα μέσα η σειρά εφαρμογής τους είναι λευκό, λαδοπράσινο και μπεζ.

Εικόνα 91. Διερευνητική τομή σε εσωτερική ξύλινη θύρα καφέ χρώματος

Εικόνα 92. Διερευνητική τομή σε εσωτερική ξύλινη θύρα λευκού χρώματος.

Εικόνα 93. Διερευνητική τομή σε εσωτερική ξύλινη θύρα λευκού χρώματος.

Εικόνα 94. Διερευνητική τομή σε πατζούρι για να διαπιστωθεί ο αρχικός χρωματισμός του.

Εικόνα 95. Διερευνητική τομή στην εξώθυρα για να διαπιστωθεί ο αρχικός χρωματισμός της.

3.2.4 Προτάσεις για τα εξωτερικά ξύλινα κουφώματα

Τα εξωτερικά ξύλινα κουφώματα, λόγω της έκθεσής τους στις καιρικές συνθήκες, διατηρούνται σε πολύ άσχημη κατάσταση. Επίσης, καθώς αποτελεί στόχο η ενεργειακή αναβάθμιση του κτηρίου, τα εξωτερικά κουφώματα θα πρέπει να πληρούν συγκεκριμένες προδιαγραφές, όπως είναι να διαθέτουν ενεργειακά τζάμια και θερμοδιακοπή. Οι προϋποθέσεις αυτές δεν μπορούν να ικανοποιηθούν με τα υπάρχοντα κουφώματα, καθώς απαιτούν διαφορετικές διαστάσεις. Δεδομένου και της πολύ άσχημης κατάστασης διατήρησης των παλαιών κουφωμάτων, προτείνεται η αντικατάστασή τους με νέα κουφώματα, τα οποία:

- Θα είναι ξύλινα και θα φέρουν τους αρχικούς χρωματισμούς των ξύλινων κουφωμάτων, όπως αυτοί διαπιστώθηκαν κατά τις διερευνητικές τομές.
- Θα φέρουν θερμοδιακοπή.
- Θα φέρουν ενεργειακά τζάμια.

3.2.5 Προτάσεις συντήρησης των εσωτερικών ξύλινων κουφωμάτων

Για την αποκατάσταση της αρχικής όψης των εσωτερικών ξύλινων θυρών θα πρέπει να γίνουν οι παρακάτω εργασίες, σε συνεργασία με ξυλουργό:

- Αφαίρεση των νεώτερων χρωματισμών, προκειμένου να αποκαλυφθούν οι αρχικοί χρωματισμοί.
- Στερέωση των ξύλινων τμημάτων που παρουσιάζουν φθορές, αλλά διατηρούν τη μηχανική τους αντοχή και το αρχικό τους σχήμα με εμποτισμό τους με κατάλληλο στερεωτικό υλικό, όπως η ακρυλική ρητίνη Paraloid B72 σε κατάλληλο διάλυμα με ακετόνη.
- Αντικατάσταση των φθαρμένων τμημάτων που παρουσιάζουν απώλειες της μάζας τους και δεν διατηρούν τη μηχανική τους αντοχή, με νέα ξύλινα τμήματα, παρόμοιας προέλευσης και στις αρχικές διαστάσεις και σχέδιο με τη βοήθεια ξυλουργού.
- Εμποτισμός των ξύλων με συντηρητικό ξύλου (τύπου Woodshield), προκειμένου να προστατευθούν από βιολογική προσβολή, τις περιβαλλοντικές συνθήκες και την ανθρώπινη δραστηριότητα.
- Χρωματισμός των ξύλων βάσει των συμπερασμάτων της διερεύνησης για τους αρχικούς χρωματισμούς τους.

3.3 Δάπεδα

Τα δάπεδα του κτηρίου χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, αυτά που είναι από ξύλινες τάβλες και αυτά που είναι από τσιμεντόπλακες. Στο συγκεκριμένο σημείο θα μελετηθούν τα ξύλινα δάπεδα, τα οποία καταλαμβάνουν τους κυρίως χώρους των ορόφων. Έτσι, στα δωμάτια διημέρευσης συναντούμε ξύλινα δάπεδα αποτελούμενα από τάβλες διαστάσεων 90x22 εκ.

Τα ξύλινα δάπεδα του ισογείου στους χώρους ΙΣ.2, ΙΣ.4 βρίσκονται σε απόσταση - κενό 0,70 μ. από το χώμα. Αυτό το κενό εξαερίζεται από οπές επί της όψευς της Μιχαήλ Βόδα. Επίσης, η ποιότητα της ξυλείας που έχει χρησιμοποιηθεί είναι ξυλεία σκληρού τύπου με μεγάλη μηχανική αντοχή, καθώς τα δάπεδα δέχονται έντονες μηχανικές καταπονήσεις.

Τέλος, στους διαδρόμους, τις κουζίνες, τα λουτρά, τα w.c., και τις κεντρικές αίθουσες συναντώνται επιστρώσεις δαπέδων μετσιμεντόπλακες διαφόρων μορφών.

3.3.1 Κατάσταση διατήρησης ξύλινων δαπέδων

Η κατάσταση διατήρησης των ξύλινων δαπέδων στο μεγαλύτερο μέρος τους δεν είναι καλή. Λόγω της εγκατάλειψης του κτηρίου, αλλά και εισόδου ομβρίων υδάτων παρουσιάζονται αρκετά προβλήματα και κυρίως στους χώρους Α.7 και Β.7, όπου το δάπεδο έχει καταρρεύσει. Εκτός αυτών των χώρων όμως δεν είναι λίγες οι περιοχές όπου υπάρχουν απώλειες ολόκληρων τμημάτων των δαπέδων ή ακόμη και μεμονωμένες καταστροφές από την κατάρρευση γύψινων τμημάτων των οροφών, που καταλήγουν στα δάπεδα τραυματίζοντάς τα. Τέλος, μετά από τον ενδελεχή έλεγχο δεν διαπιστώθηκε οι τάβλες των δαπέδων να φέρουν κάποιο ιδιαίτερο χρώμα ή κάποιο προστατευτικό στρώμα βερνικιού.

Εικόνα 96. Άποψη ξύλινου δαπέδου.

Εικόνα 97. Απώλειες τμημάτων ξύλινου δαπέδου.

Εικόνα 98. Ολοσχερής καταστροφή του ξύλινου δαπέδου του Χώρου Α.7.

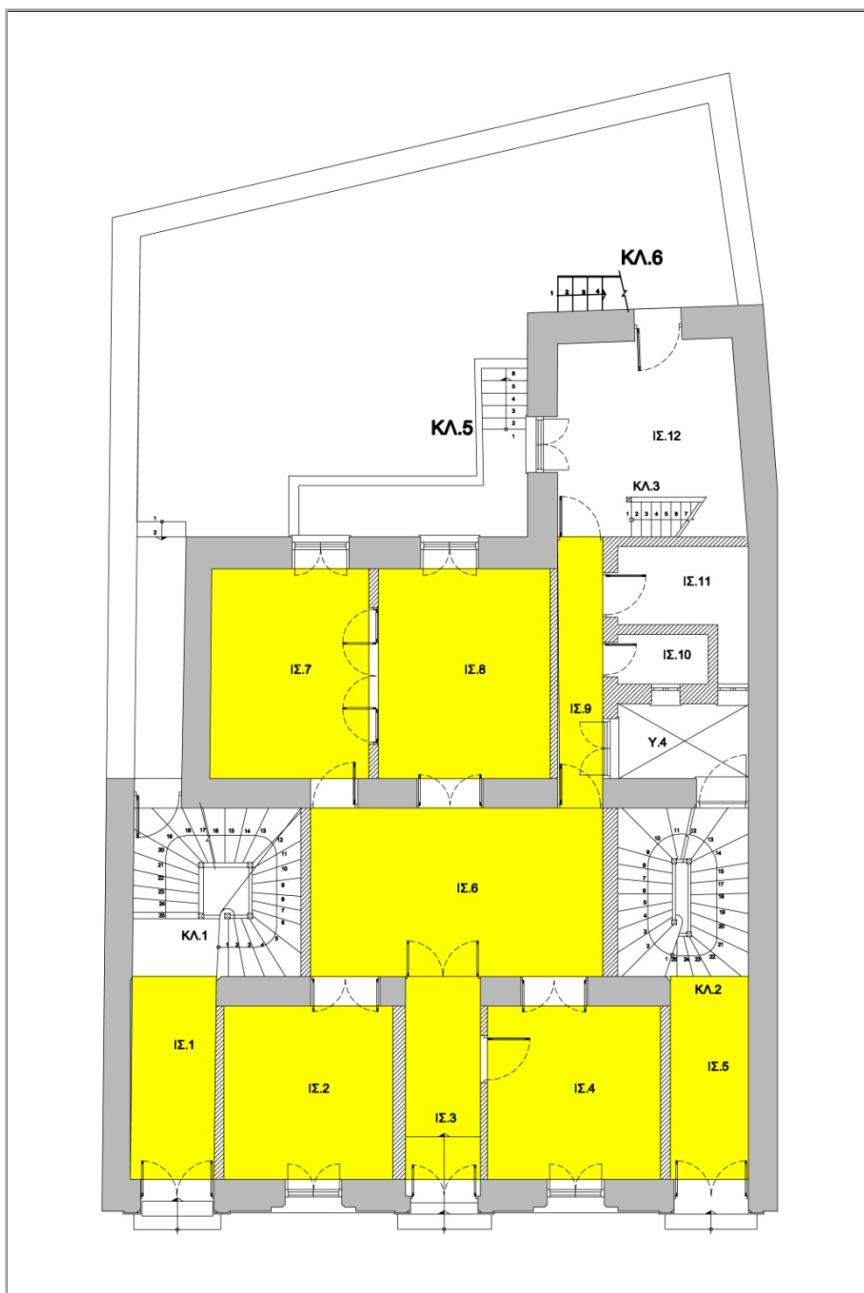
3.3.2 Προτάσεις για τα ξύλινα δάπεδα

Καθώς η κατάσταση του κτηρίου είναι τέτοια που απαιτείται ενίσχυση των φερόντων στοιχείων, σύμφωνα με την τεχνική έκθεση του Ο.Σ.Κ. και τις υποδείξεις των αρμόδιων υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού, θα γίνει απομάκρυνση των πατωμάτων και αντικατάστασή τους. Τα νέα δάπεδα θα είναι επίσης ξύλινα, αντίστοιχης ποιότητας ξύλου και χρωματισμού με τα αρχικά.

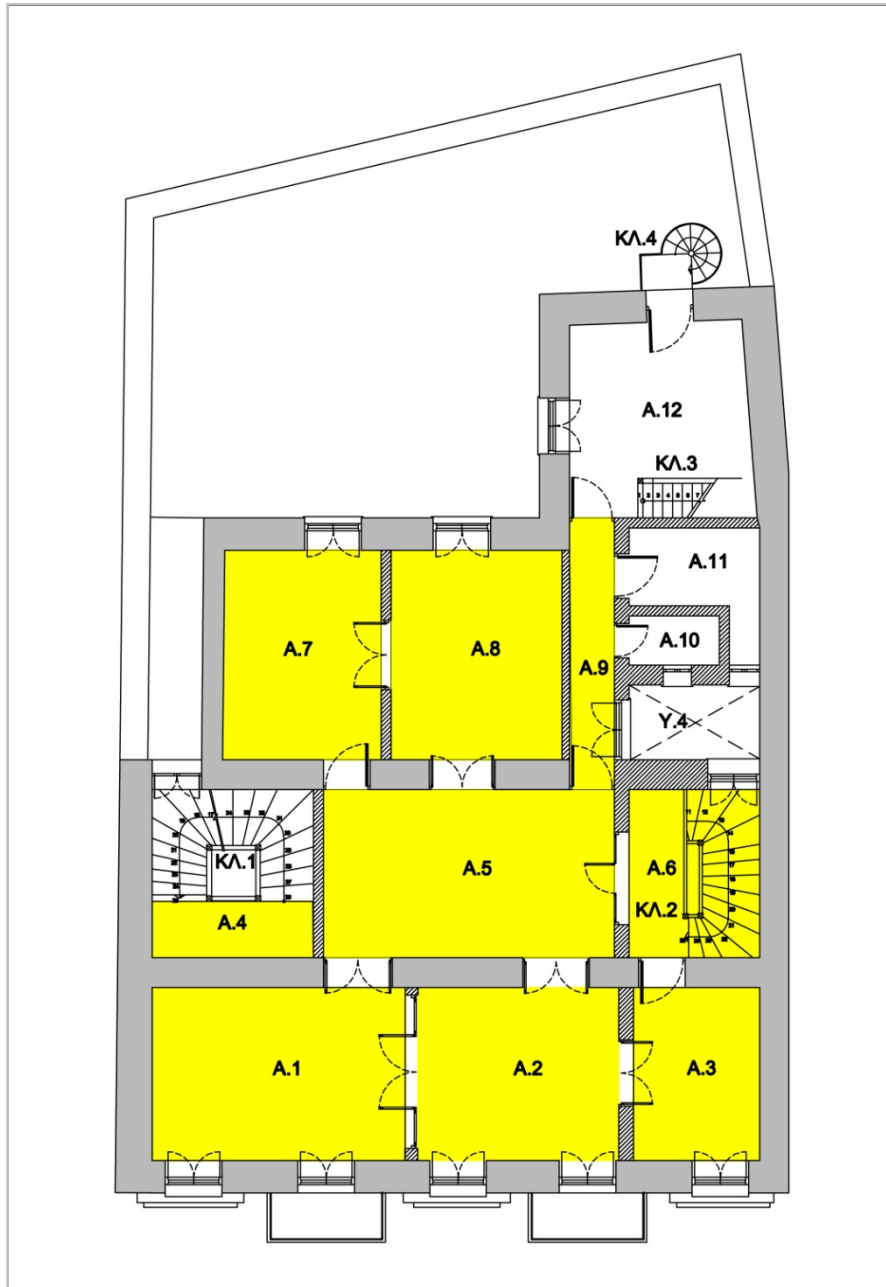
4. ΓΥΨΙΝΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ

4.1 Τεχνολογία κατασκευής και περιγραφή γύψινου διακόσμου

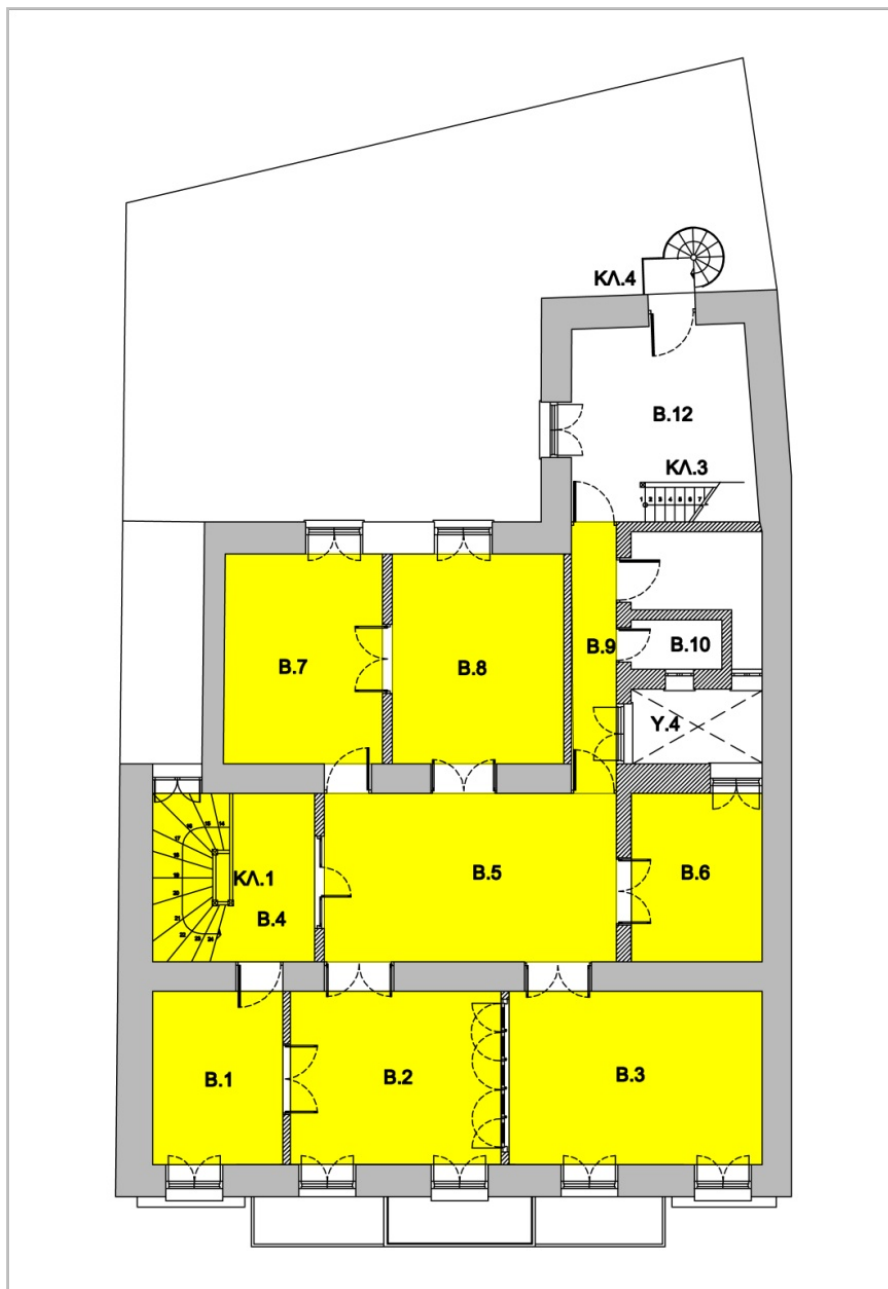
Γύψινα στοιχεία κοσμούν τις οροφές και το ανώτερο τμήμα των κυρίως δωματίων στην ισόγεια στάθμη, τον α' και τον β' όροφο, όπως φαίνεται στις εικόνες που ακολουθούν.

Εικόνα 99. Κάτοψη ισόγειου όπου με κίτρινο χρώμα σημειώνονται οι χώροι των οποίων οι οροφές και το ανώτερο τμήμα των τοίχων κοσμούνται με ανάγλυφα γύψινα διακοσμητικά.

Εικόνα 100. Κάτοψη α' ορόφου όπου με κίτρινο χρώμα σημειώνονται οι χώροι των οποίων οι οροφές και το ανώτερο τμήμα των τοίχων κοσμούνται από ανάγλυφα γύψινα διακοσμητικά.

Εικόνα 101. Κάτοψη β' ορόφου, όπου με κίτρινο χρώμα σημειώνονται οι χώροι των οποίων οι οροφές και το ανώτερο τμήμα των τοίχων κοσμούνται από ανάγλυφα γύψινα διακοσμητικά.

Όλα τα γύψινα ανάγλυφα διακοσμητικά είναι κατασκευασμένα από εξαιρετικής ποιότητας λευκή πλαστική γύψο (ένυδρο θειικό ασβέστιο - $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$) με τη μέθοδο της χύτευσης σε καλούπι και έχουν επικολληθεί στις οροφές και τους τοίχους με τη χρήση γύψου ως συγκολλητικού υλικού σε συνδυασμό με σιδερένιες καρφίδες.

Η πλαστική γύψος όταν διαβραχεί με νερό σχηματίζει αραιό πολτό, ο οποίος μορφοποιείται εύκολα και στερεοποιείται ταχύτατα. Η ταχύτητα πήξης εξαρτάται από την ποιότητα και την καθαρότητα της γύψου. Κατά την πήξη η θερμοκρασία του μείγματος αυξάνεται, ενώ παρατηρείται ελαφρά διόγκωση της μάζας, που φτάνει το 1%

του αρχικού όγκου μετά από 24 ώρες. Εξαιτίας της διόγκωσης αυτής η γύψος θεωρείται κατάλληλη για κατασκευή χυτών ανάγλυφων διακοσμητικών στοιχείων, καθώς καταλαμβάνει κάθε λεπτομέρεια. Τα διακοσμητικά αυτά κατασκευάζονται με τη βοήθεια εκμαγείων σε κατάλληλο σχήμα, στα οποία περιχύνεται ο πολτός. Μετά την αφαίρεση των καλουπιών, τα γύψινα στοιχεία επεξεργάζονται επιφανειακά με πολύ καθαρός γύψου για να εξομαλυνθούν τυχόν ανωμαλίες. Στην προκειμένη περίπτωση τα προκατασκευασμένα διακοσμητικά αφορούν σε διαφόρους τύπους με τρίγλυφα, ροζέτες, ρόδακες, κυμάτια, σιρίτια και συνθέσεις λουλουδιών, τα οποία προσαρμοσμένα σε συνδυασμούς και ενταγμένα σε γεωμετρικές χαράξεις παράγουν το τελικό αποτέλεσμα στον κάθε χώρο.

Οι μηχανικές αντοχές της πλαστικής γύψου είναι μικρές. Ομοίως αρκετά μικρή είναι και η επιφανειακή σκληρότητα. Για την αύξηση της αντοχής των διακοσμητικών κατασκευών προστίθενται στον πολύ ινώδεις ύλες όπως πριονίσματα ξύλων, τρίχες και άλλα παρόμοια υλικά. Εδώ χρησιμοποιήθηκε τζίβα.

Η γύψος είναι εξαιρετικά υγροσκοπική και διαλυτή στο νερό ακόμα και μετά τη σκλήρυνσή της. Για το λόγο αυτό αποφεύγεται η χρήση της σε εξωτερικό περιβάλλον, ενώ ακόμα και σε εσωτερικούς χώρους απαιτείται μόνωση της επιφάνειας, η οποία συνήθως γίνεται με το χρωματισμό των διακοσμητικών με χρωστική. Στην προκειμένη περίπτωση χρησιμοποιήθηκε λευκή ελαιοβαφή.

Πιο συγκεκριμένα:

Γύψινα διακοσμητικά στοιχεία κοσμούν τις οροφές και το ανώτερο τμήμα των τοίχων στα κύρια δωμάτια των τριών ορόφων, καθώς και τις οροφές των κλιμακοστασίων. Τα γύψινα διακοσμητικά αφορούν σε μεμονωμένες -ή σε συνδυασμούς περισσότερων- ταινίες (φρίζες) ποικίλων διαστάσεων, με επαναλαμβανόμενα μοτίβα με γεωμετρικά ή φυτικά σχέδια, που διατρέχουν το ανώτερο τμήμα των τοίχων και την οροφή.

Μία ή περισσότερες ταινίες που εφάπτονται μεταξύ τους, διατρέχουν το ανώτερο τμήμα των τοίχων έως και την περίμετρο της οροφής, καλύπτοντας την ένωση του τοίχου με την οροφή. Μία ή περισσότερες (έως και τρεις) ταινίες σε παράλληλη διάταξη περιγράφουν την ελεύθερη περίμετρο της οροφής.

Το κέντρο της οροφής κοσμείται από ροζέτα, ενώ ενίοτε μικρότερες ροζέτες ή μεμονωμένες συνθέσεις με φυτικά μοτίβα κοσμούν τις γωνίες της οροφής, συνδυαζόμενες με ταινίες.

Εικόνα 102. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.1.

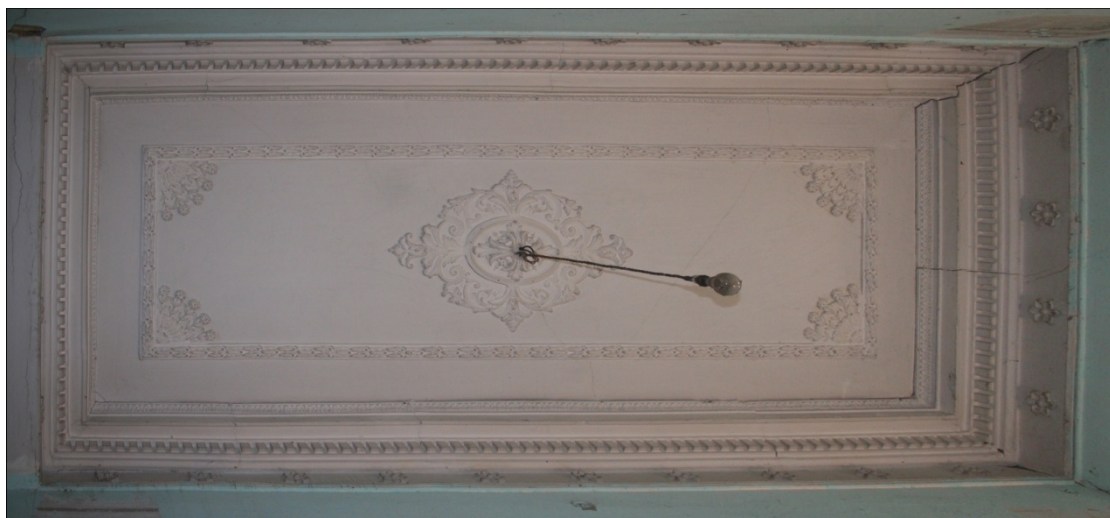
Εικόνα 103. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.2.

Εικόνα 104. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.3.

Εικόνα 105. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.4.

Εικόνα 106. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.5.

Εικόνα 107. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.6.

Εικόνα 108. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.7.

Εικόνα 7309. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.8.

Εικόνα 110. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.9.

Εικόνα 111. Α' όροφος - Χώρος Α.1.

Εικόνα 112. Α΄ όροφος - Χώρος Α.2.

Εικόνα 113. Α΄ όροφος - Χώρος Α.3.

Εικόνα 114. Α΄ όροφος - Χώρος Α.4 / Κλίμακα α΄ ορόφου ΚΛ.1.

Εικόνα 115. Α΄ όροφος - Χώρος Α.5.

Εικόνα 116. Α' όροφος - Χώρος Α.6.

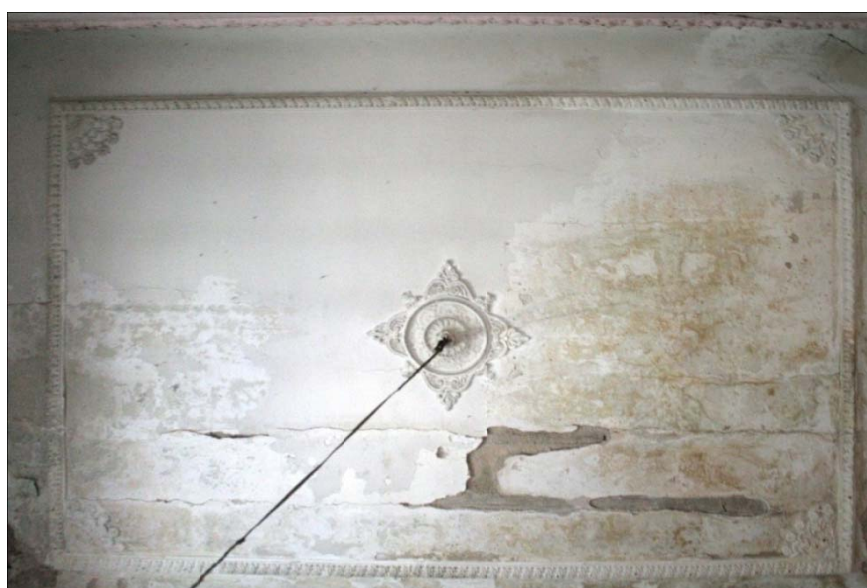
Εικόνα 117. Α' όροφος - Χώρος Α.7.

Εικόνα 118. Α' όροφος - Χώρος Α.8.

Εικόνα 119. Α' όροφος - Χώρος Α.9.

Εικόνα 120. Β' όροφος - Χώρος Β.1.

Εικόνα 121. Β' όροφος - Χώρος Β.2.

Εικόνα 122. Β' όροφος - Χώρος Β.3.

Εικόνα 123. Β' όροφος - Χώρος Β.4.

Εικόνα 124. Β' όροφος - Χώρος Β.5.

Εικόνα 125. Β' όροφος - Χώρος Β.6.

Εικόνα 126. Β' όροφος - Χώρος Β.7.

Εικόνα 127. Β' όροφος - Χώρος Β.8.

Εικόνα 128. Β' όροφος - Χώρος Β.9.

Εικόνα 129. Ισόγειο - Κλίμακα 1.

Εικόνα 130. Α' όροφος - Κλίμακα 2.

4.2 Κατάσταση διατήρησης γύψινου διακόσμου

Η πλειονότητα των υφιστάμενων γύψινων διακοσμητικών στοιχείων, τόσο στους τοίχους όσο και στις οροφές των δωματίων, διατηρούνται σε καλή κατάσταση. Τα χρωματικά στρώματα λευκής ελαιοβαφής λειτούργησαν προστατευτικά, κατά τόπους έχουν αποκολληθεί και έχει αποκαλυφθεί η αρχική επιφάνεια των γύψινων διακοσμητικών, ενώ σε πολλές περιπτώσεις έχουν ως αποτέλεσμα την αισθητή μείωση του βάθους του ανάγλυφου.

Κατά τόπους παρατηρούνται ίχνη σκουριάς με τη μορφή στιγμάτων που οφείλονται στη διάβρωση των σιδερένιων καρφίδων που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάρτηση των διακοσμητικών.

Εικόνα 131. Στίγματα σκουριάς από τις μεταλλικές καρφίδες ανάρτησης.

Σε πολλά σημεία τόσο στους τοίχους, όσο και στις οροφές των χώρων έχουν αποκολληθεί τμήματα του ανάγλυφου διακόσμου, όπως στους χώρους Β.3, Β.4, Β.5, Β.6, Β.7, Β.8 και Β.9 ή και ολόκληρα διακοσμητικά στοιχεία, όπως οι ροζέτες στους χώρους Β.3, Β.4, Β.7, Α.7 και ΙΣ.7, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις σώζεται το αποτύπωμα. Η αποκόλληση των τμημάτων αυτών πιθανότατα οφείλεται σε προβλήματα υγρασίας, όπως διαπιστώνεται από τα έντονα ίχνη στα αντίστοιχα τμήματα οροφών και τοίχων.

Εικόνα 132. Αποκολλήσεις τμημάτων του διακόσμου.

Κατά τόπους παρατηρούνται ρηγματώσεις και αποκλίσεις τμημάτων από την αρχική τους θέση με συνέπεια τα τμήματα αυτά να παρουσιάζουν ελάχιστη συνοχή με την οροφή.

Εικόνες 133,134. Επικίνδυνη αποκόλληση τμημάτων.

4.3 Προτάσεις συντήρησης γύψινου διακόσμου

Οι εργασίες συντήρησης του γύψινου διακόσμου θα εξαρτηθούν από τη διατήρηση ή μη των πατωμάτων-οροφών του κτηρίου. Στην περίπτωση της διατήρησής τους οι εργασίες συντήρησης των γύψινων μπορούν να πραγματοποιηθούν επί τόπου (*in situ*), αφού η γενικά καλή κατάσταση διατήρησής τους το επιτρέπει. Στην περίπτωση που δεν δύναται να παραμείνουν τα πατώματα-οροφές του κτηρίου, αλλά αυτά πρέπει να επανακατασκευαστούν για την ενίσχυση της στατικής επάρκειας του κτηρίου, ο γύψινος διάκοσμος θα πρέπει να αφαιρεθεί για να συντηρηθεί και να επανατοποθετηθεί μετά το πέρας των εργασιών αποκατάστασης. Οι εργασίες και στις δύο περιπτώσεις περιγράφονται αναλυτικά παρακάτω.

(Α) Εργασίες συντήρησης των γύψινων *in situ*

Για τον καθαρισμό των γύψινων διακοσμητικών στους τοίχους και τις οροφές των δωματίων των τριών ορόφων προτείνεται η χρήση επιθέματος απομάκρυνσης χρωματικών επιστρώσεων σε συνδυασμό με πητικούς διαλύτες και μηχανικά μέσα.

Ο γύψινος γλυπτός διάκοσμος, λόγω της θέσης του στο προστατευμένο από τις εξωτερικές διαβρωτικές συνθήκες εσωτερικό περιβάλλον, δεν παρουσιάζει προβλήματα αποδιοργάνωσης υλικού και κατά συνέπεια δεν απαιτούνται διαδικασίες στερέωσης.

Στις περιπτώσεις απώλειας μεγάλων ή μικρότερων τμημάτων του γύψινου γλυπτού διακόσμου, προτείνεται η συμπλήρωσή τους με λευκό γύψο υψηλής ποιότητας με χρήση αντιγράφων από αντίστοιχα σημεία του διακόσμου, που σώζονται σε καλή κατάσταση.

Οι εργασίες παρασκευής των εκμαγείων θα πραγματοποιηθούν in situ με χρήση λάστιχου σιλικόνης, το οποίο δύναται να αντιγράφει κάθε λεπτομέρεια και επιτρέπει την παρασκευή αριθμητικά περισσότερων πιστών αντιγράφων, γεγονός που θα δώσει την δυνατότητα συμπλήρωσης των διακοσμητικών συνθέσεων. Για την ενίσχυση της αντοχής της γύψου προτείνεται η χρήση ινωδών υλικών.

Για την προστασία της επιφάνειας προτείνεται η βαφή των γύψινων διακοσμητικών με ελαιοχρώματα.

Κατά τη διάρκεια των εργασιών διαμόρφωσης των χώρων και για την αποφυγή περεταίρω φθοράς, τα σωζόμενα γύψινα διακοσμητικά θα πρέπει να καλυφθούν με χημικά σταθερά υλικά, χωρίς τραχιά επιφάνεια, που να έχουν τη δυνατότητα απορρόφησης κραδασμών, όπως φύλλα αφρού πολυαιθυλενίου.

(B) Εργασίες συντήρησης των γύψινων με απομάκρυνση και επανατοποθέτησή τους

Στην περίπτωση καθαίρεσης και αντικατάστασης δαπέδων-οροφών, η κατάσταση διατήρησης των γύψινων διακοσμητικών επιτρέπει την αποκόλληση και την επανατοποθέτησή τους ύστερα από το πέρας των εργασιών αποκατάστασης του κτηρίου. Σε αυτή την περίπτωση και για λόγους ασφαλείας οι εργασίες συντήρησης θα εφαρμοστούν in situ στα καλύτερα σωζόμενα αντιπροσωπευτικά δείγματα των γύψινων διακοσμητικών (ροζέτες και μεμονωμένα διακοσμητικά μοτίβα, αλλά και σε τμήματα μήκους τουλάχιστον 1 μ. από κάθε γύψινο ανάγλυφο διακοσμητικό που διατρέχει οροφές και τοίχους) και θα παρασκευαστούν εκμαγεία, όπως περιγράφηκε παραπάνω, γεγονός που θα δώσει την δυνατότητα αναπαραγωγής τους. Οι εργασίες συντήρησης των υπόλοιπων διακοσμητικών δύνανται να εφαρμοστούν και μετά την αποκαθίλωσή τους.

Τα τμήματα των γύψινων διακοσμητικών θα μπορούν να επανατοποθετηθούν στις θέσεις τους μετά τις εργασίες κατασκευής των νέων οροφών, ενώ τις όποιες απώλειες θα γίνουν συμπληρώσεις βάσει των εκμαγείων, ώστε μετά το πέρας των εργασιών ο γύψινος διάκοσμος θα είναι πλήρης.

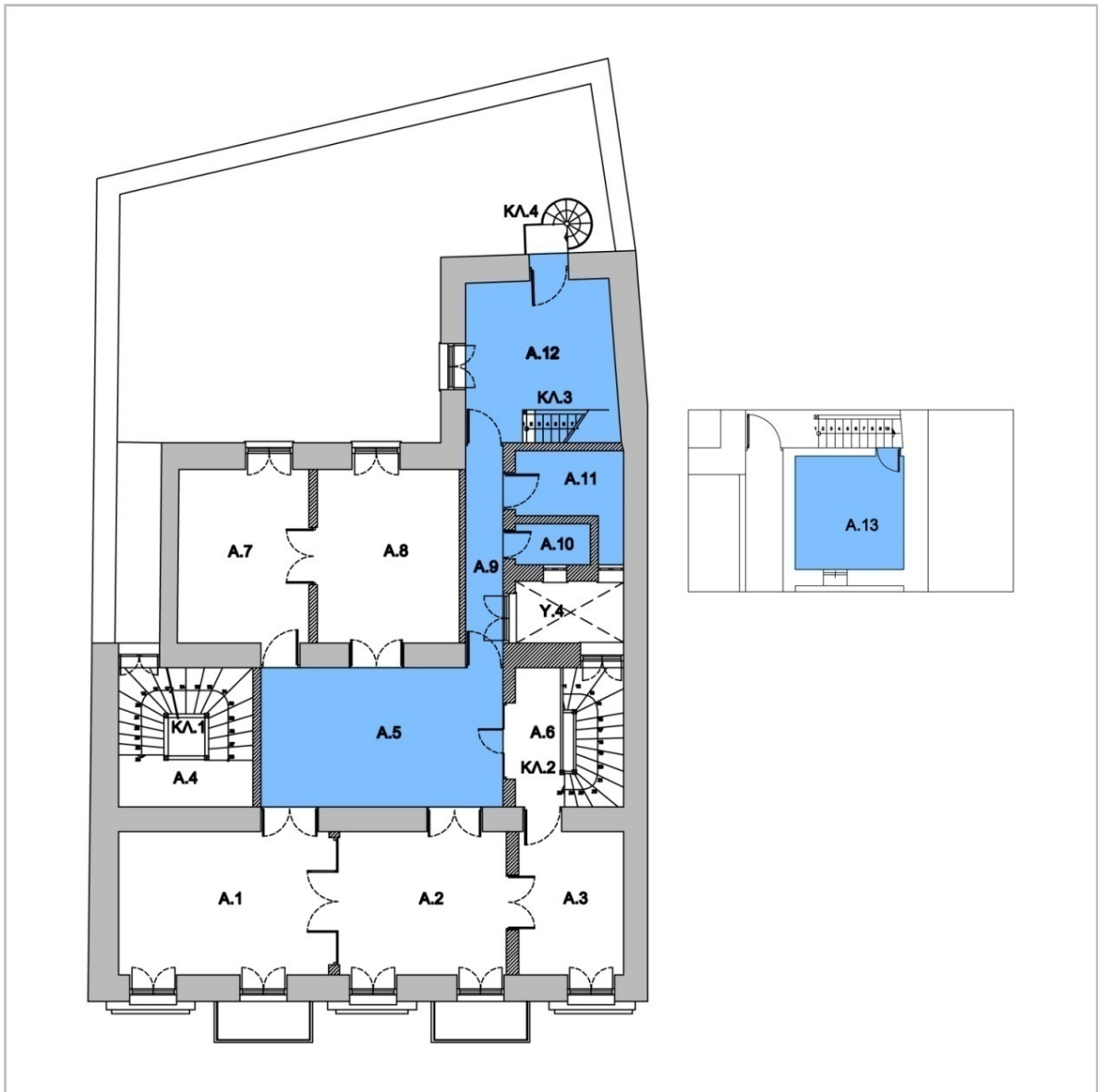
5. ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΑ ΠΛΑΚΙΔΙΑ ΔΑΠΕΔΩΝ

5.1 Τεχνολογία κατασκευής και περιγραφή διακοσμητικών πλακιδίων

Χειροποίητα τσιμεντοπλακίδια εντοπίζονται να κοσμούν δάπεδα των χώρων του ισογείου, καθώς και των α' και β' ορόφων.

Εικόνα 135. Κάτοψη Ισογείου, όπου με γαλάζιο χρώμα σημειώνονται οι χώροι των οποίων τα δάπεδα κοσμούνται με πλακίδια.

Εικόνα 136. Κάτοψη α' ορόφου, όπου με γαλάζιο χρώμα σημειώνονται οι χώροι των οποίων τα δάπεδα κοσμούνται με χειροποίητα τσιμεντοπλακίδια.

Εικόνα 137. Κάτοψη β' ορόφου, όπου με γαλάζιο χρώμα σημειώνονται οι χώροι των οποίων τα δάπεδα κοσμούνται με χειροποίητα τσιμεντοπλακίδια.

Τα χειροποίητα πλακίδια ή τσιμεντοπλακάκια παρασκευάζονται με πρώτη ύλη την άργιλο, που χρησιμοποιείται από την αρχαιότητα έως σήμερα για την επένδυση τοίχων και δαπέδων, αλλά και για τη διακόσμηση.

Η διαδικασία κατασκευής τους γίνεται χειρονακτικά, με συνέπεια να υπάρχουν ελαφρές αποκλίσεις στα πλακίδια. Το μείγμα που περιλαμβάνει λευκό τσιμέντο, μαρμαρόσκονη, λεπτόκοκκη άμμο και ορυκτές χρωστικές, χύνεται σε μεταλλικό καλούπι, στο οποίο βρίσκεται στερεωμένο το σχέδιο του πλακιδίου. Στη συνέχεια το καλούπι με το μείγμα πρεσάρεται σε χειροκίνητες συνήθως πρέσες και αφήνεται να στεγνώσει με φυσικό τρόπο σε 2-4 εβδομάδες. Έτσι το στρώμα χρωστικής αποτελεί τμήμα του πλακιδίου και όχι επίστρωση στην επιφάνεια. Η επιφάνεια τους τελειοποιείται με

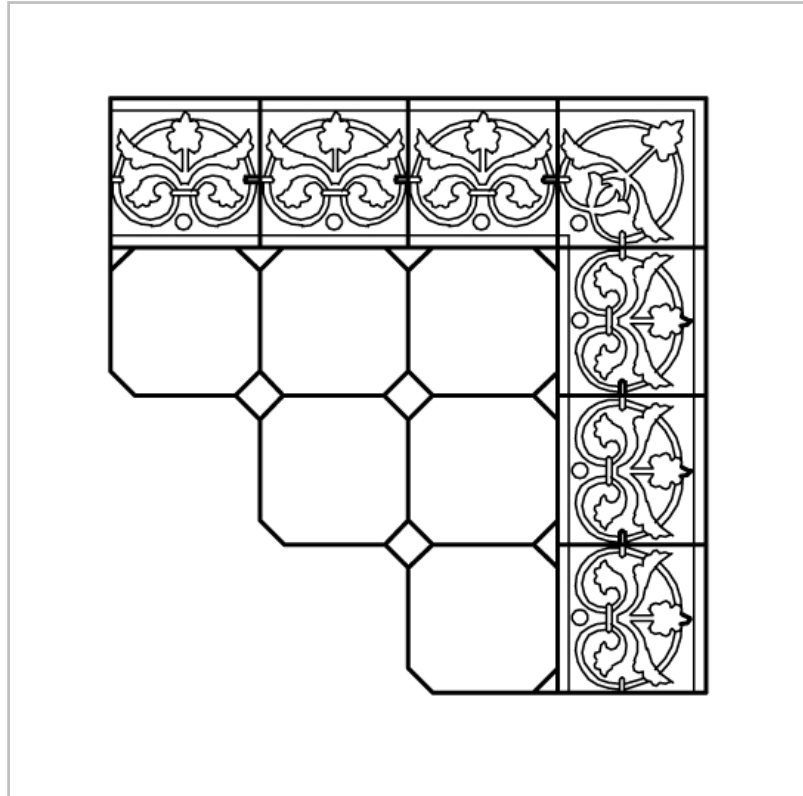
διάφορες τεχνικές όπως αμμοβολή ή στίλβωση, παραμένει όμως αρκετά πορώδης. Τοποθετούνται σε αλφαδιασμένο καθαρό υπόβαθρο. Πριν την τοποθέτηση με κονίαμα τα πλακίδια βυθίζονται σε δοχείο με νερό, ώστε να μην απορροφήσουν την υγρασία του κονιάματος.

Τα τσιμεντοπλακίδια εμφανίστηκαν στα τέλη του 19ου αιώνα στη Νότια Γαλλία και από εκεί έγιναν δημοφιλή σε πολλές χώρες της Νότιας Αμερικής και της Ευρώπης. Κοσμούν δάπεδα και τοίχους πολλών σημαντικών δημόσιων κτηρίων και παλατιών, ενώ απαντώνται σε πολλά νεοκλασικά και εκλεκτικιστικά κτήρια της Αθήνας. Σε οικίες συνήθως εφαρμόζονται στα κύρια δωμάτια με τη μορφή «χαλιού», αλλά και στην κουζίνα, το λουτρό, ακόμη και σε βεράντες.

Πιο συγκεκριμένα:

Όλα τα πλακίδια του κτηρίου έχουν ματ υφή, φέρουν διακόσμηση με γεωμετρικά σχήματα από 2 ή περισσότερα χρώματα με το λευκό φόντο να συμμετέχει στη σύνθεση και είναι τοποθετημένα με τη μορφή «χαλιού» με ελάχιστο, έως μηδενικό αρμό και κονίαμα ως συνδετικό υλικό. Στο μεγαλύτερο μέρος της επιφάνειας, στο κέντρο του δωματίου τοποθετούνται πλακίδια με ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο. Το τμήμα αυτό περιγράφεται από μια ή δύο σειρές πλακιδίων που σχηματίζουν μια συνεχόμενη ταινία, η οποία απαρτίζεται από 4 ή 8 πλακίδια αντίστοιχα, που φέρουν μοτίβο κατάλληλο για τοποθέτηση στις γωνίες, ενώ τα ενδιάμεσα σε αυτά τμήματα της ταινίας σχηματίζονται από 1 ή 4 πλακίδια με το ίδιο επαναλαμβανόμενο μοτίβο τοποθετημένο με κατάλληλο προσανατολισμό. Το «χαλί» καταλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα του χώρου, ενώ για την κάλυψη του τμήματος του δαπέδου που απομένει ως την επιφάνεια των τοίχων (συνήθως ίσο ή μικρότερο από 1 σειρά πλακιδίων) περιμετρικά χρησιμοποιούνται μονόχρωμα λευκά πλακίδια κομμένα στην κατάλληλη διάσταση. Το ίδιο πλακίδιο διαιρεμένο σε 2 ίσα τμήματα χρησιμοποιείται και ως στοιχείο σύνδεσης τοιχοποιίας – δαπέδου (σοβατεπί).

Εξαιρέση αποτελούν τα λουτρά, τα δώματα και ο αύλειος χώρος, που καλύπτονται από μονόχρωμα πλακίδια λευκού ή λευκού και κόκκινου χρώματος. Το μεγαλύτερο τμήμα του αύλειου χώρου στην ισόγεια στάθμη κοσμείται από μονόχρωμες τσιμέντινες πλάκες λευκού και κόκκινου χρώματος διαστάσεων 30x30 εκ.

Εικόνα 138. Ισόγεια στάθμη – Χώροι ΙΣ.1, ΙΣ.3 και ΙΣ5, σχεδιαστική αναπαράσταση.

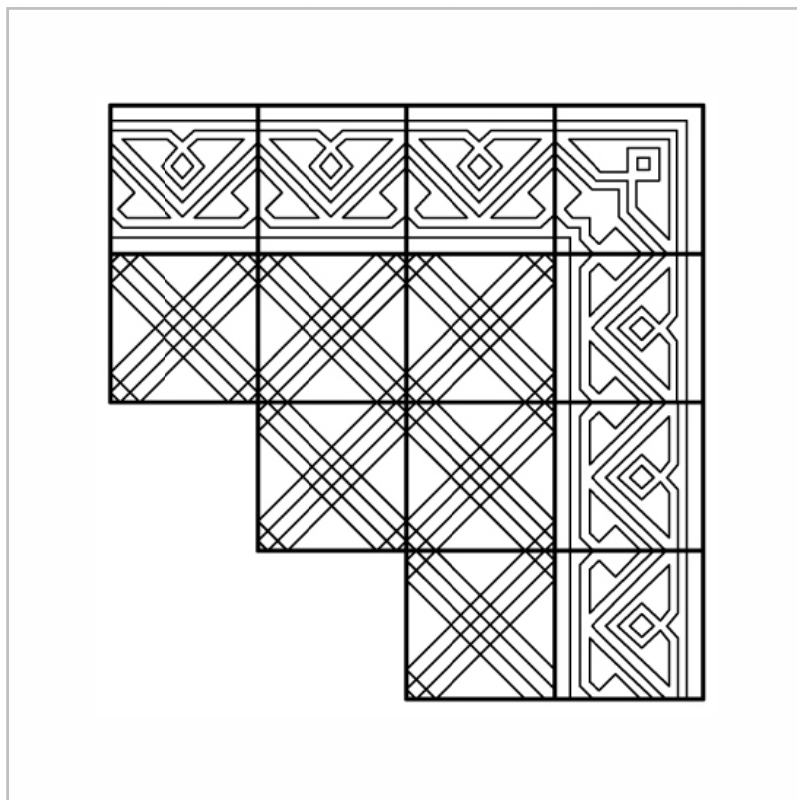
Εικόνα 139. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.1.

Εικόνα 140. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.3.

Εικόνα 141. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.5.

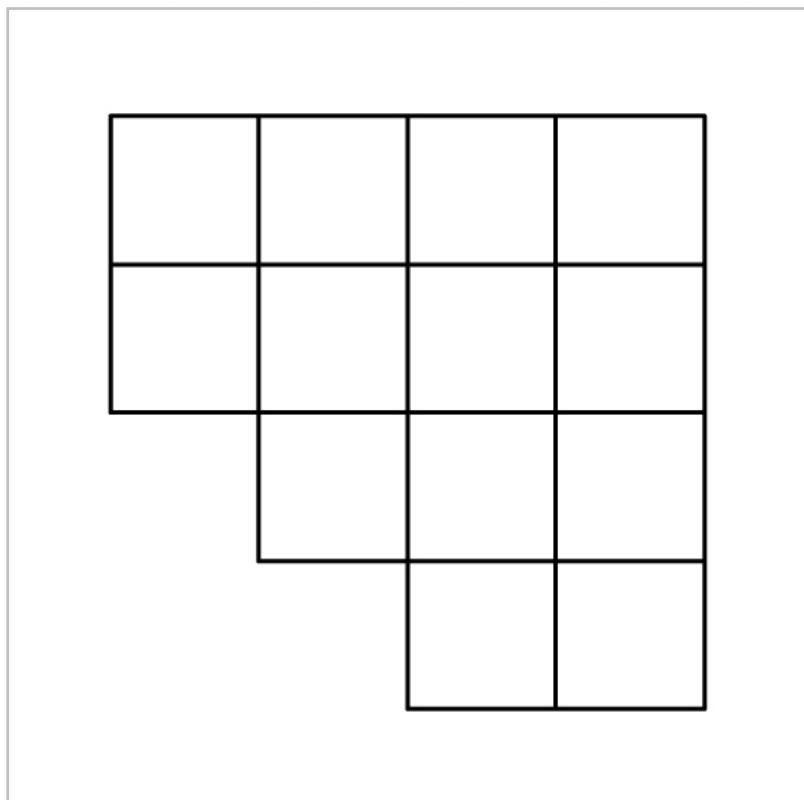
Εικόνα 142. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.6 και Α΄ όροφος - Χώρος Α.5, σχεδιαστική αναπαράσταση.

Εικόνα 143. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.6.

Εικόνα 144. Α΄ όροφος - Χώρος Α.5.

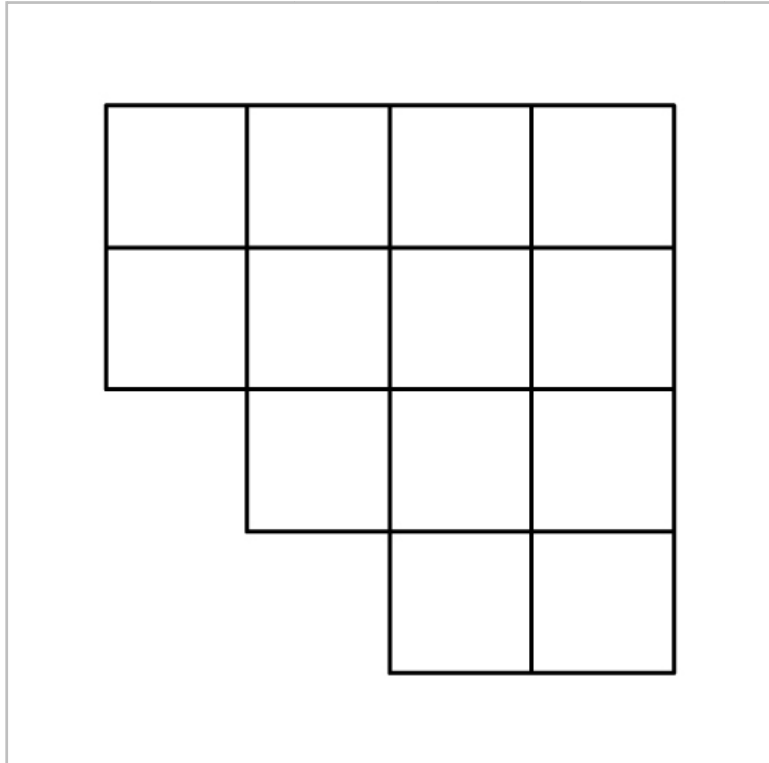
Εικόνα 145. Ισόγεια στάθμη - Χώροι ΙΣ.9, και ΙΣ.12, σχεδιαστική αναπαράσταση.

Εικόνα 146. Ισόγεια στάθμη – Χώρος ΙΣ.9.

Εικόνα 147. Ισόγεια στάθμη – Χώρος ΙΣ.12

Εικόνα 148. Ισόγεια στάθμη - Χώροι ΙΣ.10, ΙΣ.11, και ΙΣ.13, σχεδιαστική αναπαράσταση.

Εικόνες 149,150. Ισόγεια στάθμη – Χώροι ΙΣ.10 και ΙΣ.11 αντίστοιχα.

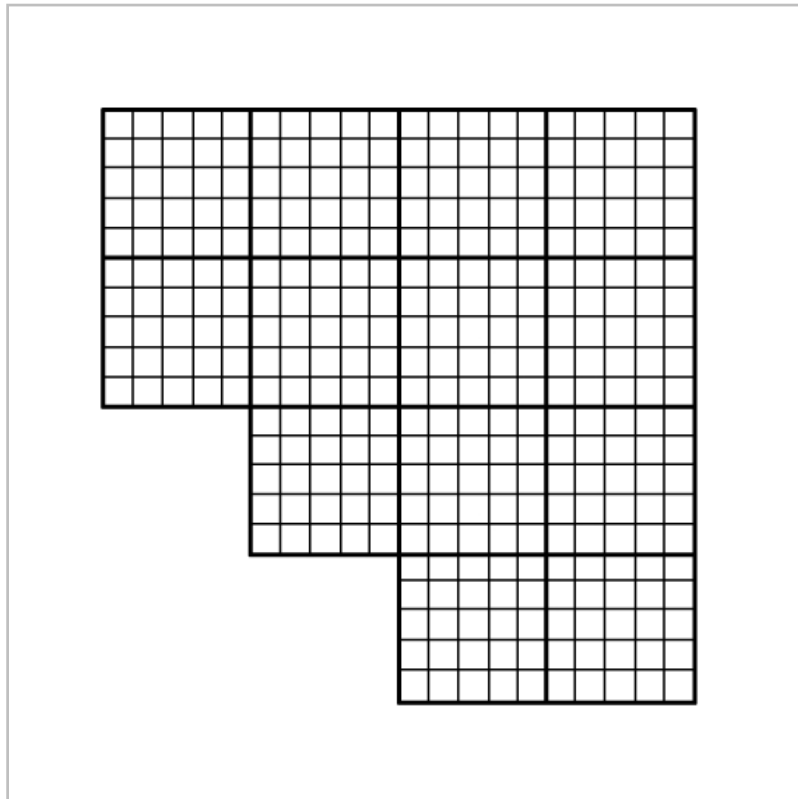
Εικόνα 151. Ισόγεια στάθμη - Χώρος ΙΣ.13.

Εικόνες 152,153. Α' όροφος – Χώροι Α.10 και Α.11 αντίστοιχα.

Εικόνα 154. Α΄ όροφος - Χώρος Α.13.

Εικόνα 155. Α΄ όροφος - Χώροι Α.9, και Α.12 και Β΄ όροφος - Χώροι Β.9, Β.10, Β.11, Β.12 και Β.13 σχεδιαστική αναπαράσταση.

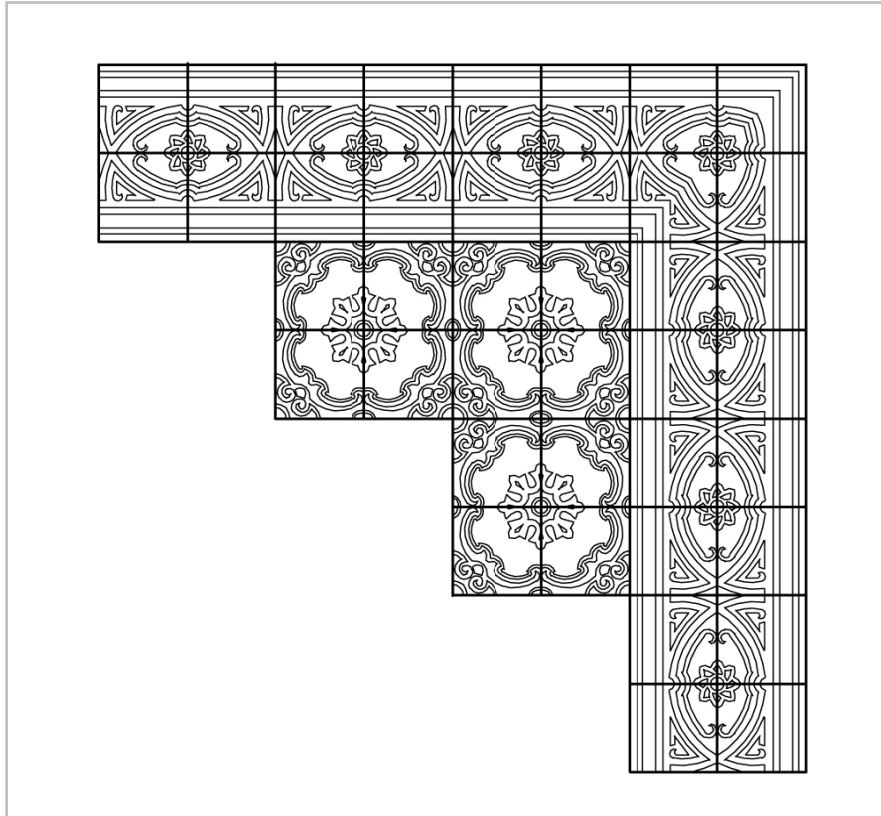
Εικόνα 156. Α' όροφος - Χώρος Α.9.

Εικόνα 157. Α' όροφος - Χώρος Α.12.

Εικόνες 158,159,160,161. Β' όροφος - Χώροι Β.9, Β.10, Β.11, Β.12 και Β.13 αντίστοιχα.

Εικόνα 162. Β' όροφος - Χώρος Β.5, σχεδιαστική αναπαράσταση.

Εικόνα 163. Β' όροφος - Χώρος Β.5.

Εικόνες 164,165. Ο αύλειος χώρος.

5.2 Κατάσταση διατήρησης διακοσμητικών πλακιδίων

Η πλειονότητα των τσιμεντοπλακιδίων διατηρούνται σε πολύ καλή κατάσταση. Το γεγονός αυτό οφείλεται τόσο στον τρόπο κατασκευής τους, που επιτρέπει τη μακρόχρονη διατήρηση των χρωμάτων, όσο και στο γεγονός ότι κατά πλειονότητα αφορούν σε δάπεδα εσωτερικών ή στεγασμένων χώρων με εξαίρεση τον αύλειο χώρο στη δυτική πλευρά του κτηρίου στην ισόγεια στάθμη, αλλά και στην μακρόχρονη εγκατάλειψη του κτηρίου, που είχε ως αποτέλεσμα την μη χρήση τους για σειρά ετών.

Στρώμα επικαθήσεων μεταβλητού πάχους καλύπτει τα δάπεδα σε όλους τους χώρους και αφορά κυρίως σε χαλαρές επικαθήσεις σκόνης, διαλυτά άλατα, αλλά και υπολείμματα δομικών υλικών, περιττώματα πτηνών και ακαθαρσίες από την ανθρώπινη δραστηριότητα.

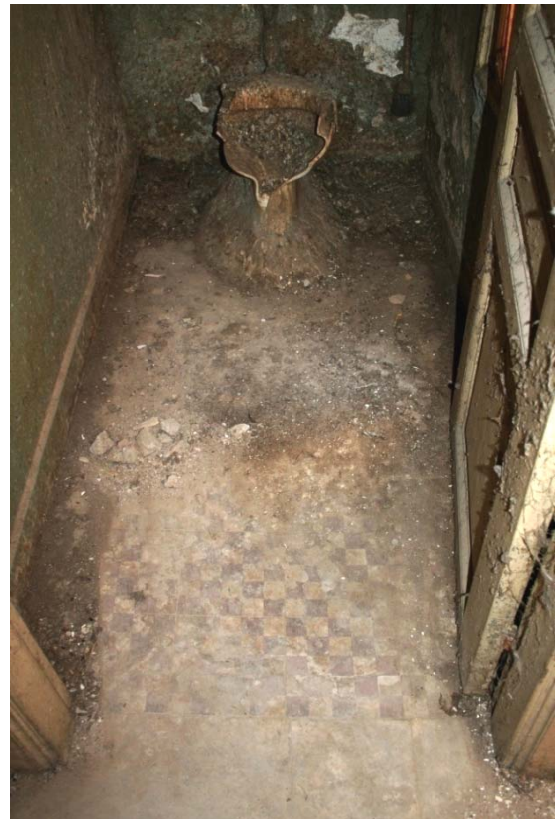

Εικόνα 166. Υπολείμματα δομικών υλικών και άλλες επικαθήσεις στα πλακίδια των δαπέδων.

Στους χώρους ΙΣ.9, ΙΣ.10, Α.10 και Α.11 τοποθετήθηκε μεταγενέστερα πλαστική επίστρωση.

Εικόνα 167. Μεταγενέστερη επίστρωση του δαπέδου του χώρου ΙΣ.9 με πλαστικό.

Εικόνα 168. Επικαθήσεις από περιττώματα πτηνών στο λουτρό του β' ορόφου.

Στον αύλειο χώρο εντοπίζονται περιττώματα πτηνών και αυτοφυής βλάστηση.

Εικόνα 169. Αυτοφυής βλάστηση ανάμεσα στα πλακίδια του αύλειου χώρου.

Θραύσεις παρατηρούνται σε μεγάλη έκταση στα λουτρά των τριών ορόφων, ενώ θραύσεις σε μικρότερη έκταση παρατηρούνται στην πλειονότητα των χώρων. Στην ισόγεια στάθμη παρατηρείται απουσία πλακιδίων που οφείλεται στη διενέργεια ερευνητικών τομών, ενώ κατά πλειονότητα τα πλακίδια που αφαιρέθηκαν βρίσκονται ακέραια εντός των δωματίων.

Εικόνα 170. Αποκόλληση πλακιδίων κατά τη διενέργεια ερευνητικών τομών.

Εικόνα 171. Εκτεταμένες θραύσεις στα πλακίδια του λουτρού στην ισόγεια στάθμη.

Στο χώρο ΙΣ.6 παρατηρείται διαφορετική τοποθέτηση (περιστροφή) τεσσάρων εκ των πλακιδίων της περιμετρικής ταινίας.

Εικόνα 172. Ισόγεια στάθμη – Χώρος ΙΣ.6, λεπτομέρεια λανθασμένης επανατοποθέτησης των πλακιδίων.

5.3 Προτάσεις συντήρησης διακοσμητικών πλακιδίων

Αρχικά προτείνεται η απομάκρυνση των στερεών επικαθήσεων και ο μηχανικός καθαρισμός όλων των δαπέδων με μαλακές βούρτσες και απιονισμένο νερό.

Για τον καθαρισμό τυχόν λεκέδων που θα παρουσιαστούν μετά τον καθαρισμό των επικαθήσεων προτείνεται η χρήση επιθεμάτων σε υδατικό διάλυμα συμπλόκου άλατος του νατρίου (EDTA) ή πάστα Mora.

Για την απομάκρυνση τυχών προϊόντων διάβρωσης του σιδήρου από τα πλακίδια του αύλειου χώρου προτείνεται η χρήση αραιού διαλύματος θειογλυκολικού οξέως σε επίθεμα κυτταρίνης. Για τον καθαρισμό των βιολογικών επικαθήσεων προτείνεται η χρήση ήπιων βιοκτόνων.

Για την αφαίρεση των διαλυτών αλάτων προτείνεται η χρήση επιθέματος αφαλάτωσης, ενδεικτικού τύπου Remmers Desalting Agent (μείγμα μπετονίτη, κυτταρίνης, χαλαζία και ελαφρόπετρας) ή Kremer Abrocel (100% κυτταρίνη) σε μείγμα με απιονισμένο νερό. Το επίθεμα τοποθετείται στο βρεγμένο, με απιονισμένο νερό, δάπεδο, καλύπτεται με μεμβράνη για την αποφυγή γρήγορης εξάτμισης του νερού και αφήνεται να δράσει για 3 εβδομάδες. Έπειτα αφαιρείται και η διαδικασία επαναλαμβάνεται μια ή περισσότερες φορές ακόμα, ανάλογα με τα αποτελέσματα.

Όσον αφορά στα πλακίδια που έχουν υποστεί εκτεταμένες θραύσεις προτείνεται η αντικατάστασή τους με νέα αντίστοιχα πλακίδια, κατασκευασμένα με την ίδια τεχνική. Η τοποθέτηση των πλακιδίων και η πλήρωση των αρμών θα πραγματοποιηθεί με κονίαμα, το οποίο θα αποτελείται από λευκό τσιμέντο Δανίας (ενδεικτικού τύπου Portland ή ισοδύναμου) και ασβεστιτική παιπάλη, σε αναλογία 1:1.

Έπειτα από την ολοκλήρωση των παραπάνω προτείνεται η εφαρμογή κατάλληλου υλικού με στόχο την μόνωση της επιφάνειας από τη διάχυση υλικών όπως νερό, λίπη, πετρέλαιο κ.ά. στους πόρους των πλακιδίων και την αποφυγή δημιουργίας νέων λεκέδων. Το μονωτικό αυτό υλικό ενδεικτικού τύπου Remmers Funcosil AG θα πρέπει να έχει πολύ καλή ικανότητα διείσδυσης στους πόρους των τσιμεντοπλακιδίων, να μην αλλοιώνει τη δομή, τη στιλπνότητα και τα χρώματα της επιφάνειας, να παρέχει αδιαβροχοποίηση και να μην αλλοιώνεται από την υπεριώδη ακτινοβολία και τις καιρικές συνθήκες, καθώς η εφαρμογή του αφορά και στα πλακίδια που βρίσκονται στις εξωτερικές βεράντες του κτηρίου.

Εάν μετά την εφαρμογή χρειαστεί ή εφαρμογή τοπικά οργανικών διαλυτών, όπως αιθυλική αλκοόλη, white spirit ή άλλα διαλυτικά ρητινών για την αφαίρεση λεκέδων, το μονωτικό υλικό θα πρέπει να εφαρμοστεί ξανά τοπικά. Έπειτα από τη μόνωση της επιφάνειας η καθαριότητα του δαπέδου θα πραγματοποιείται με μη όξινα συνήθη απορρυπαντικά.

Στην **περίπτωση καθαίρεσης και αντικατάστασης δαπέδων - οροφών**, η κατάσταση διατήρησης των πλακιδίων επιτρέπει την αποκόλληση και την επανατοποθέτησή τους ύστερα από το πέρας των εργασιών αποκατάστασης του κτηρίου. Οι εργασίες συντήρησης, όπως ακριβώς περιγράφονται παραπάνω, θα πραγματοποιηθούν σε εργαστήριο εκτός του κτηρίου και μετά την κατασκευή των δαπέδων θα γίνει επανατοποθέτησή τους με κονίαμα. Η πλήρωση των αρμών θα πραγματοποιηθεί με κονίαμα, το οποίο θα αποτελείται από λευκό τσιμέντο Δανίας (ενδεικτικού τύπου Portland ή ισοδύναμου) και ασβεστιτική παιπάλη, σε αναλογία 1:1.

Σε περίπτωση θραύσης πλακιδίων θα πραγματοποιηθεί η αντικατάστασή τους με νέα αντίστοιχα πλακίδια, κατασκευασμένα με την ίδια τεχνική. Η εκ νέου τοποθέτηση των πλακιδίων και η πλήρωση των αρμών θα πραγματοποιηθεί με το ίδιο κονίαμα, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως.

6. ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

6.1 Τεχνολογία κατασκευής και περιγραφή μεταλλικών στοιχείων

Μεταλλικά στοιχεία απαντώνται στις εξωτερικές όψεις του κτηρίου και αφορούν στα σιδηρά προστατευτικά κιγκλιδώματα στους εξώστες του α΄ και β΄ ορόφου και στις θύρες εισόδου του ισογείου, καθώς και στο εξωτερικό κλιμακοστάσιο (σκάλα υπηρεσίας), που συνδέει τους ορόφους με το δώμα.

Η ευρεία χρήση του σιδήρου στις κατασκευές οφείλεται στις πολύ καλές μηχανικές του ιδιότητες, στην οικονομική κατεργασία του και στην αφθονία του μεταλλεύματος στη φύση.

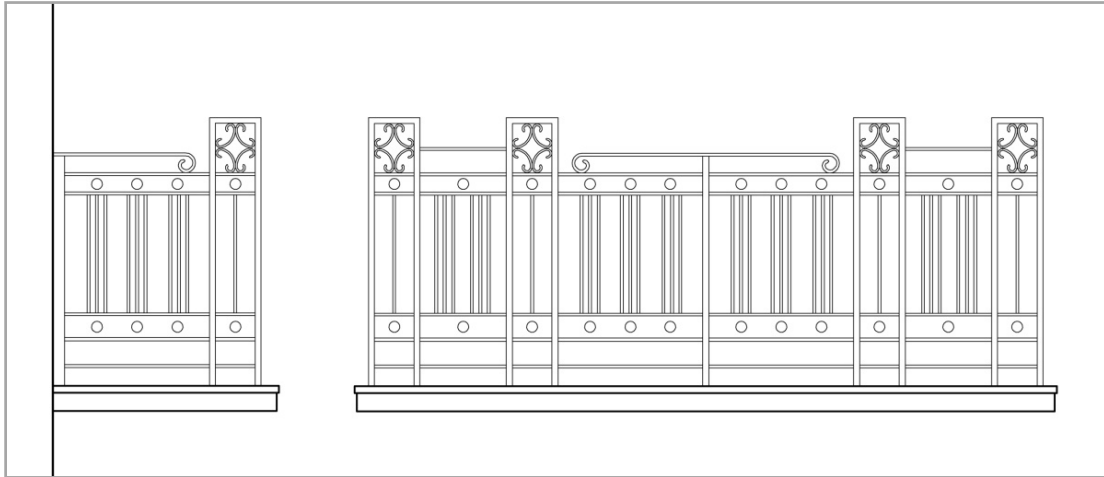
Στο εμπόριο απαντά σε τρεις μορφές: το χυτοσίδηρο, το σφυρήλατο σίδηρο και το χάλυβα, κράματα του σιδήρου με άνθρακα, τα οποία διαφέρουν κυρίως στο ποσοστό του άνθρακα, γεγονός που προσδιορίζει τις ιδιότητές τους. Από το εμπλουτισμένο μέταλλευμα παράγεται αρχικά ο χυτοσίδηρος και στη συνέχεια, ο σφυρήλατος σίδηρος ή ο χάλυβας.

Πιο συγκεκριμένα:

Οι εξώστες των α΄ και β΄ ορόφων φέρουν προστατευτικά σιδηρά καρφωτά κιγκλιδώματα, χαρακτηριστικά της περιόδου του μεσοπολέμου από χυτό και σφυρήλατο σίδηρο.

Εικόνα 173,174. Προστατευτικά σιδηρά κιγκλιδώματα στους εξώστες των ορόφων.

Εικόνα 175. Προστατευτικά σιδηρά κιγκλιδώματα στους εξώστες των ορόφων, σχεδιαστική αναπαράσταση.

Οι υαλοπίνακες των θυρών εισόδου στις κατοικίες, που βρίσκονται στην ισόγεια στάθμη, φέρουν στις εξωτερικές όψεις προστατευτικά κιγκλιδώματα απλής γραμμικής μορφής από χυτό σίδηρο.

Εικόνα 176,177,178. Προστατευτικά σιδηρά κιγκλιδώματα στους υαλοπίνακες των θυρών εισόδου στην ισόγεια στάθμη.

Το εξωτερικό κυκλικό κλιμακοστάσιο (σκάλα υπηρεσίας) που συνδέει τους ορόφους με το δώμα αφορά σε μεταλλική κατασκευή από χυτό και σφυρήλατο σίδηρο και αποτελείται από βαθμίδες και προστατευτικό κιγκλιδώμα, ενώ στο επίπεδο των ορόφων σχηματίζεται μικρός εξώστης.

Εικόνα 179. Το εξωτερικό κλιμακοστάσιο (σκάλα υπηρεσίας) στη δυτική όψη του κτηρίου.

Στο νότιο τοίχο των χώρων ΙΣ.1, ΙΣ.3 και ΙΣ.5 της ισόγειας στάθμης, όπου οι εισοδοί των τριών ορόφων, βρίσκονται οι μετρητές του ηλεκτρικού ρεύματος των αντίστοιχων κατοικιών. Το εξωτερικό κέλυφος των μετρητών είναι κατασκευασμένο από σιδηρά μέρη. Οι μετρητές αποτελούνται από δύο συσκευές που συνδέονται με σιδερένια σωλήνα.

Η κατώτερη συσκευή είναι όμοια στους τρεις χώρους και αποτελείται από δύο μέρη. Στο άνω μέρος και στο ανώτερο τμήμα του φέρει ένθετο πλακίδιο από κράμα χαλκού με έκτυπη την ένδειξη «Η.Ε.Δ.» και ένα πενταψήφιο αριθμό (33005, 33559 και 33050). Αμέσως παρακάτω, στο κεντρικό τμήμα του άνω μέρους βρίσκεται ανάγλυφη επιγραφή «ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ» γύρω από κύκλο που περιγράφει τα αρχικά «ΗΕΔ». Το κάτω μέρος της συσκευής φέρει ανάγλυφη επιγραφή «SIEMENS LONDON, I – M – 15, BOX 1250», που πιθανότατα αναφέρονται στην εταιρεία, τον τόπο κατασκευής και τον τύπο της συσκευής.

Εικόνα 180,181,182. Η κατώτερη συσκευή μέτρησης του ηλεκτρικού ρεύματος στους χώρους ΙΣ.1, ΙΣ.3 και ΙΣ.5 αντίστοιχα.

Η ανώτερη συσκευή στους τρεις χώρους διαφέρει τόσο ως προς τη χρονολόγηση, όσο και ως προς τα υλικά κατασκευής. Στο χώρο ΙΣ.1 βρίσκεται σύγχρονος μετρητής της ΔΕΗ από πλαστικό. Στο χώρο ΙΣ.3 βρίσκεται συσκευή από σίδηρο με τα γράμματα «Η», «Ε» και «Δ» εγγεγραμμένα σε κύκλο. Στο χώρο ΙΣ.5 βρίσκεται έταιρη συσκευή με σιδηρό κέλυφος. Στο μέσον της συσκευής βρίσκεται μεταλλική πινακίδα με την ένδειξη: «*Cir POUR LA FABRICATION DES COMPTEURS ET MATERIEL D' USINES A GAZ MONTRouGE SEINE COMPTEUR ABT MONORHASE BREVETE S. G. D. G. C AMP 230 1 VOTS 2 MIS 50 2166856 POUR VAULT 0.8*». Οι τρεις συσκευές φέρουν ένθετα πλακίδια από κράμα χαλκού με έκτυπο έναν πενταψήφιο αριθμό.

Εικόνα 183,184,185. Η ανώτερη συσκευή μέτρησης του ηλεκτρικού ρεύματος στους χώρους ΙΣ.1, ΙΣ.3 και ΙΣ.5 αντίστοιχα.

6.2 Κατάσταση διατήρησης μεταλλικών στοιχείων

Οι μεταλλικές κατασκευές που χρησιμοποιήθηκαν στο κτήριο διατηρούνται κατά πλειονότητα σε καλή κατάσταση.

Επιφανειακά παρατηρούνται επικαθήσεις σκόνης, αιθάλης και εκδορές από το ευρύτερο περιβάλλον και την ανθρώπινη δραστηριότητα και ακαθαρσίες πτηνών.

Οξειδία του μονοσθενούς σιδήρου έως και επιτετραοξείδια, που συνιστούν τη γνωστή σκουριά, εντοπίζονται σε μεγαλύτερη έκταση σε όλες τις σιδηρές κατασκευές ύστερα από την εξασθένηση των επικαλυπτικών μέσων, όπως οι επάλληλοι ελαιοχρωματισμοί, λόγω της χρήσης και της συνεχούς δράσης των περιβαλλοντικών συνθηκών, ενώ η κατά τόπους μη αλλοιωμένη χρωματική επιφάνεια δρα προστατευτικά. Κατά τόπους και σε μικρότερη έκταση εντοπίζεται το προστατευτικό σταθερό μαύρο επιτεταρτοξείδιο του σιδήρου.

Εικόνες 186,187. Το εξωτερικό κλιμακοστάσιο (σκάλα υπηρεσίας) στη δυτική όψη του κτηρίου, λεπτομέρειες.

Εικόνα 188. Προστατευτικό σιδηρό κιγκλίδωμα στον εξώστη του β' ορόφου, λεπτομέρεια.

Οξειδία του μονοσθενούς σιδήρου έως και επιτετραοξειδία εντοπίζονται σε μικρότερη έκταση στα σιδηρά μέρη των συσκευών μέτρησης του ηλεκτρικού ρεύματος, όπου έχουν εξασθενήσει οι επάλληλοι ελαιοχρωματισμοί.

Τα ένθετα πλακίδια από κράμα χαλκού διατηρούνται σε πολύ καλή κατάσταση, ενώ επιφανειακά παρατηρούνται χαλαρές επικαθίσεις σκόνης.

6.3 Προτάσεις συντήρησης μεταλλικών στοιχείων

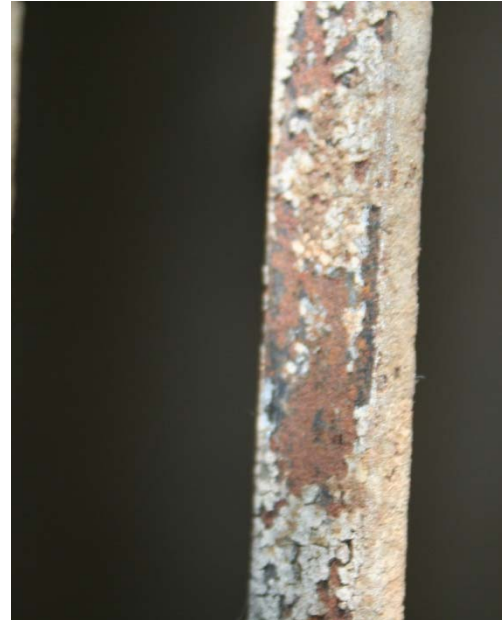
Αρχικά προτείνεται ο καθαρισμός των σιδηρών κατασκευών με χρήση επιθέματος απομάκρυνσης των υπολειμμάτων χρωματικών επιστρώσεων και σε συνδυασμό με πτητικούς διαλύτες.

Ύστερα από την αφαίρεση των παραπάνω, η απομάκρυνση των προϊόντων διάβρωσης θα πραγματοποιηθεί με ήπια μηχανικά μέσα.

Η σταθεροποίηση του σιδήρου θα πραγματοποιηθεί με κατάλληλα ρυθμισμένο πτητικό διάλυμα με βάση το ταννικό οξύ (2,5% κ.ό.) σε επάλληλες επιστρώσεις.

Για την τελική αισθητική αποκατάσταση και προστασία προτείνεται η εφαρμογή αντισκωριακής βάσης επιτεταρτοξειδίου του μολύβδου (Pb_3O_4), κοινώς μίνιο, σε επάλληλες στρώσεις και η επίχριση με χρωματικό στρώμα υψηλής αντοχής (βερνικόχρωμα). Ύστερα από τα δείγματα καθαρισμού που πραγματοποιήθηκαν στο προστατευτικό κιγκλίδωμα του εξώστη του β' ορόφου, καθώς και στο προστατευτικό

κιγκλίδωμα του υαλοπίνακα στην εξωτερική θύρα εισόδου στο χώρο ΙΣ.1 διαπιστώθηκε ότι κάτω από το υπόλευκο χρώμα υπάρχουν ίχνη μαύρου χρώματος.

Εικόνες 189,190. Δείγματα καθαρισμού στο προστατευτικό κιγκλίδωμα του εξώστη του β' ορόφου και στη θύρα εισόδου στο χώρο ΙΣ.1 αντίστοιχα.

Ως προς τους μετρητές κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος προτείνεται η απεγκατάστασή τους και η διατήρησή τους σε κατάλληλο χώρο του κτηρίου μετά τη συντήρησή τους και την τελική διαμόρφωση των χώρων.

Για τον καθαρισμό των πλακιδίων κράματος χαλκού προτείνεται η χρήση ήπιων μηχανικών μέσων με πτητικούς διαλύτες. Για την τελική αισθητική αποκατάσταση και προστασία προτείνεται η χρήση αραιού βερνικιού ακρυλικής βάσης με αναστολείς διάβρωσης (ενδεικτικού τύπου Incralac), διαλυμένου σε οργανικό πτητικό διαλύτη.

7. ΛΙΘΙΝΑ ΔΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

7.1 Τεχνολογία κατασκευής και περιγραφή λίθινων στοιχείων

Η χρήση του λίθου και ιδιαίτερα του μαρμάρου ως δομικό ή διακοσμητικό στοιχείο τόσο στο εσωτερικό, όσο και στις εξωτερικές όψεις του κτηρίου είναι περιορισμένη.

Το μάρμαρο έχει χρησιμοποιηθεί ευρύτατα στην ελληνική αρχιτεκτονική, διότι η κρυσταλλική του υφή αποδίδει εξαιρετικό αισθητικό αποτέλεσμα. Το κύριο συστατικό του μαρμάρου είναι ο ασβεστίτης CaCO_3 , που σχηματίζει κρυστάλλια σε τέλειο σχισμό κατά τρεις διευθύνσεις. Τα είδη και ποιότητες μαρμάρων διαφέρουν ανάλογα με τις προσμίξεις του αρχικού ασβεστίτη και το βαθμό μεταμόρφωσης.

Πιο συγκεκριμένα:

Οι εξώστες των α' και β' ορόφων φέρουν πρόβολο, η άνω επιφάνεια των οποίων καλύπτεται εξολοκλήρου από δύο πλάκες μαρμάρου.

Τα γείσα των παραθύρων του κτηρίου φέρουν φύλλο μαρμάρου.

Εικόνα 191. Καλυπτήρια πλάκα μαρμάρου στο γείσο παραθύρου του β' ορόφου στην ανατολική όψη.

Η βάση του κτηρίου φέρει επένδυση από λευκό μάρμαρο, σε απόσταση 1,42 μ. από το επίπεδο του πεζοδρομίου, σε ισόδομο σύστημα και διαχωριστική μαρμάρινη λωρίδα (γείσο) μικρής διατομής.

Εικόνα 192,193. Μαρμάρινη επένδυση της βάσης του κτηρίου στην ανατολική κύρια όψη.

Οι είσοδοι του κτηρίου στην ανατολική κύρια όψη (στους χώρους ΙΣ.1, ΙΣ.3 και ΙΣ.5 αντίστοιχα) πλαισιώνονται από παραστάδες και θριγκό. Οι παραστάδες μέχρι ύψους 1,64 μ. από τη στάθμη της ανώτερης βαθμίδας εισόδου αποτελούνται από μονολιθικούς δόμους μαρμάρου με λιτή γραμμική διακόσμηση. Ακόσμητη παραστάδα με διαχωριστικό γείσο και βάση οριοθετεί τη βορειοανατολική γωνία του κτηρίου.

Εικόνες 194,195,196. Μαρμάρινες παραστάδες πλαισιώνουν τις εισόδους στο κτήριο.

Συμπαγείς δόμοι λευκού μαρμάρου έχουν χρησιμοποιηθεί στις βαθμίδες των κλιμάκων στις τρεις εισόδους.

Εικόνα 197,198,199. Οι λίθινες κλίμακες εισόδου στην ανατολική κύρια όψη του κτηρίου

7.2 Κατάσταση διατήρησης λίθινων στοιχείων

Τα λίθινα δομικά και διακοσμητικά στοιχεία διατηρούνται κατά πλειονότητα σε καλή κατάσταση. Δεν παρατηρείται δομική ή μορφολογική αλλοίωση, ενώ διατηρείται η αρχική εξωτερική επιφάνεια.

Στρώμα επικαθήσεων μεταβλητού πάχους καλύπτει τα μαρμάρινα στοιχεία των εξωτερικών όψεων του κτηρίου. Το στρώμα αυτό είναι μαύρου χρώματος και αφορά σε χαλαρές επικαθήσεις (σκόνης, αιθάλης, αέριοι ρύποι), στις οποίες δεν ανιχνεύθηκε στρώμα γύψου.

Υπολείμματα δομικών υλικών και περιττώματα πτηνών εντοπίζονται κυρίως στην άνω λειτουργική επιφάνεια των εξωστών.

Εικόνα 200. Η άνω λειτουργική επιφάνεια του νότιου εξώστη του α' ορόφου στην ανατολική κύρια όψη του κτηρίου.

Στις παραστάδες των εισόδων, τη μαρμάρινη επένδυση και το γείσο αυτής στην ισόγεια στάθμη εντοπίζονται και έγχρωμες επιγραφές (graffiti) μπλε, πράσινων, μαύρων, λευκών, μωβ και κόκκινων αποχρώσεων που προκαλούν έντονη αισθητική αλλοίωση, ενώ κατά τόπους είχαν επικολληθεί αφίσες.

Εικόνα 201,202,203. Μαρμαρίνη επένδυση της βάσης του κτηρίου στην ανατολική κύρια όψη, λεπτομέρεια.

7.3 Προτάσεις συντήρησης λίθινων στοιχείων

Δείγματα καθαρισμού της επιφάνειας πραγματοποιήθηκαν στην εσωτερική πλάγια όψη της νότιας παραστάδας της εισόδου στο χώρο ΙΣ.1, καθώς και σε δόμο της επένδυσης στην ισόγεια στάθμη. Πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκε πάστα Mora, καθώς και επίθεμα καθαρισμού με βάση τον μετά αμμωνίου αργυραδάμα (φθωριούχο ασβέστιο - fluoride) με ικανοποιητικά αποτελέσματα.

Εικόνες 204,205. Δείγματα καθαρισμού στην εσωτερική πλάγια όψη της νότιας παραστάδας της εισόδου στο χώρο ΙΣ.1, καθώς και σε δόμο της επένδυσης στην ισόγεια στάθμη αντίστοιχα.

Ύστερα από τα παραπάνω προτείνεται καθαρισμός της επιφάνειας των μαρμάρινων στοιχείων με χρήση επιθεμάτων σε πάστα Mora ή επίθεμα καθαρισμού με βάση τον μετά αμμωνίου αργυραδάμα (ενδεικτικού τύπου Remmers Façade Cleaning Paste ή ισοδύναμου), σε συνδυασμό με ήπια βιοκτόνα (ενδεικτικού τύπου Desogen ή ισοδύναμου).

Για την απομάκρυνση από τις μαρμάρινες πλάκες στους εξώστες τυχόν λεκέδων από μετανάστευση προϊόντων διάβρωσης του σιδήρου από τα κιγκλιδώματα της περίφραξης, προτείνεται η χρήση αραιού διαλύματος θειογλυκολικού οξέως σε επίθεμα κυτταρίνης.

Η καλή κατάσταση διατήρησης των μαρμάρινων στοιχείων, οι μη αποδιοργανωμένες επιφάνειες και η απουσία του φαινομένου της γυψοποίησης έχουν ως αποτέλεσμα να μην απαιτούνται εργασίες στερέωσης.

Κονιάματα αρμολόγησης θα χρησιμοποιηθούν στους αρμούς των δόμων που αποτελούν τις βαθμίδες εισόδου στο κτήριο, όπου τα παλαιότερα κονιάματα αρμολόγησης έχουν υποστεί σημαντικό βαθμό φθοράς. Μετά τον απαραίτητο καθαρισμό των αρμών, θα τοποθετηθεί νέο κονίαμα, το οποίο θα αποτελείται από λευκό τσιμέντο Δανίας (ενδεικτικού τύπου Portland ή ισοδύναμου) και ασβεστιτική παιπάλη, που παρουσιάζουν καλή πρόσφυση με το μάρμαρο χωρίς συστολή πήξης, σε αναλογία 1:1. Η συγκεκριμένη σύνθεση κονιάματος αναπτύσσει γρήγορα αντοχές, δεν εμφανίζει συστολή πήξης, έχει καλή πρόσφυση με το μάρμαρο και δεν φθείρεται γρήγορα σε εξωτερικό περιβάλλον έκθεσης.

Η σύνθεση του κονιάματος αρμολόγησης και η εφαρμογή του πρέπει να μην προκαλούν μηχανική φθορά στα μαρμάρινα στοιχεία κατά τη διάρκεια της τοποθέτησής τους ή φθορά του υλικού, για το λόγο αυτό η εφαρμογή του νέου κονιάματος θα πραγματοποιηθεί με τη μορφή ενέματος.

Για την αφαίρεση των graffiti προτείνεται η χρήση δραστικού παράγοντα βιοδιασπώμενου και φιλικού προς το περιβάλλον. Η επιλογή του υλικού θα πραγματοποιηθεί ύστερα από τη διενέργεια δειγμάτων καθαρισμού στους διαφορετικούς χρωματισμούς των graffiti.

Για την προστασία των μαρμάρινων επιφανειών στις βαθμίδες και τις παραστάδες των εισόδων, καθώς και της επένδυσης με πλάκες μαρμάρου στην ισόγεια στάθμη, από ενδεχόμενο νέο επιχρωματισμό με graffiti προτείνεται η χρήση υδατικού ξηραίνόμενου

διαλύματος εμποτισμού με τη μορφή στρώματος μακρομορίων (ενδεικτικού τύπου Remmers Antigraffiti Protection ή ισοδύναμου) με σκοπό το σχηματισμό θυσιαζόμενης επιφάνειας, η οποία θα εμποδίσει τη διείσδυση ή τη συγκόλληση των χρωστικών μέσα ή πάνω στο μαρμάρινο υπόστρωμα και θα δύναται να αφαιρεθεί μαζί με τα ενδεχόμενα graffiti με χρήση ζεστού νερού (80–90°C) υπό πίεση, ενώ παράλληλα θα μειώνει την απορρόφηση του νερού και των ρύπων από το μαρμάρινο υπόστρωμα.

Για τα γύψινα, πλακίδια, κεραμικά, μεταλλικά, λίθινα δομικά και διακοσμητικά στοιχεία

ΕΛΠΙΔΑ Μ. ΒΑΜΒΑΚΑΡΗ
ΣΥΝΤΗΡΗΤΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ &
ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 730
ΤΗΛ. 6077647182

Ελπίδα Βαμβακάρη

Συντηρήτρια Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης

ΜΑ Μουσειολογίας

Αρ. Μητρώου ΥΠ.ΠΟ. 730

8. Συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας – οργάνωση εργοταξίου

Τα ικριώματα που θα χρησιμοποιηθούν σε οποιοσδήποτε από τις εργασίες πρέπει να είναι σταθερά και τα δάπεδα εργασίας ασφαλή. Η άνοδος στα δάπεδα εργασίας πρέπει να γίνεται από το εσωτερικό της σκαλωσιάς και ο εργαζόμενος δεν πρέπει να βγαίνει σε καμία περίπτωση έξω από αυτή. Κάτω από τα ικριώματα δεν θα επιτρέπεται η διέλευση και ο χώρος θα σηματοδοτείται με κόκκινη ταινία.

Τα επικίνδυνα υλικά (όπως οι διαλύτες) θα αποθηκεύονται εκτός του εργοταξίου σε χώρο ασφαλή και ελεγχόμενο. Στην είσοδο του εργοταξίου θα αναρτηθεί πίνακας με χρήσιμες πληροφορίες και τηλέφωνα.

Στο χώρο εργασίας θα υπάρχουν κατάλληλοι πυροσβεστήρες και φορητό φαρμακείο. Οι εργαζόμενοι θα έχουν τον απαραίτητο ατομικό εξοπλισμό προστασίας, δηλαδή μάσκες, γάντια, γυαλιά κλπ. και θα χρησιμοποιούνται από όλους υποχρεωτικά.

Ο υπεύθυνος συντηρητής θα καταγράφει σε ημερολόγιο εργασίας αναλυτικά τα υλικά, τις τεχνικές, καθώς και όποιο σημαντικό στοιχείο εντοπίζεται κατά τη διάρκεια των εργασιών. Επίσης θα υπάρξει φωτογραφική τεκμηρίωση των εργασιών κατά τη διάρκεια όλων των σταδίων.

Μετά το πέρας των εργασιών που προαναφέρθηκαν, θα παραδοθεί φάκελος, ο οποίος θα περιλαμβάνει αναλυτική περιγραφή των μεθόδων και υλικών που θα έχουν χρησιμοποιηθεί, καθώς και τη φωτογραφική τεκμηρίωσή τους.

Οι προτεινόμενες επεμβάσεις συντήρησης βασίζονται στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία, ακολουθούν τους κανόνες της δεοντολογίας, έχουν εφαρμοστεί με μεγάλη επιτυχία σε πολλά αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία της χώρας και αποσκοπούν στην απομάκρυνση επιφανειακών επικαθίσεων, την ενίσχυση της συνοχής του διαβρωμένου υλικού, την αποκατάσταση της συνέχειας της επιφάνειας και την προστασία των υλικών από την διαβρωτική επίδραση των παραγόντων φθοράς.

Όλες οι εργασίες θα πρέπει να πραγματοποιηθούν από έμπειρους συντηρητές αρχαιοτήτων και έργων τέχνης.

Για την εταιρεία
«Θεοφιλάκος Π. & Γεωργιάδης Γ. Ο.Ε.»

Παναγιώτης Θεοφιλάκος
Συντηρητής Αρχαιοτήτων & Έργων Τέχνης
Αρ.Μητρ. Υπουργείου Πολιτισμού585

9. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✚ AMOROSO, G. FASSINA, V. (1983): *Stone Decay and Conservation*, Elsevier N.Y.
- ✚ CRONYN, J. M. (1990): *Elements of Archaeological Conservation*, Routledge.
- ✚ HORIE, C. V. (1987): *Materials for Conservation*, ButterworthHeinemann.
- ✚ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ, Β. (1993): *Διάβρωση και Συντήρηση της Πέτρας*, Αθήνα.
- ✚ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ, Β. (1996): *Κεραμικά Τεχνολογία, Διάβρωση και Συντήρηση*, Αθήνα.
- ✚ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ, Β. (2003): *Περιβάλλον μνημείων, μουσείων και αρχαιολογικών χώρων*, Αθήνα.
- ✚ MORAP, MORAL., PHILIPPOTP., *Conservation of Wall Paintings*, Butterworth's, ICCROM, 1984.
- ✚ ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ, Γ. (2008): *Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Γ' Έκδοση*, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα.
- ✚ ΜΩΡΑΪΤΟΥ - ΛΕΓΑΚΙ, Α. (1998): *Βιβλιοθήκη του Τεχνίτη: Υλικά*, Ίδρυμα Ευγενιδίου.
- ✚ ΛΕΓΑΚΙΣ, Α. (1997): *Βιβλιοθήκη του Τεχνίτη: Δομικά Υλικά*, Ίδρυμα Ευγενιδίου, Τόμος Α.
- ✚ ΝΟΜΠΙΛΑΚΗΣ, Η. (1991): *Συντήρηση Πέτρας: Διαβρώσεις πέτρας και κονιαμάτων από ρυπαντές και διαλυτά άλατα*, Αθήνα.
- ✚ ΝΤΟΡΙΖΑΣ.Ν.(n.a.): *Τεχνική Αιτιολογική Έκθεση-Αποκατάσταση Εκλεκτιστικού Κτηρίου και Μετατροπή του σε Κτήριο Γραφείων*.
- ✚ ΣΚΟΥΛΙΚΙΔΗΣ, Θ. Ν. (2000): *Διάβρωση και Συντήρηση των Δομικών Υλικών των Μνημείων*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο.
- ✚ ΣΚΟΥΛΙΚΙΔΗΣ, Θ. (1985): *Φυσικοχημεία*, Αθήνα.
- ✚ ΣΚΟΥΛΙΚΙΔΗΣ, Θ., Παπακωνσταντίνου Ε., κ.ά (1994): *Μελέτη αποκατάστασης του Παρθενώνος*, τόμος 3γ, ΥΠΠΟ, ΕΣΜΑ, Αθήνα.
- ✚ SELWYN, L., (2004): *Metals and Corrosion*, Canadian Conservation Institute, Ottawa.
- ✚ TORRACA G., (1988): *Porous Building Materials, Materials Science for Architectural Conservation*, ICCROM, Rome.
- ✚ (2001): *Préserver les objets de son patrimoine*, Mardaga.